

Szabó József

Nyelvjárási szövegek a szlovákiai magyar nyelvjárásokból

Előszó

Amióta a múlt század utolsó évtizedeiben a nyelvjáráskutatás hazánkban önálló tudományszakká vált, azóta fontos feladatnak tekintik a magyar dialektológusok a nyelvjárási szövegek gyűjtését és közzétételét egyaránt. A századfordulón például *Erdélyi Lajos* – a nyelvjárási anyaggyűjtés kérdéseit fejtegetve – arra hívta föl a gyűjtők, kutatók figyelmét, hogy a tájszók mellett különösen hasznos volna összefüggő szövegeket is gyűjteni (*Nyelvészeti Füzetek* 13. sz. Bp., 1904. 16). A kezdeti nekibuzdulás kézzelfogható eredménye lett az a nyelvjárási olvasókönyv, amelynek összeállítása *Simonyi Zsigmond* nevéhez fűződik (*Tréfas népmesék és adomák. Nyelvjárási olvasókönyv. Nyelvészeti Füzetek* 4. sz. Bp., 1904). Csak sajnálni lehet, hogy Simonyi szöveggyűjteményét hosszú ideig nem követték hasonló terjedelmű kiadványok, hiszen kerekken negyven esztendő telt el *Végh József: Sárreői népmesék és népi elbeszélések* című munkájának megjelenéséig (Debrecen, 1944). Szerencsére *Hegedűs Lajos* két értékes szöveggyűjteményének kiadásáig (*Népi beszélgetések az Ormánságból. Pécs, 1946.*, illetőleg a *Moldvai csángó népmesék és beszélgetések. Bp., 1952*) nem kellett olyan sokat várni. Az 1950-es évek elejétől viszont – bár a korábbi füllel és ceruzával, illetőleg gyorsírásos módszerrel végzett gyűjtés helyébe a kétségtelenül könnyebb és több szempontból is megbízhatóbb magnetofonos szöveggyűjtés lépett – ismét hosszabb ideig tartó megtorpanás következett be a könyvnyi terjedelmű szövegek közlését illetően. A különböző folyóiratokban, évkönyvekben – szerencsére – azért folytatódott a nyelvjárási szövegek publikálása. Az 1960-as és 70-es években – didaktikai célokat is szolgálva – két önálló szöveggyűjtemény látott napvilágot, mégpedig *Vőő István* munkájaként (*Magyar nyelvjárási szövegek. Kolozsvár, 1970*), valamint *Hajdú Mihály* és *Kázmér Miklós* összeállításában (*Magyar nyelvjárási olvasókönyv. Tankönyvkiadó Budapest, 1974*). Az 1980-as években egy terjedelmesebb szövegkiadvány jelent meg, ez egyetlen község nyelvi-nyelvjárási anyagából merített (*Szabó József: Nyelvjárási szöveggyűjtemény Nagykönyvből. MNyTK. 163. sz. Bp., 1982*), a legutolsó pedig nemrég látott napvilágot *Balogh Lajos* szerkesztésében (*Szöveggyűjtemény a táji*

nyelvváltozatok köréből. Bp., 1993). Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy a magyar nyelvjárásoknak szinte bármelyik vidékéről továbbra is aktuális és fontos teendő kisebb-nagyobb terjedelmű szövegfölvételek gyűjtése és közzététele egyaránt.

Ismeretes, hogy a határokon túli (erdélyi) magyar nyelvjárások kutatásában a kolozsvári dialektológiai iskola igen szép eredményeket tud fölmutatni, a volt Jugoszlávia területén lévő nyelvjárásaink értékeinek megmentésében (*Penavin Olgával* az élen) főképpen az újvidéki dialektológusok tettek nagyon sokat, a burgenlandi magyar települések közül (*Imre Samu* tevékenysége nyomán) elsősorban Felsőőr népnyelve van föltárva, Kárpátalja magyar nyelvjárásainak kutatását főképpen az ungvári egyetem oktatói végzik eredményesen, Szlovákia magyarlakta helységeinek népnyelvét illetően – az eddigi eredmények mellett – bizony még sok feladat vár azokra a szakemberekre, akik dialektológiai kutatásra adják fejüket. Az elvégzendő teendőkhöz viszonyítva különösen Szlovákiában kevés azoknak az oktatóknak, kutatóknak a száma, akik elsődleges vagy legalább másodlagos kutatási területüknek tekintik a dialektológiát, s bizony ezen jó volna, bármennyire nehéznek és reménytelennek látszik is, minél előbb annyit változtatni, amennyit csak lehet. Ilyen gondolatok is megfogalmazódtak bennem, amikor 1992 őszén a pozsonyi Komenský Egyetem magyar nyelvi és irodalmi tanszékére kerültem vendégtanárnak. Szűkebb szakterületem szeretete mellett – bevallom – az a gondolat is munkált bennem, hogy a szlovákiai magyar nyelvjárások kutatásában fontos volna – közvetlenül és közvetve egyaránt – valamelyest közreműködnöm. Ez az elhatározás vezérelt abban, hogy az 1992/1993-as tanév második félévében *A nyelvjárási anyaggyűjtés és feldolgozás módszerei* címmel speciális kollégiumot hirdessek meg minden magyar szakos hallgatónak.

Erre az önként vállalt stúdiumra – szerencsére és örömömre – megfelelő számban jelentkeztek, mégpedig olyan hallgatók, akik többletmunkát jelentő önálló gyűjtést folytattak, majd azt követően a magnetofonszalagra rögzített szövegfölvételek fonetikus átírását is elvégezték. A magnetofonos szöveggyűjtés módszereit természetesen megbeszéltük, a szövegek lejegyzését pedig a szóban forgó speciális kollégiumon nemegyszer gyakoroltuk. Úgy érzem, hogy a magnetofon-fölvételek közös meghallgatása, elemzése során sokat tanultak hallgatóim egymástól is, saját gyűjtéseik bemutatása pedig további munkára ösztönözte, lelkesítette mindnyájukat. A fölvételek készítése előtt arra biztattam őket, hogy lehetőleg olyan szövegeket rögzítsenek, amelyek nemcsak dialektológiai tekintetben hasznosíthatók, hanem néprajzi szempontból is értékesek. Örömömre szolgált, hogy ezt a célt nagyrészt

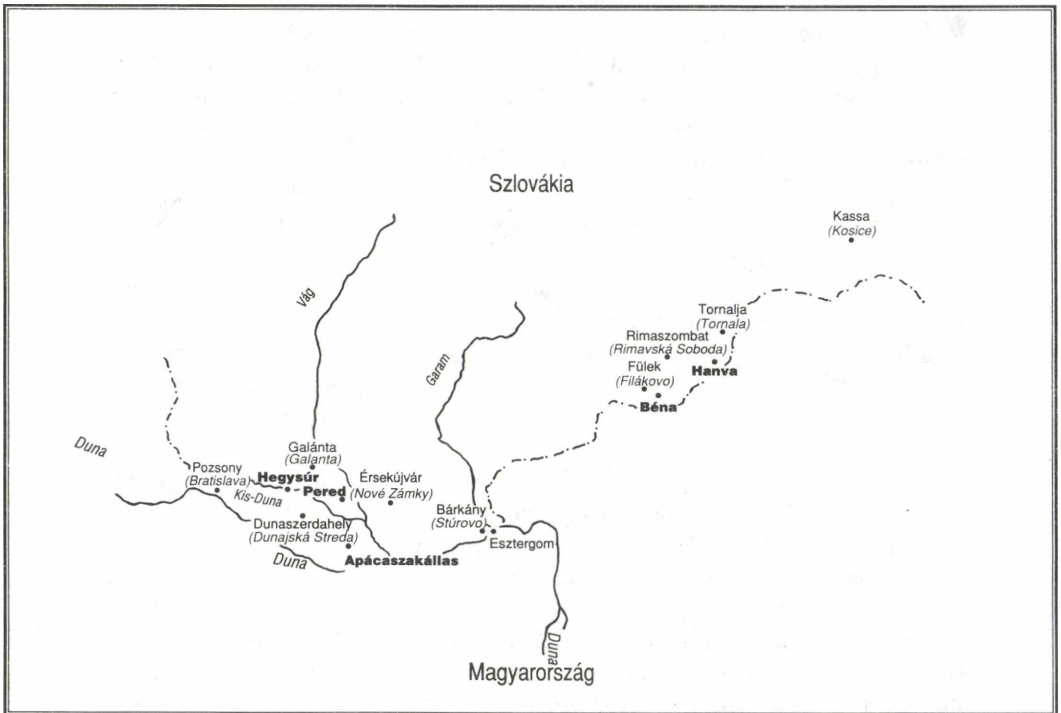
sikerült is megvalósítaniuk, ugyanis szövegfölvételeik témáit egy-egy faluközösség népeletének anyagi és szellemi kultúrájából merítették. Adatközlőiket természetesen helybeli születésű lakosokból választották ki, olyanok közül, akik a velük folytatott beszélgetés tárgykörét nagyon jól ismerték, szívesen és lehetőleg szép kiejtéssel nyilatkoztak meg, és nyelvjárásukat sem szégyellték.

A gyűjtőmunkát – amint már jeleztem – 1993 tavaszán kezdték el hallgatóim, majd főképpen ősszel folytatták, mégpedig legtöbbször magnetofonon, némelyikük azonban tájszógyűjtést is végzett. Ami a magnetofonfölvételek helyét illeti, abban állapodtunk meg, hogy mindegyikük ott gyűjt, ahol rokonai, jó ismerősei vannak, s így legtöbbször otthon, szűkebb pátriájukban tevékenykedtek. Közismert ugyanis, hogy még a tapasztaltabb nyelvjáráskutatóknak is nagyon sok előnnyel jár az anyanyelvjárásban vagy a jól ismert terepen végzett fölvételkészítés és bármilyen jellegű anyaggyűjtés, fokozottan érvényes mindez a kezdő gyűjtőkre, akiknek – az adatközlők sikeres kiválasztásától a szövegfölvételek technikai feltételeinek megteremtésén át a beszélgetés menetének jó irányításáig – nyilvánvalóan több nehézséget is le kell küzdeniük ahhoz, hogy a magnetofonszalagra fölvett anyag minden tekintetben jó vagy legalább elfogadható legyen. Így hallgatóim végül is egymástól eléggé távoli vidékeken gyűjtöttek, mégpedig a Csallóköztől Szenc környékéig, a Mátyusföldtől Gömör megyéig. (A gyűjtések kutatópontjait a mellékelt térképvázlaton tüntettük fel.) Ebből adódik, hogy az az öt diák, aki végül a lejegyzést, gépettetést stb. is vállalta, öt olyan településen készített publikálásra alkalmas szövegfölvételeket, amelyek dialektológiai szempontból eléggé elütnek egymástól, s így az olvasó előtt viszonylag tarka kép rajzolódik ki a Nyugat- és Közép-Szlovákia területén lévő helységek nyelvjárásáról. Mindegyik hallgató rövid áttekintést is készített azon település történetéről, földrajzi elhelyezkedéséről, ahol a gyűjtést végezte, s e vázlatos összefoglalás a falvanként közzétett nyelvjárási szövegek elé került a közleményben.

Már 1993 tavaszán egyre nyilvánvalóbbá vált előttem, hogy hallgatóim szöveggyűjtését hasznos volna lejegyezni és publikálásra előkészíteni. Az ő érdemük, hogy – a gyűjtést is folytatva – 1993 őszén a fonetikus átírás sok időt és energiát igénylő, meglehetősen fárasztó munkáját is elvégezték, s így e szövegeket módomban volt egybeszerkeszteni. Ez a szövegek közléséhez tehát hallgatóim lelkes, odaadó munkája nélkül nem készülhetett volna el. A szövegfölvételek fonetikus átírásában egyébként azt az elvet követték, melyet *Deme László* dolgozott ki (vö. *Magyar Nyelvjárások II*, 18-37), s amelynek némileg

módosított változatát a nyelvatlásban is alapul vették (1. *A Magyar Nyelvjárások Atlasza I, 5*).

Mint oktatójuk s mint gyűjtéseik, lejegyzéseik irányítója, szerkesztője azt remélem, hogy középiskolai tanárként továbbviszik és átplántálják majd tanítványaikba azt a szemléletet, amely a nyelvjárásokról a pozsonyi Komenský Egyetemen kialakul és elmélyül bennük, s talán az sem teljesen hiú remény, hogy egyikük-másikuk idővel kutatója lesz a szlovákiai magyar nyelvjárásoknak. Az ehhez vezető nagyon hosszú úton talán egy újabb apró lépést jelent az a speciális kollégium, amelyet – hallgatóim kívánságára is – a tájszógyűjtés és feldolgozás lexikográfiai és lexikológiai kérdéseiről hirdetem meg az 1993/1994-es tanév II. félévében. Bízom benne, hogy hallgatóim fölbuzdulása nem bizonyul szalmalángnak, hanem olyan érdeklődésnek, amely maradandó lesz, és amely előbb-utóbb értékes eredményekkel gazdagítja a szlovákiai magyar dialektológiát.

Apácazakállas (Opatovský Sokolec)

Apácazakállas Alsó–Csallóközben található, Dunaszerdahelytől kb. 20, Komáromtól pedig kb. 30 km távolságban. Összeépült Ekecs községgel, mellyel ma egy közigazgatási egységet alkot.

A faluhoz tartozik még Jánostelek, Madérét, Nagyszeg–puszta, Túzok–puszta, Aszód–puszta, Gólyás–puszta (Kis és Öreg), Béle (Kis és Nagy).

A község első hiteles említésével már egy 1221-ből származó oklevélben találkozunk. A későbbi oklevelek több és más-más nevű Szakállasról adnak hírt.

IV. Béla király 1262-ben kiállított adományozó oklevele szerint leányának, Margitnak kérelmére a Vágközi Zalonta Zakálust (a mai Apácazakállast), mely az oklevél szerint a Challó és Vág között fekszik, az apácakolostornak adományozza. 1267-ben kelt oklevél Zalánk Zakállas nevű községet említ, mint komáromi várbirtokot, ebben Erzsébet királyné megismétli, hogy a nyúlzigeti kolostornak adományozza. Ekkortájt három Szakállas is található az oklevelekben: Bálvány-, Egyházas- és Apácazakállas. 1347-ben már vámos hely. A község Apácza Zakállos néven először 1600-ban szerepel. A református templom 1770 körül épült. A község később a pozsonyi klarissza apácák birtoka, az egyházi rend feloszlata után kincstári birtok, majd az Eszterházyak vették meg. Az 1787-es adatok szerint a községben 87 ház volt, s ezt 657 lélek lakta. Nagy Lajos szerint 1828-ban már 140 ház és 953 lélek volt a községben. Ma lakosainak száma a nagyobb Ekeccsel együtt 3597, ebből 3452 magyar.

A Duna szabályozása előtt a falu lakosai elsősorban halászattal foglalkoztak, ezt mutatja a falu neve is, amely a népi magyarázat szerint valószínűleg a *szakállás* szóval függ össze.

Az aratás

És akkor, kijártunk tizénnégyéves korungba má méntünk aratnyi, és az a réggeli fél három, mikor még a napocska nem kel, má méntünk kötelet csinálni. Csinátunk egy öt-hatszáz kivére való kötelet, asztán akkor hét órákor mikor főszát a harmat, akkor mēkkesztük a aratást. Sógorok, körösztapák, vákták a rendet, majd a lányok, a fijatalabbak tizévesék terítették a kötelet. Aki má vót tizénötéves lányko, az má mēg tizénnégy, az biztos széhetta a markot. Mēkfordút a kaszás után farral, és háttal szēttük a markot. Szépen köllött a kalásszának dűni, szépen köllött a tövinek lenni, má csak azér is, hogy abbú hibát ne talájon a natyparasztok, nagygazdák, azoknak vót az a

elvík, hogy az a szípen légyen a kive: a kalász ringjon le, és az a maga súját a kalász lehúsza, és utánunk gyüt a kötözö. Maj beleszürt. Két kötél vígit összefokta, és rácsomósza, ráhajtotta és alátúsza, má össze vót ez akkor kötve ez a kéve. Amikor dil létt, az addig mēnt a munka, hoszták a ebédēt, mēgebídütünk, emberek egy órakor nēkifoktak, hogy kaszát kalapánok, és a marokszédőnek, mēg a kötélcsi... ő terítőnek köllött a kiviket összehordani hetezsbe. Arra má nēm emlékszēk, hogy hány, hány kive vót egy hetezsbe, de igen szíp vót mikor a tetejire fötöttük, és sorba mēnt, öt rakást szoktunk tēnni, tuttuk akkor, hoty hány kive, de ebbe a korba én eszt má régēn elfelejtetem, hoty hogy és mint. És akkor āgusztus középrire ott amikor a gabonák mēk kin vótak a határbo utósó aratás vót a zab. Aszt montág zabaratásná mindēnki mēkszőküll, az a nyári, az a má izé júliusi nap, ami kifoszloktassa valakinek pirosra a bőrit, akkor az má akkorra le lēsz foszlogva a zabaratásná, mindēnki szöke lēs. És āgusztus közepe után kezdődött a hazahurcúkodás, kazalba, asztagba, aszt íy hívták akkor. És két hétig még ott át a asztagba, szarat szépen, be vót a teteje csináva, és ponyvákcal leterítve. És asztám mindēnki be neveszte magát, hogy én mikorra akarok csípölni, az a gépekkal. És akkor mēntek ezēk a parasztok, hol ezēk a gépek, natyparasztoknak vótak gépjeik, és mēntek ezēk a cséplőgépek, elevátor, mindēn a udvarba hosszára át, és akkor kijabáták: kivevágó, kötélcsináló, polvajugba és a asztagra emberek kivít hányni és kivít vágni, majd a cséplőgépek kijabáták utójára, etető mēnni, és asz etette aszt a dobot, a kiviket, ahugyan két ódarú vákták a lányok és középett a csíp s ēggyiktü vette, másiktü vette, útyhogy azok a szíp tuskés kalászkok között, a buzakalászkok között, mēg a roskalászkok között ami vót túske, bizony a lányoknak a lábaszárát fōbökötte, és asztán a lányok is kinytelen vótak vagy víkony montérkábo, mer a tyepláki nem vót jó, csak ijen-ijen szövet, ami nem vette be aszt, vaty ijen ez a montérka nadrág, ami nem vette be aszt, a kalásznak a szákáját, úgy monták, hoty szákás az a gabona, toklássza van nēkije, s asztán ez így mēnt akkor. Mikor mēglēt valakiné a csípellés, akkor ēty csinátok ēty kis tort. És akkor kifizettük ezēkēt a kivevágókot, kivehányókot, vagy összejáccot három paraszt, és a három házná vót az a tíz embēr, és a tíz embēr az má s gyönyörüven horták rétegegbe rakták a buzás zsákokot, az elōgyött, annak vót ety embēre, aki asz kötöszte, mázsáto, és kötöszte ēssze, s gyönyörüven összerakta, hugyan mongyák aszt, keresz körösztözsbe kettőt így, kettőt ellenibe, asztán úty horták haza lovas emb izé lecs lovak mi kocsiival, lovaskocsiival, szípen hazahorták mindēnkinēk a buzát mēk hotyha kinn a | mer mindēnhová nēm is lēhētett a udvarba bejárni, mer kis udvarok vótak, csak a natyparasztokná, és kis udvarok mēk kinn a házon kívü is, vaty onnan talicskán, vaty tragacson tútág be, a gabonát, úty hoszták föl a padlásro. Ami a lekszēbje vót nēkije amikor ijen cséplőgépnē vótak abba a világbo, negyvenhatos évegbe, ellenőrok, azok

mindig lestik a kivehá | kivevágó lányokat ugyi, nagyon érdekésnek taláták őket mindig, és így amikor díbe vót akkor kocintottak, és ezek a lányokat nagyon köszöntötték, hogy ki mennyi kivít tudot levágni, és mindig akinck a lektöp kivíje vót levágvo, annak töp pinszt is attak, ezeknek a kis paraszt lánykáknok, akik jártok ezékhöl a kulákokho, mer akkor is aszonták, hogy gazdag mék szegíny, és ami most is úgy lész, hogy gazdag mék szegíny.

Egy nyári élmény

Egy lánykori lekszebb élményém, amikor kin kapátunk Aszódpusztán, és voltunk kilencen lányok mék tizen fíjúk. Első nap a kapálásná ęty kilométert męntünk, ręggető, mongyuk hétórátú, dilig. Męgebędütünk, ętykor kesztünk, és hatra visszjöttünk. És akkor másik nap męgmonta a Mahó Jóska bácsi, te lányko, próbájátok męg úgy, hoty ha ręggę héttü tizenęgyik térték ęgyvet ęty kilométer hosszan, ęty kilométer vissza, ęmęhették fűrünni háromig, délután háromig, lész a ebétszünet és pacsáhatunk. Háromkor męntünk újra a földre, és hat óra fél hétre tértüng męg ęgyvet. És nagyon boldogann a Mahó Jóska bácsi asz monta, te Margit, hát te nekęt többet fizetek, de egisz hétön így lęgyęn. Hát a nagy örömöm, ezek iritykettek rám ugyi, monták, hogy nekęd ez biztos męg lész fizetve, de én úgy őszintém montam. A, há mid gondútok, ha hol is lęnne ez nekęm mękfizetve, pedig akkor monta, hogy ęty százassa többet kaptam. Ragaszcottam a százasír, de nem akartam a fíjúkkā sę, lányoknak sę męgmondani, hogy esz hogy van, de kısıbb, amikor má víge lętt a má | május, júniuzsba tizenőtre szokták mondani, hogy kapád zságba szabat csak vinni a határbo, akkorra má męgvót, és mindęnnap a tizenętytü háromig a fűrűdés, a kukorica kéccęr annyi lętt kapávo, a Mahó Jóska bácsi örűt, én gazdagab lęttem, a lányok męg ęzír szerettek, męg a fíjúk. És asztán akkor kezdődött a kukoricaszędís szeptembęrbe. Mększęttük a kukoricát, akkor is úgy ęgyesztünk męg, hogy amit nappā ki köllöt csak törni és este köllöt fosztani, asz plusz męg ęty fizetis vót. Oda má mások is gyöttek, męg azok is, akik nęm kaptak írte pinszt, mer ęgygyik kislányír ęgygyik fíjú szídűt, a másik kislányír a másik, a kislány szídűt a fíjúír, így męnt a kukoricafosztás.

A kukoricafosztást este kilencik szoktuk, fél tízig fosztani, mer a lányokat akkor nęm engették hosszú kötélre a szülök, mindęnki fítette a maga gyerękit, de mindęnki valakivel haza akart męnni. Útyhogy azír mikorra tíz óra lętt, fél tíz, mindęnkinek vót ęty fíjúja, aki hazakısırte, akár a szomszít fíjú, akár a szomszíd lány, de párbo męnt mindęnki haza. És mikor męgvan a kukoricafosztás, tél van, kezdődik a tolfosztás. Itt összejárnok a asszonyok, lányok, boldogan ugyi. – Te én is akarok hónap tollat fosztani, gyerték ę hozzánk is. Hát męntünk, hát persze, hát szerettünk męnni, hol az ęgygyik hászho, hol a másikho, mer asz a negyven liba, amit kéccęr męgmellęszttük,

tére összegyöt jó sok toll, mindēnki a gyērekinēk vānkost akart csinānyi, mēk tollazsdonyhāt, a rēgi vilāg ugyi, aszt hozta ki, māma mā csak pehejapaplannā takarōznak, nem is kōll a libatoll talān, lēhet a tyūktollas a paplan, de az most ērdēkesebb a rēgi libatoll asz csak annak gēnērāciónak vōt ērdēkēs, hogy dony, donyhāja lēgyēn. És akkor mikor mēglēt a tolfosztās mā tiz este is fosztottunk ēty hāznā, akkor kitalātuk, hoty hordunk össze ēty kis holmit, lányok vēttek italokot, hāzi borokot, sūtōttünk sūtēmīnyēket, tēlēn aszt a csōrgōfānkot, kēpvīselōfānkot, ijenēkkē szōktuk vīgasztānyi a srāccajinkot, a fījūk mēg gyōttek harmonikāvū, az a rēti īlet ez īgy mēnt le. Rētēn ōrūt annak ēggyik a māsik, hoty ha ēty kilamētērrē is vōt a szomszīggya, de kevis nap nem talālkozott ēggyik a māsikāvū, mār muszaj kōlōt talākōznyi, mer ez ēgy ērdēkēs ēlmēny volt nēki, hoty vatytok, hogy itēk, ālottyaitok hugyan vannak, mennyi ālottok van, és az a fījatal lányko mēg a fījū mindig elmōntāk ēgymāsna, hogy mennyit kōlōtt ōnēkik dōgozni, abba a zidōbe. Ma mā māsikib vannak a lányok, ējārnak diszkōba, szīp ruha mindēnkinēk, tōp fījū – ūtyhoty ha visszaemlīkszik az embēr ezēkre a ēvekre, mēg a mostanira, akkor a kettō kōzōt naty kōlōmpsīg van.

Hīsvēt

Valamikor Naccēk – pusztān az vōt a divat, hoty ha jōtt a husvīthētfō, a lányok kedveskēnni akartak a ōntōzō barātytajikna, és mā vasārnāp szētētük a ibojāt, és eszt csokorba kōtōttük. Tizēnēggy ibojāt, hārom levēlre, és ēty kis csattal ātfūsztük, mēkkōtōttük és eszt a asztalsarkāra, tányērra, vīzbe hejesztük a csokrokot, csodālatosra kiraktuk a tányīr szīlīre. Majd a māsik asztal | asztalnak a māsik sarkāra pedig, tojāst festētünk, és ha kedvēs ōntōzōnk gyōtt, akkor virāggal kedveskētünk nēki, ha nēm vōt kedves a ōntōzō fījū a szāmukra, akkor csak ēty piros tojāst attunk nēki. A piros tojāst kedvessen, kis virāgokot festētünk rājo, de az akkor sē vōt annyire ēlethū a fījūknak, mim mikor attunk nēki ēgy virāgcsokrot, és kitūsztük nēkūk a fījūknak a szīve felōl a kabātytuk kalērjāro. És az mā locsolās utān vōt, akkor mēkkīnātuk ōkōt, vagy ūdītōvel, abba a vilāgba mēg nem vōt annyi stampēdli, kōlōnlegēs likōr, mim mos van, mēg brandi, hanem csak ēty kis lavorica pālīnka vōt, és cvvē, ha mēkkīnātuk, aszt ūty szīnēsztük, hoty pirītōttuk a cukrot, és az amikor ojan szēp arānysārgo vōt, akkor fōlōnttōttük a pālīnkāt, mēg gyūjtōttāk, hitelēs vōt, ūvegbe tētük, ezzē kīnātuk a hōdolōjainkat. A hōdolōjaink mindēggyik odajārtok, ahol vōt nēkik ojan lányko, aki utān ēty kicsit is, verēt jobban, jobban dobogott a szīvük. A lányok mēk csak azokot a fījūkot fogattāk, akik ōnēkik teccēttek. És īgy osztottuk el a virāgot, a tojāst, hogy abbū nē lēgyēn kālvarīja, és akkor a fījū, amēllik akart avval a lānnal szōrakozni, estēre mēkhīfta itet hūsivīti tāncmukaccsāgro. A

husvítai táncmulacsság úgy történt, hogy először mekkérdésztik a szülőktü, hogy el-ë mehetett. Még a tizennyóc éves lányt is költöt kírni!

Ami akkor igën szép vót, hogy még akkor is parancsútak a szülök a gyercejeknek; és asztám megmonta a szüleje a lánynok, hogy de akkorra hazagyerték! És ha nem gyöttek haza, kezdődött a csetepaté. Én visszaemlíkszék āra, amikor engēm elengettek bálbo, még nem a uram udvarút, csak ējen, ijen csitri nagylány lehettem, tizēnhét éves, és apukám kíváncsi vót, hoty kivē megyék haza. Ennek a fíjúnak nem mondom még nevít, mer közē van a férjem is, de ő ismerte eszt a srácot. Apuka āra vót kíváncsi, ha én a kapuba írēk, hoty fogok visēkenni. Bemēt a kertüingbe, és, hát az oda vagy leūt, vagy lefekütt, valami veteménybe, mit én tudom hova, sōvinykerítésüink vót. Ez ēgy vesszōbō vót fonva. És akkor asztám megleste, hogy én nem vótam rosz lányko, és soha többet nem lesēkedēt énutānnam ity husvítkor sē.

A búcsú

Amikor gyöttek má asztán a naccēgi bucsu, az ēgy nagyon hírēs bucsu vót, mer Pētēr-Pálkor létty ugýi, má akkor a gabonák csodálatossak vótak a határbo, hiszēn ez ēty kint, réti tanya ez a Naccēk-pusztā, és ez onnantō lét hírēs ez a Pētēr-Páli bucsu a naccēgi temetőbe, mer templomunk nem vót, és a temetőbe ēty harangot szentēltek, valamikor harmincnyōdzba; nem tudom, csak kis csitri lán lehettem, hogy ot szentóték aszt a. És onnantō azom mindēn évēn tartották a Pētēr-Páli bucsut. Majd a bucsut úgy tartottuk, hogy már pintēkēnn, csütörtökön má kiszülöttek a asszonyok, lányok. Udvarat sōpörtünk, sūtemínyt sūtöttünk, mindēnt csinātunk, hoty szíp lēgyēn mindēnkijē. Enyim szēb lēgyēn, mind a tijed a udvara, mer ha gyün a srác, megyünk a bálbo, hogy akkor még nē lássák, hogy rōdcōs, parasztos a udvar. A kiskaza ajját is | apukám mindíg monta: lány a szēnakazā tövit is jól mēk köl rendēzni, körūsōpörni, legereblēzni, alú amik ki akartak szálak gyōnni a szēnakazābū, asztán körūsōpörni, és ez má bucsukor ez vót, mer má akkor a esō szēnāt kesztik betakarítani. És akkor létty az a vasárnap rēggē, fōrakottunk a rēggeli, rēggelivē, megettük a rēggelit még vót a szent rēggeli, nem vót az ám szalāmi, hanem csak ēty kis füstút szalonna, kēnyír még vörōshagyma, de má júniusba azír akatt ēty kis paprika is, de nem ijen, az a naty termōpaprikák, hanem ēty kis fűszerpaprika, és ez vót a vasárnapi rēggeli mellē odaragva. De gyött a vasárnapi kaja, a bucsu, mēntünk tíz óraker a misēre, mer a temetőbe mise vót, és ott ojan, úgy tartották a misēt, hogy állítottak le nígy oszlopot a Jēzuska mellē, Jēzuska elé. A naty feszületünk vót. És akkor annak āgokot hortunk a tetjire, lányok, fíjúk, és ijen vót ēty-kēt ojan szentēbb embēr, aki rászánta a idejít, a Tāncos Kálmán bácsi, az leāsto a szobrokot, és aszt

behortuk fávó, befűszűtűk, kiszallagosztűk krűppapírřā, hogy valami szűp vót, és amikor m tiznkt órakor vót a mise, akkorra m ki | vót virgokot odaraktűnk, pipacs, szarkaláb, buzavirg, amive diszittttűk a f oltár, aszt nagyon szűpen befűszűtűk. Hisz akkor még más virg ign nem vót, de a szarkaláb mg a pipacs, buzavirg messzire elvirtott. s a pap mikor kigytt, vót nki ott ty zsmoj, mktartotta eszt a Ptr-Pli bucsut, mindnki onnan htta a vendégeit, mer hoty a temetőbe van a mise, katolikus temető vót, és aki asztn hozzátartozója ot talkozott össze, hogy, m Gtrul is gyttek a rokonok, nem hszho gyttek, a misre, maj mise után httk őket a hszhoz, és ot keszddtt a ünnepi ebd. Ht nagyon nagy ünnepi ebd nem vót, de azir visszaemlkszk ra, hogy anyukm mindk tykott vágott, és a tykhűszbű csinát ijen: a prolkjt ahogy leszűtte, belerakta plbe, és re ty kis petrezsejms ttelkt csinát, de nem ojat minn a mostaniak, ez ty kicsit mk szrnyeb vót | az a kaja. s akkó vót rizsa vagy tarhonya vagy krumpi, és ez vót a ebd. Majd a másik fogs ltt a kirntot hűs, és utána gyttek a házi borok, nem vót pohárköszöntő bucsukor ojan hejnn, nem vót. s vót ojan gazdag, aki mkhfta a tisztelets urat. Tisztelets r csak Olljkho vagy Tncoskho, vagy Bokor Lajos bcsijkho mnt be, nem sok hz vót itt ebbe Nacck-pusztn, de azir ez a harminc csald mindg sszeagytt, és ojan szp vót az a temető, amikor ez a szent ünnep vót a Péter-Pli bucsu, ez a harang tiszteletire vót.

Szemmel vers

Van ggy ojan rgi kzmonds, babonavers, vagy n nem is tudom, hogy mi ennek aszt mongyk, csak nnkm is ez a saját magam kislnyn történt mg, amikor vittem valahova, és aszt montk nkm hogy: Azir van a ljnyko m megin ijen rossz, mer valaki a szmivel mgverte itet. Csak trtem a agyam, hoty hogy vertk mg esz szmml, és hogy ijen igizetre montk mgtt. Hogy mggizstk aszt a szűp lnykt. Vót ggy asszony, a Bukor Gizi nni, aszt monta, hoty hozz rktn ty hrom-négy deci vizet a kűtrű, és de m n szj snkihz s, nem ám hogy beleugacc! s abba tgy ht szm faparazsat, szűpen ggyesiv, piszkd bele a tűzbűl a poharadba, és mondd, hogy az asszony, ez lny, gyerk, embr, ty köllött, én magam, ms és gy a ht szmt mikor beletttűk, akkor vártűnk, és akko ht kanl vizet a sarogba köllöd belle visszazmni, és amllik szmparzs let a vz fenekire, az m aszt jelenttte, hogy ez a valaki mggizste eszt a babt. A balkezűngbe foktűk a poharat, a jopkezűnk a vizbe nyűtung, és ty kicsit szktettűnk a babro, és mg gy vgikhűszűtűk a homlokán nkje , és akkor asztm mktrűtűk tet a pelenkv, vagy a kombintungnak visszjrű, balkzzel a ajjrű. s m ggy t-hat perc, tz perce utn, m jobban ltt a baba, és mt

ez a szemveris őrül a babáru. És ez a régi idősektű amiket tanútunk, hát bizony ez nem vót orvosi tudomány, de az biztos, hogy értetik a időssek aszat, hogy ijem szemverist hogy lehető kigyógyítani, ém még eszt régen azoktű tanútam.

Elmondta: Kissné Lencse Margit, 63 éves.

Apácaszakállas, 1993. november 1.

Gyűjtötte és lejegyezte: Fodor Mónika, II. éves

magyar-történelem szakos hallgató

A disznóölés és tor

És mongyak nekéd valamit a disznóölísrű. A régi negyvenkettes világbo, az mék háború előtt vót ugyi, de má azír a háború dúlt-fült, és a falusi emberek úgy öltik a disznót, hogy má előtte való este a katlant kiszítettik, maj telimertik vízzel, és réggē jött a disznóölő, forott a víz, elővették a disznót, és lefokta két embër vaty három, hoszták a vajlingot, amibe fokták a vért, és a disznóölő beleszúrta a disznó nyakába a kést, és jött a vér, mékfokta a éggyik asszon, de aszt gyorsan kölött azír habarni, hogy nehoty csomós légyen, mer énvelem sajátmagammā ojan történt még, tizénhárom éves vótam, hogy a apuka levákta ja disznónkot: – Lejányko most te gyúsz, és vért kavarsz, de ha nēm, akkor biztos kapú. Hát ém most is emlíkszék āra, hogy akkora pofont kaptam, hogy áttestem a disznón, mer mēgalutt a vér. Csinálhattak avā má akármit, és az má alut vér vót. A másik utánna má mikor má mēglött az a disznószúrás, és mindēn ijen lett a vér nekēm, és má másik évēn tuttam én a vért, hogy hoty kő csinányi, éggyik aszonta, hoty kő bele só, hogy mēg nő alugyon, a másik aszonta, apuka aszonta, semmi, aszt úty kő keverni, hogy az jónak kő neki lēnnyi. Tudom is maji napig keverni a vért. No és asztán a embërök hoszták a szalmát, rá ja disznóra, mikor má nem rudat, és mēggyűjtották, mindig a oráná gyűjtották mēg, és ot rōktōn észrevették, ha mék ha rúgott a disznó, akkor köré átak, hozzá, nehogy a tüzed belevigye a kazalba, met ojan is előfordút, hogy nem vót rendessem mēgdögűve az a álot, és mēggyűjtották a szalmát, és futott a disznó, és bele a kazāba, és mēgígētt a kazal. Má otmaratt a disznó, ot má akkorra mēgdōglōd, de odavitte a kazālho. No és akkor mikor mēgvót szípen pōrsűve má szalmávo, a nagyon illatos a bőre a disznónak, amikor sül a szalmátű.

Nem ojan vót a szaga neki min most a gásztű. S utánna horták a foró vizet a vasfazigbű, és máris csináták a mosást, lekōrmōsztik, kettévakták a fület, hoty ki lēhēssēn szépen tisztítani, és márizs dēszkára tettik a puculás után, és a hasát vakták föl a disznónak a nyakáná. És a fejit levakták. Maj kiszettig

belőle ja két hátsó lábat, utánna a két eső lábot, de a disznónak akkor má nem vót feje. Akkor hosztuk a kannábo ja vizet, hogy ami vér gyün a nyakná, tarajhúsná, ot röktön leöntösztk, és mēnt a ki ja szabadra az a vérēs lé. Maj fölvákták a hasát a disznónak, és nagyon vigyásztak ara, hogy a bél ki nē fakaggyon, hiszēn akkor бүdös a bél, mer ráfut a bélsár. Hát akkor azelőtt eszt máskib montág, csak má most finomíccsák a bélsárt.

– (Mondja Manci néni úgy!)

– Hát a ganéj. Így monták, hoty kifut a ganéj a bélzsírra. És asztán kivéttik a belet, az vót a ěső, amit kivétték asztán a fölhasítot hazsbú, és, és asztán kivéttik két ódarú a hájot szípen, maj kivéttik a két vesét, és kétfelé vákták. Úgy vákták, hogy órjára széttik. Nem széttik karmonádlira, mim most, hanēm órjára.

(– Ez mit jelent?)

– Az órja az aszt jelēnti, hogy nem a karmonádli lēs a két ódāra, hanem a órjának az a csonytya mēgmarat szípen ēgybe. És azom maratt ēty kis hús, és aszt füstütik. Harminc centire vagdáták órjacsonkokot, és abbú asztám mindíg vót még májuzsba is leves. Füstűhús leves vót a paraszt asztalán. És asztán léttek a sonkák kimetéve, akor má főtt a máj, főtt a máj, főtek a tokaszalonna, mer eszt ěre nagyon alērgijássak vótak a parasztok, hogy ěső a tokaszalonna hogy lēgyēn, és ugyē ez még is vót rajta; a zsírt sūtöttik, vindūt kízítéttik, majd a bél, a bélnek az a tisztítāso, az a asszonyoknak a dōga vót, hogy a vékonybelet kivakarták, a vastagot még ēgíz addig mosták, amíg a disznónak le nem gyött az a ideje, hogy mos má mindēn mēkfőd benne, és akkor hozzádopták a falho, ha ot ragatt, tiszta vót, ha nem, lepottyant, még az a bélsár, nyāka vót azon bélen, akkor aszonták nem ragad ott, akkor még nem, addig aszt, még tovább is mosnyi köllött, itt nem vót kegyelēm, ha akármijen hóhordás vót, tēttek rá kukoricakását, sót, vörōshagymát, és abba a dēsza teknyōbe köllött így jobra, bāra hajtannyi a kézzel, és tisztāra mosódott, még a nagy bōndő is ebbe vód benne, vagy még a hútyhójag is. Aszt is présnek főhasznáták, az vót a legelālōbb a prézsbe, mer aszt lēhētēt füstre tēnni. És akkor tōtötték a bélbe a kalbászt, tōtöttig bele májashurkát még a vérēshurkát. Ami vérēshurkát falun nagyon szeréttik a asszonyok is, még a embērek is. Mer ēty kevés rizsát tētteg bele, kövérep hússā renetegēt szeréttik eszt a füszerēkēd benne, a majorám, pojva, még a kōmínymag vót nēki a mindēne annak a hurkának, és akkor a kiflikēt ēsszemetétük, vagy úgy monták, hoty pompost sūtöttünk. Ijen üres kalácsokot ēty plēbe, ity hajtogattug mind a siklókot, és a disznónak a vérivel eszt lēöntöttik, majd abālével fölöntöttik, és aszt a darát húst hozzátéttik, de ebbe hájat nem szabad vót tēnni, ēty kis rizsát tēttek hozzá, aszt összekeverték, és főfűszēresztik, ebbú vót a vérēshurka.

Hát ez nagyon kellemes ez a vérēshurka, mer a máj az nehész kaja, hogy nehéz a gyomorba, nehéz emísztiši zavarokot csinál valakinek, de ez e

pompozsbú kízűt vérëshurka ez egy igazi jó vót, ez még minálunk most is szokás, mer mi nem tuggyuk a diszóólist vérëshurka nékü ĩkípzelyni. Például a Palijék is szombaton disznót önek, vérëshurka, mēgmonta lēgaláb negyven méter vérëshurkát kő néki tőtteni. Nohát esz ijen gond lész. És akkor a vastagbélbe tőtötték a hurkákot, a vékonybélbe tőtötték a kalbászt, mēg a vérëshurkát. Mer azír tőtötték a vékonybélbe a vérëshurkát, mer eszt mikor fősztik, még be nem böktüng ēggy, amíg forot soká kellēt néki forni, de amíg bele nem böktüng egy gyufaszálot kihēgyēzve, és amíg vér gyütt ot ki, addig nem szabadot vót kivēnnyi. Ennek legaláb negyven percik köllött ojan csōndessen forni.

A májashurkának annak nincs, annak csak tísz percēs vaty tizēnöt percēs főllise, és asz kíz. Ahogy gyöttek azok a bursli, így monták régēn, hogy bursli, most aszonygyuk, hoty prēssajt. És azog gyüttek, azok is nagyon kellemesek vótak a nagy gyomorba, de a kizs böndōbe vót, mēg a hūyhójagba. Három. Abbū ēgyet főfűstűtek, ami a hūyhójagba vót, mer annak egy ojan vékony vót az a bōrzettye, kifordították, és kivürü levót az az | ahol az a hūgy működik rajta, le vót nyúzva, és az ojan tiszta vót, úgy gondútuk mindíg, mint az arany, tisztáb mind amit a böndōbe tettünk.

De böndőt is, ha ügyes asszony vót ott, úgy ahogy kifordította, le lēhētēt kivürü nyúzni, és a máris tiszta vót, de reneteg ecēt, hagyma, káso, ez mindíg evvē sİKátuk a vastagbelet ezēkkel ēggyütt. És asztám bizon este hat óra, tél vót hét óra, akkorra kezdōdōtt a hurkafōzis, mer az a ēgy disznónak aszonták mēk köll annyi aszt a tiszteletēt, hogy ēgy álló nap, ha ēggy ēvig nōt, akkor ēgy álló napot köl neki tiszteletēt anni, mer hát a embērek is, hát nem csak mindíg dōgosztak, hanem a forad bor is, mēg a rōvit pálinka is ugyi, mēg a teják, akkor még nem vót az a divat, mim most hoty kávét, nem is hallottunk, csak a Frankrú hallottunk, az a divat vót, hogy Frank kávē, de csak rēggelire. És asztán ebídre mindík sūtöttek pecsenyēt, a ódalasd besōszták, és az vót a ódalasnak a ērdēkēssige, hogy abbū leváktak két szeletēt, és abbū nagyon finom paprikáskrumplit lēhētēt főzni, mer abba benne vót az a sós, fűstűt íz, és a ha belefōtt abba a paprikás krumplibā, rövid léve csināta anyukām mindíg aszonta: – Csinállunk ódalassā, disznóódalassā, fűstűtt ódalassā jó paprikás krumplit, máma az lész a ebíd, pintēk van aszonygya. Hījāba monta apuka, hogy natypintēk van, te asszony. Akkor is ódalassā lētt a krumpi izē krumpi, mer aszt máskíp nem, nem tutták ĩkibzenyi. No és akkor másík rēggē mikor má esz. Ja! A aprólik hūsokot ojan sonkákot leg... legrégebem mēk kicsontoszták, mos má kis sonkákot csinānok, de akkor csak a főšō eszt a csūlökcsontod benne hatyták, és naty sonkāt csinātok.

És az ojan harminc napig benne vót a sōba, szallonnāt csak hūsz napik hattág benne, de a sonkāt eszt harmincnapig, mēg a ódalast is annyit, amíg a szallonnāt. Asztán eszt tētük a fűstre, harminc nap után fōtettük a sonkāt is a

füstre, hát bizon csak tavasszā készítik meg, mer av vót, télén nem szabad vót venni, mer az maj nyáron gyün a kapállás, aratás, a sonkát akkor szabad vót csak enni, inkább a szalonnát hamarább. S akkor másik réggē vót a kűdözis, hogy a valaki valakinak tartozott, akkor ez a úgy monták, hoty kóstuló, akkor az a abákásó. Aszt még nem is montam, hogy még abákását is fösztüng a disznó véribül ugyi! Forott az a abalé, abba beleengettük a kukoricakását, de gyönyörűvem mēgmosva, aransyárgára vízzē, leöntöttük neki mindig aszt a hóléjit, így monták, a kukoricának. És ezd besürüsítettük úgy avvā a kásávú, hogy az ēty kellemes kaja lett, a vért utójára tettig bele, eszt is fűszerrē izesítettük, ebbü lett a kűdúskásó. És amikor ezēket is, annyi tányírra köllöt kiraknyi, hogy a gazdasszonynak ēty kisvajlingā lēd, de a szomszidoknak vagy lábosba, vaty tálocskábo, vagy ēty tányírra szoktunk künni. És másik réggē vót a kóstulókűdis, āra rátēttek ēgy darapka, hát nem vót karmonádli, mim most, inkább pecsēnye. Rátēttek ojan nyócvan dēkás pecsēnyét, ēty tál hurkát tēttek hozzāja, abákását hēgyibe, összefokták kétmarkukkal a tőpörtyűt, aszt is rátēttik, és asztán letakarták papírrā, és vittik eszt a szomszidogba. Ez vót a kóstuló. Ahány hēre valaki kűdöt kóstulót, annyi hērű kapot vissza. Úty szokták mondannyi, hogy isten áldás kapnyi, de isten veris künnyi. Mer sokfelé köllöt künnyi, nem maratt a parasztnak kajája, csak a; csak az amit főfűstűt hűsa. De aszonta; majd azok is vāgnak, és maj visszakűdik a hűst. Így mēnt a falusi hejēn. És a falusi hejēn az a szokás mēgván, hogy a disznóölis után ēty hetire csinának tőpörtyűs pogácsát, legalábbis mink ity hittuk. És mēg disznótoros káposzta, mēk tőtőkáposzta, ez mind a disznóöliskor szokot lenni, tíz napjāro tőpörtyűs pogácsát, mer összegyōttek a vendigek. Hisz tik mūt héten disznót vāktatok, hát nem is sūtōttētk tőpörtyűs pogácsát. Hát eszt má mēk köllöt szoknyi, kinn, hogy eszt köllöt csinányi a réten vagy a tanyán. És akkor csināták, mindig úty szoktak csinányi, hogy ötven dēka tőpörtyű, ēty kila ötven dēka lisztēt, mer annak háromszor annyinak köllöt lennyi, mer gazdag nem lehetēt, mer akkor hama elfogyott a tőpörtyű. És asztán felid belegyűrták, amikor ojan látý tészát csinātók ebbē ja pogácsaanyagbū, tésztabū, ojan rítesztészátú keményebbet kisodorták a sodródészka natyságāro, majd emesz tőpörtyű, ami a fele mēgmaratt, eszt mēg úgy rákenyēgettik tēre, és ojan leveles lēt tüle, mer nem tēttek akkor még bele élesztőt, hanem csak sūtōport vagy szódabikabónát. És ojan kellemes vót tüle ja pogácsó, és ēty tojássārgájāvú lekentik a tetējit, úgy hogy eszt mēk farsangi kajának is, ha télén valaki disznót őt, utána ēty tíz napjāra má farsang vót ugyi, és akkor ijenēkkē mēg ēty hétig is mēkkinātunk akárki, aki vendig. Mí az nēktēk vam pogácsátok, nohāt aszonygya, igazán jó, chhő má csak ēgy jó citromos tēja kő aszonygya. Fődiszēdērszārbū. Nem vót akkor más, csak hārsfo. És akkor kimēntünk a Császtābo, hát szēgíny vót a vilāg negyvenháromba. És akkor kimēntüng a Császtābo fődiszēdēr szārot

vágtunk méterésékre. Gyönyörű piros télenn a fődiszédérszár. Eszt a apuka mégmosta, áttörüte anyuka ruhávu, és ojan tisz centikre lemetétik. Mikor forott a víz ebbü äty huszat beletették. Húsz szeletét. És az a másfél litër víz ebbü vérpiros tēja lett. Ebbe nem köllöt más csak äty kis citromsavanyított, nem is hallottunk citromru, csak citromsörü. Aszt tettüng bele. Anyuka mindig aszonta, hogy ebbe ägy merökanál cukor ölig, mer nem is vót a annyira ölig, de fitették még a cukrot is. Háború után hisz csag dëkákot attak abba a zidöbe. És akkor gyött ez a citromos tēja, és gyött evvel a ízével a pogácsával. Hogy e ha kéthetis vót a pogácsol, ez akkor is kellemes ízü vót evvel a frissen főzöt fődiszédérszár tējávu.

(– És Manci néni disznótort szoktak csinálni?)

– Jaj, hát ërü is monygyak nëkëd, a disznótorrü persze, a disznótor. Mikor má mëgvót mindën a evvë disznóölíssë ö /persze akkor nyóc óra körü összeütek, fősztek mindig ebbü a tarjacsondbü levest, mer csak akkor lähëtët finom húslevest főznyi, azon a napon, mikor disznót ötek. A többi hús, ez a csont, ez a tarjacson, ez fő vót füstüve. És akkor még külön tettük a lapickát is, akkor külön vákták a lapickát, aszt is főfüstütük. Kifelejtettem nëkëd. És akkor az vót a érdëkës, hogy mikor összeütek, először a zöccsiget túlüták fő, mëg a fűthúst, asztám mënt a tösztaleves a tésztával a asztāra, asztán gyött a káposzta, és utána gyött a sűt hurka akkor kását nem csinátok, csak kalbászt sűtöttek, mëg vérëshurkát mëg májashurkát. Ez vót. És asztán forat bor vót utánna. Ez után nem hideg bort ittak, nem tudom asztot hogy mír, ennek nem tudom mi vót a háttere, de mindík forad bor vót akkor a asztalon. Kellemes az a fahéj illata, ez úgy visszaemlíkszëk āra, hogy ez mijen érdëkës vót a szülöji házunkná.

A kukorica termesztése és feldolgozása

No még monygyak nëkëd a kukorica vetísrü annyit, hogy ezërkilencszáznegyvenödbe má akkor apukám katona vót Pécsën, és tavasz lett, a kukorica alá ë köllött a földet rendëzni, hát mink a öcsém vót tisz-tizënegy éves, ém még vótam tizënhárom, hát az a két ríti gyerek, bizon vetni köllött a kukoricát. Mëkcsinátuk a földet, leszántottuk, lefogasütük, és másik nap hoty fogunk vetni. Rëggë ëmëntünk vetögéppë vetnyi, kocsi után kötöttük a vetögépet, majd ägy zsák kukoricát beletëttünk a vetögëbbe. Nem vót āra még idë së, hogy majd a vetögép után ki gyön. A öcsi vezette ja ökrejinkët, és ém még vezettem a vetögëbnek a szarváját foktam, és nëki a hasamnak, gymromnak inkább, és ugyi mëntünk a földön vigig. Úty kibzetük ë, hogy az a kukorica ojan igenës sorok fognak lënnyi, hoty sënkijë nem lësz, ojam mind a mijenk, de mire ëvetëttüng, mëk kikët, addigra nagyot csalóttunk. A gépet ahogy vezettük, zöttyent ägyet, a gymromnak, engëm

jobra vágott, a vetőgép balra mēnt, a kukorica görbén ket a sor. Asz monygya a szomszid bácsi, te lējányko, há má kēll a kukoricátok, – Bizony kēll. – Hát ti hamarab vetēttétek, azír kēll a tijecek hamarabb, mint az enyim. – De aszonygya: – Görbe ja sor! – A maj kiēgyenyēsiccük mink asztot! Aszt hittük, hogy mink aszt mēksarabújuk, kiēgyenyēsēdik. De nem is lēhētēt csarabúnyi, mer vótak a sorogba huszonöt – harminc centi ēlírísēk, ojan görbére vezetttük a vetőgépnek a szarváját, hogy az mindig minket csak elirányított jobra balra, és ijen a falusi kislánynak a tizēnhárom éves korábo ja ereje. Kesztük látnyi má, hoty kēl a kukorica, boldogok vótung, bizony láttuk, hoty harminc centis kilengissē vannak a sorok, szomszid embērēn büszke vót, hogy az övé igenyēs vót, mi mēg azír vótung büszkék, hogy neküng is lēsž kukoricánk. Hát a kukorica lētt is rajta. Kikēt, ojan május ötödikētű szokták vetnyi vagy május elsejítű. Tízre ē köllöt vetni a kukoricát, mer akkor nem lēsž jó termis. A kukorica szép vót, ojan május huszonnyócadika körű el is kesztük kapányi. De nem lehetēt csarabúni, ity kézzē köllöt kapányi, mer görbe sorogba nem lehetēt a csarabot elvezetnyi, mēk ha nem tom mi csinátung vóna, akkor sē. Mēkkapátuk, a cšő kapállás megvót, majd ekkor anyuka kiatta a parandzsa, hogy babot kő ütetni. Mindem másik sorba, ēgy mētēre le köllöt tēnnyi, de csak három szēm babot, mer pazarúnyi sē szabad vót. A szomszid bácsinak mēg aszt nevetttük, hoty kikütte ja szógáját, és ő nem sētāt annyiszor vígig a földön a babbā mim mink. Aszonta, hogy ő má el is vetette a babot. Iritykēttünk rá, hogy má mēty haza, neküng mēg mēk kilenc sort akkor át köllöt járnyi a öcsivē. Mēg is lētt a kilenc sor, de akkor bizony má ēlīg nyugovóra vót a nap, asztám mēntünk haza. A bab esz hama kikēl, pláne ha kap esőt, ez nigy nap alat kicsírzik, máris kilíp a földbű. A szomszid bácsi kigyótt a földre: Te lējányko má kēll a bapok? Büszkék vótunk, kēl a babung, de görbék a sorok. Ahogy a kukorica görbe vót, e is úgy görbe vót. Hogy őneki nem kēl ki a babja. Pedig akkor vetette a szóga, mikor tik vetēttétek. Hát akkor. De mink aszt nem nisztük, hogy a szógája ásott ēgy gödröt a föld víginn, nos belevetette, belelütette abba mindēn babot, mink sorokkā szípēm mēntünk. Csodálatosra kikēt. Aszt taláta mondani: Övēt kijēttik a fácánok, mer látta, hogy sok hejēn vót kaparás. De mikor mink má montug neki, hogy Jóska bácsi, mēnyēn el a földnek a túsó vígire, magának ot van má a babja. Hát te mír, te lējányko. Én nem tudom, mír van ott a babja, maj mēgmonygya a szógájo. Émēnt a Jóska bácsi a föld vígire, visszajōn, : - Igazad vót, lējányko, ēty hejēn van a bab. Hát a бүdös szóga bisztos rōstēt kapávā vágnyi a lukakat, és ēty here leszórta a babot ot kēl ki. No de maj este adok neki, hazamēgyek. Nem tuggyuk, hogy mi lēt vele, de gyönyörű lētt a minēküng a babung, gyönyörű lētt a kukoricánk ez má június, ojan huszadika körű vót, hogy má kezdődik az a Péter-Páli búcsú, Naccék-pusztán így hiták a búcsút, hoty Péter-Pálra harangot szenteltek, és akkor lētt Naccék-pusztán a búcsu. No ekko má

mindenkinek mēk köllöd bucsura kapányi a kukoricáját, mer aki júniuuszba, hónap vígire nem kapáta mēg, annak asz monták, hogy az má csag zságba viheti a kapát, mer az má ojan hanyak paraszt, aki nem kapája mēg június vígire a kukoricáját. Hát a mi kukoricánk nagyon szíp vót, szíp vót a szomszídé is, de nem vót neki bab, csak ēty kazāval a víginn. Ami asztán összeigētt, elszáratt, és nem lētt neki babja. No és a má asztán utánna gyön ez a, mikor má a kukorica hánnya a farkát. Akkor a anyukájék asz monták, hogy a kukorica mikor hánnya a farkát, akkor nem szabad a kukoricába gāzūnyi, mer az a por, ami van hogy az annak van valami ojan /ojan ereje, hogy az nem jó a fejbőrrre. Mer köllött asztám má kukoricát fattyaznyi júliuuszba. És letōrdētük, mēntūng fattyazni, de mēk kölött aszt várni, míg a kukorica kihánnya rendēs farkát, úgy montuk, asztám mēg virāgzott. No és asztán mēntūnk a fattyazásra, kivibe kötöttük, kiraktuk mindíg a szilire, és asztán este mēg a összeszētjük, és rá a kocsira, és hazavittük a állatoknak ezeket a fattyúkot, úgy monták, hogy lefattyazni a kukoricát. No és gyōtt az a szép szeptembēr, amikor má szētjük a kukoricát, āgusztus vígim má vittūnk hazafelle hamarābb, mer akkor má vótak ojan sārgās kalászok, és akkor má anyukáék tömtek a kacsákat, és mindík fris kukoricāvo, de szeptembērbe akkor má rendēssen vót a kukoricaszēdīs. És elmēntūnk ēty szent napon, nem tudom mījen napon a ōcsēm̄mel ugyi, mēntūng a ōkrōkkē, és lent vót Ekecs réten ez a naty tábla kukoricánk, odamēntūnk, kifotuk a ōkrōkōt, szētītūnk nekik kōrólevelekēt, és asztán szētītük a kukoricát. Hortuk kosārral fōl a kukoricát. Kēt sort vitt ēggy embēr, és aszt a kukoricát mindēnki maga vitte fōl.

Hát csak akkorka kosarat vittūnk, hogy kōrūbelū belemēnt ojan tizenōt kilō, és úgy ōntōgettük fōl a kocsira, a szekérre a kukoricát. De mivel vótunk nīgyen, hogy ēccērre nyōc sort vittūnk, akkor hama lētt a szekér is, és bizon má messze vót a szekér, nem tuttuk odavinni. Akkor leraktuk rakāzsbo a kukorica tört kalāsszajit, de nem vót mēkfosztva, és estefelé odajártunk szekérre, vāktunk ki két sor kukoricakōrōt, és a rakāsog benne vótak a kukoricābo, és fōdobātuk a kocsira. Fōtētītük a ōdāt, a ōdādēsška ez ojan parasztok csināták, hogy ojan ōdādēsška, de ojan különlegēs dēsška vót, vót ahun harminc centi szilēs, mēk három és fél mētēr hosszū. Ennek vót ojan kis lēcce, amivē ki vót támasztvo, és eszt mēgraktuk kukoricāvū. Mēg asztám má de csak akko má úgy lēhētēt fōdobāni, mer oda kosarat má csak a nagy, erōs embērēk tuttak fōlōntenni, akik azok mind a háborūba vótak, és akkor azok menve vótak a kukoricátū, azoknak csak fegyverük vót. Nos akkor szēpem mēk kītūszkētük este amikor má láttuk, hogy eszt a kukoricát mēk fō kō rakni, kītūszkētük, asztán szīpem mēktērītētītük a ōkrōkōt a kocsivā, csak azír, hogy annak köllōt fogni a elejit, hogy nēhoty fōdūjön, vagy alāmēnjēn a kerék a kocsi alá, mer úgyis ledūl a összes kukoricánk, és vígūnk lēs, másoccor má

fő sē tuggyuk raknyi. Asztán főmáštunk, ěgymást főnyomtuk a szekérre, mind a nígyen főlútunk, majd elindútunk hazafelé. Mire hazáirtünk, akkorra napnyukta vót, anyuka má tutta, hoty fogung gyünni, má kítárta ja kaput. Měntünk haza, látta, hogy magossan van a szekérėnn a kukorica, aszonygya: - Jėzus, Mária, hát tik hugyan měntetėk fő. Montuk nėki: - Anyuka ide nem vót vıcc főmėnni, nagyob vic lėsz leszánnyi. Ez nem lėsz gond! Odahosza a létrát, lemáštunk a létrán, nos asztán kezdődđt a kukorica behordásó a fėhajba. A fėhaj az ojan vót, hogy két ódala vót nėki mēg a víge, ez a istálló mēg a pajvásszínünk közđt vót, eleje mēg nem vót. Ez ijen kocsiszínnek is monták. Odadobátug be a kukoricát, és kosárra hortuk, bizon tíz óra létť este mikor lehortuk a kocsirú, mēg nem is vót egıszen lehordva, anyuka monta, haggyuk abba, maji napnak víge. De ijen fıjatalok vótunk, má akkor má este fosztanyi szerettűng vóna. Mer ősszegyőnnek akkor a falu apraja-naggya. És asztán fosztunk, dalúllunk, mēg ijezgeszűk ěgymást. Ijen, ehđó hasonlđk vótak. No de másık este. Ez vót ěty pėntėki napon, útyhoty szombaton asztán igazi kukoricafosztás vót a udvaronn. Vótunk is tızėnhármann. Monták, hogy anyian vattok, mind gonoszok. Nem is tuttuk, hoty hányan vannak a gonoszok, de mink anyian vótunk. ělkeszđđđt a fosztás, anyuka sűtđt nėkűnk tđpđrtyűspogácsát, nem is lėhet elfelejtenyi, mēg asztám bort kısızítėtt oda, a gyerėkėknek. Hát nem ojan kızıgyerėkėk vótak, ojan, ojan tızėnđt, tızėnhatėvessek vótak, de akkori gyerėknek má mindėnt kđllđt tunni a falusi ěletrú. És ıgy ősszeszoktunk mėnni kukoricát fosztannyi. A fosztást mėkcsınátuk, a anyukám az ıgėn ěrtėtt a kukorica fonásáho, ősszefonta a kalászokot. Mindık kettđt tėtt, és kettėsitvė, villámgyorsan, útyhoty három mėtėr hosszú fonyásokot csinát, és vót ojan álványunk, āra raktuk rá, útyhoty nígyen tėttűk fő, de mégis apa nėkű mēnt a munka. És asztán ez vót, mikor ez má mindenhun mēgvan a fosztás, mēgvan a ızė rakás, akkor ot telćtek a kukoricák télėnn, és esz csak tavasszā lėt morzsúva. Mer asz nem is szabad vót, csak februvárba, márciuzsba kezdennyi morzsúni, és ıty kezdđđđt a tavasz újra, és kezdđđđt újra a határbo ja munka.

(– És Mancı nėni a kukorica hėjából csináltak valamit?)

– A kukorica hėjábú, akik ũgyessck vótak, azok szđnyegėkėt csinátok, vót ojan, hogy anyukám is csinátá, mēg mink is, hetven centi szėlės, egy mėtėr hűsz centi hosszú ojan vėkony, dėsžkarámo. Kđrű vót szėgekkel, és elđszđr a rđvid ódalát kđllđt nėki behállđzni, ahugyan fontuk eszt a kukorica levėlbű, és ojam mongyuk rá, hogy ojan ceruza vastagságúra fonytuk. És mindık szıpen ráaggattuk ott a szđgre, vissza, ide hetven centire, megın hetven centire, nagyon ěrdekės vót. Asztán úty fontuk, a szılıit leszektűk ojan kűlđnlegės vėbetűssel, útyhogy elđszđr mēntűnk jobra, asztám balra, nos minha két őttıs lét vóna a szılın ojan Vė-alakú. Asztám beszűttűk, és a túsó szılıit is ıty kđllđt nėki berđzıtėni. Útyhogy nagyon szıp szđnyegėk vótak, hát akkor fırdđszoba

nem vót, de most a fürdőszobába akármikor szívessen csinának ijen szőnyeget, hotyha talán lehet, mer nagyon érdekēs vót, meleg vót az a kukoricalevél. Még asztán szoktag belle körököt csinányi, még nyári ridikülököt a asszonyoknak, gömböjüre. Akkorára min vót egy monygyuk rá egy harmincöt centis átmérőjű fődő. Asz rátették egy dészára, és asz körüvertik szögge, harminc centi kör, és akkor asz a két táblát, kettőt csinátak ojat, párossat, ctyformára, különlegēssen kesztik a közepit, nagyon érdekēs. Asztán beletették a kukoricalevelet úty szétlepegetve, piros tintás vízbe. A másik adagot kék tintás vízbe, mēk fehérēm mēgmaratt. És ojan szép piros csikot tētteg bele, fehér csikot tētteg bele, asztán kék csikot, megin fehér csikot. Így vótak. És az a gömböjű tásko hosszap fülit csinátok, útyhoty azelőtti lányoknak ez ridikül vót a vállukra, ez a kör, körtásko. Asztán csinátok ijen kukorica, ebbű a kukoricalevélbű szatyrokot. Így monták, hogy bevásállószatyor. Monygyuk rá, hogy ojan harmincöt, negyven centi széles, és a magosságával is főjöttek harmincöt centire. Āra is két ojan igasságos fület úty szípen tutták a asszonyok fonnyi, és bizony e vót a bevásállószatyor a falusi asszonyoknak még a rítijeknek, mer ebbe nagyon érdekēsen lēhetett üvegēket izs beleraknyi, még aszt a kila cukrot, még ijesmit, ha vásátok a asszonyok. Nagyom praktikus bevásállótáska, nem írt le a biciglinek oda ja villájihó, ahogy monygyák a biciklinek a eső kerekiné vannak a vėlláji, nem írt le oda, és a szatyrot nem keszte ki a biciglinek a kereke. Ez egy nagyom praktikus szatyor vót.

(– És ez tartós anyag?)

– Hát ez egy ojan tartós anyag, hogy eszt a zördög nem tutta szítkalapányi. Az ördök se tutta. Háromszor csinátok neki fület, mire elszakatt a szatyornak a ajja. De praktikusak vótak ezek a szatyrok igen. Azokat lēhetett ijenēket üzledbe is vásányi, hát nem tudom mos má nem is láttam ijenēket, de ojan szíp ridikülünk vód belölle, hogy az valami borzasztó. Nagyon kihasznáták a asszonyok, mondom ojan szíp ajtó elé ezeket szőnyegēket rakták bévüre, kivüre, falusi házokná ez vót a láptörlő. Úgy monták. Még a ágyok előtt, ha leszánok, ne āra a homokos talajra szájanak le ezek a falusi asszonyok, vagy a rítijek inkább, hanem minygyá ēre szátak, ēre léptek rájo, még a ijelit is amellé tettik, hoty ha leszánok ijē csurgatnyi, pisányi, mit tudom én, nē legyēn hideg.

Elmondta: Kissné Lencse Margit, 63 éves.

Apácaszakállas, 1994. január 5.

Gyűjtötte és lejegyezte: Fodor Mónika, II. éves

magyar-történelem szakos hallgató

Béna (Belina)

Béna szlovákiai magyar község Fülektől (szlov.: Fil'akovo) kb. 4 km-re. Egykor Gömör megyéhez tartozott, ma a Losonci (szlov.: Lučenec) járás területén fekszik.

A Magyarország Vármegyei és Városai sorozatban megjelent Gömör-Kishont Vármegye c. kötet (Szerkeszti: Dr. Borovszky Samu, Kiadta: Apollo Irodalmi Társaság, Budapest; 32. lap) meghatározása szerint: „Béna a füleki-hatvani vasútvonal mentén fekvő magyar kisközség. Hajdan két község volt és 1427-ben Belna, Nagbelna és Kysbelna neveken találjuk említve. Az utóbbi községnek a nevét az ide tartozó Kisbéna pusztája tartja fenn. A XV. században a Derencsényiek voltak az urai és a Derencsényi-birtokok sorsában osztozott a későbbi időben is. A múlt század elején már eltűnt Benya nevével is találkozunk. Határában gazdag bazaltbánya van. Római katolikus templomának építési ideje meg nem állapítható.”

Ma lakosainak száma 572 (a Szlovák Statisztikai Hivatal 1991-es népszámlálási adatai szerint), ebből magyar nemzetiségűnek 535 vallotta magát. Bár a népszámlálási adatok szerint nincs roma, mégis sok a cigány. A lakosok egy része helyben dolgozik a mezőgazdaságban, másik része a városban talál munkalehetőséget. Magánvállalkozók is akadnak, de egyre nagyobb gond a munkanélküliség. A faluban van kulturális központ, de napjainkban pang a kulturális élet. Működik az óvoda és a két osztályos alsó tagozatos iskola. Van vasúti állomása és vegyesboltja.

A falu idősebb lakói emlékezetükben még sok népdalt, mondókát, szokást megőriztek. Kivétel nélkül mindenki a tájnyelvet beszéli, de tipikus jelenség, hogy egyaránt használják az archaikusabb és a köznyelvhez közelítő formákat. Béna igazi archaikus tájnyelvét (pl. a palatális ly-t; az „innya”, „jáccottónk”, „ébreттönк”, „szöttem”, „hetfő” stb. alakokat) csak a legidősebbek őrizték meg.

Kenderfeldolgozás, szöveg

(– Margit nénit kérdezem, beszéljen valamit a kenderfeldolgozásról, szövegről.)

– Igén. Távászkor elvettük a kender. Ásztām mikor mėgnyött, akkor a mág, a pászkoncát kinyöttük. Akkor elvittük a mocsolyákho, oszt el, be, összcőkítettük, összcőkötöszttük kivígbe, oszt elasztattuk a mocsolyába. Beráktuk, oszt követ, tettünk rá, hogy lēnyomjā, be a vízbe. Akkor az āzott, két hétyig, a pászkoncā kender két hétyig āzott. Mikor az lételt, akkor kivettük, akkor mēkszārítottuk, csāk úgy a izégbe, így | mind a sātor, olyanogba kiterigettük, áasztām mikor ēty kicsit mēsszārított, akkor házāhosztuk, oszt szétoldosztuk,

oszt akkor a fál mellet végikterigettük, osztám, mékszárátt. Mikor még | Nem? Monthátom: Ákkor el el megzofótuk, mikor mézsofótuk mind, ákkor elvertük a zofónák a fábáho, hoty kiszálljom belölé a nággvá | az a | töviski, ásztán el elszá...beszárítottuk megint, ákkor elszáptuk. Vót olyan törőnek hituk, ákkor ásztát elszáptuk ázon, mikor ászt elszáptuk, ákkor megint mévvertük, ákkor megint belétettük a | ami összetörté egésszen. Á nágyápámnák vót olyan, mállónák hiták, ábbá beléráktuk a kendert, hájtottuk, vót neki olyan két rúd, oszt ászt két ásszon hájtottá, oszt ábbá összetört a kendér. Mikor összetört jó, ákkor kivéttük, ákkor megint elvettük, a nággvá pázderját kizártuk belölé. Ázután héhélyesztük. Még megván nekem a héhély a pádom most is. Áz a héhély, ákivel még mind a fésű, az ab, szögek állonák íty ki belölé, oszt ávvál még/ féseltük. Mikor az elvót, ákkor | ákkor oszt mikor a guzsályrá tettük, ákkor fontuk. Ársóvál, félköttük a | a fejit | fontuk még vékonának, lepédőnek, mék törülközőnek, a vástágát még, áki má kóccá vót, mer vót neki kóccá, az áki bennemáratt a | ábbá já héhélybe. Áz má kóc vót, ásztát zsáknák fontuk még. Á vékonyát még lepédőnek, fejletterítőnek, még mé válámikor, mondom má pëndélnek, há legáfáb máj nevetnek rájtá. No ákkor oszt mikor ez mindén elvót, méffontuk, félmotóflasztuk. Még a motóflám mévván a pádom most is, ákire félmotóflasztuk. Mikor az megvót, ákkor méglugosztuk, beráktuk | a kádbá, hámut tettünk a tetejire, mév vizet, oszt ászt öntöszttük, útyhoty méglugosztuk. Útyhogy az a kendér, a fonál egész ,mékkelt, olyan szép sárgá lett. Ákkor lévittük a pátágbá. Ákarmilyen tél vót, dészkat vittünk, osztán ot kimostuk a pátákon a | há méh há jég vót is, betörtük a pátákat, oszt úgy mostuk ki. No ákkor, mikor ászt kimostuk, ákkor mésszárítottuk, ákkor megint lémotóflasztuk. Vót olyan | ilyen nágy motóllá e, árrá ráhúsztuk, osztán léme... lémotóflasztuk, | izé, minek híjják má no, hát kosárbá. Ákkor mém megvettük.

Nem tudom, tuggyá-é, mi az a vető. Nem tuggyá. Áz olyan náty, hogy odá tettük fél a végit, a másik még a földre. Oszt ákkor árrá hájtottuk rá a fonálát, így. Áminyó, áhány rőföt ákártunk szőnyi. Úty tíz rőfné mindég még | kormosztuk, hoty tuggyuk, hogy má mikor tíz rőf el... el..., mer má korom gyön, ákkor má tíz rőf elván. Útyhoty négyven - ötven rőföt is félhúsztuk éccerre a szátvārā. No. Ákkor, mikor az megvót, ákkor lévettük ugyé, ákkor félhúsztuk a szátvārā. Á szátvāho kellött egy ásszony, áki az ... benné ült a szátvābā, az égygyik, áki foktá, a hármágyik, áki hájtottá. Fél a izé... áki a előb bennéült, az úgy oszt igázgáttá já izébe, hogy egyenessem mennyén. Mikor az féllet hájtva, ákkor nyist is vót. Nem tuggyá mágá úccsé, hogy mi az a nyist. De mé nekem most is megván, a pádon vān. Ábbá belészéttük, há két nyistyót ákártunk, ákkor két nyistbe széttük, há négy nyistyéset derékájhájnák, ábbá ákkor négy nyistéset széttünk. Duplán. No hát mikor áasztát beszéttük, ákkor ázutám beszéttük a bordábá. Áz a bordábá, mindém bordábá két szālát

széttünk. De ászit nem szabád vót, hogy össze.. vágy egymāsho.. váty hogy mongyām, ātmennyēn egymāson, csak sorbā, mēr ākkor nem jó vót ā szāt... ā vāszoney, no. Ākkor beszéttük, ākkor osztān hozzāfoktunk szōnyi. Ki mit ākárt, tisztā pāmuto is szōttünk, mēg szōttünk én - nem tudom most mēmmutātnyi hirtelenyibe ē - törőkōzōkōt, no eszt is, eszt is én szōttem én fontām, én szōttem. (Kōzbeszōlās: Kēt nyistō, négy nyistō.) Ez két nyistō. Ez csak törőkōzō, két nyistes. Mā esztet én vārtām belē, Vās Mārgit vāgyok, no. Āsztān, ugyē, ez oszt mēllēt, ākkor oszt eltēttük. Āszfān | hā kōrūsikosāt ākártunk szōnyi, ākkor tēttüm belē pirosāt is kōzbe, tuggyā, hogy ā kōrūsikos lēgyēn. Oszt ākkor ott, mikor szōttük, ākkor is vettün belē ity pirosāt. Kēt ujnýt váty ki mēnnyit ākárt. Mikor osztān ellēt szōve ugyē, ākkor mēgint mēllūgosztuk ā vāsznāt. Ākkor hozzāfoktunk fehéritenyi. Tēttünk āz udvārrā kādā vizet, osztān ābbā belēmārtogāttuk, oszt kiterigettük ā vāsznāt, hoty fehérēggyēn. Āggyig mīccsāk olyan fehér nem lēt, fēl is (érthetetlen szō), illyen fehér lēt ē (érthetetlen szō). Ennyit tudok mondānyi.

Mosás

(– A mosásról beszéljen még nekünk valamit, hogy volt régen?)

– Mā lehet?

(– Lehet.)

– Ā ruhāt beāszitāttuk teknōbe, hideg vízbe. Mind, ā fehérekēt. Ā bārnāt nem, csak ā fehérekēt. Mer ākkor még nāgyon sok ālsōszoknyāk vōtāk, hārom-négy ālsōszoknyāt vēttünk fēl, mikor én fāny vōtām. No hāt āszit beāszitāttuk, oszt ākkor, mikor kics... *abbō kicsāvārtuk, ākkor kétsorosān teknōbe mostuk, de ēgy... de ēggy-ēgy dārābonkēnt ōntōttōnk rā ēgy bēgre vizet, oszt mēsszāppānosztuk, oszt mēddōrgōltük, oszt ākkor lērāktuk ā māsik szēlyibe ā teknōnek. Sorbā āz egēssz, āmēnnyi vōt fehér. Āszit min lērāktuk. Oszt mikor mā mēvvōt mind, ākkor ōntōttük lē meleg, forró vízzel, vágy meleg vízzel no. Mer meleggēl dōrgōltük elő is, de āzutān lēōntōttük, oszt ākkor ābbō kimostuk, ākkor még ēccēr így mēccsinātuk, ākkor eszt mon... āhogy most montām. Mikor ez mēgvōt, ākkor ōntōttünk rā tisztā | meleg vizet, ābbā is kimostuk, ākkor ōntōtt... ābbō kimostuk, ākkor belē.. ōntōttem belē hideg vizet, ābbā is kimostuk, hārmād.. mēg | kēkītōbe. Még ākkor mindēn fehér ruhāt kēkītētünk. Ā bōdbā vēttük ā kēkītōt, ūty hituk, hoty kēkītō, osztān ābbā, ābbā, mer āttō szēp szīn vōt ā ruhā, mikor, de csak ā fehérekēt kēkītētünk, mā ā bārnākot nem. Hāt oszt ugyē ākkor āz mēkszārātt. Mikōr āz mēkszārātt, ākkōr ā víz olyās vōt mā, hogy ālsōszoknyā, mēg ilyesmi, ātyhuzātōk, ezēkēt kikemēnyītētünk. Vōt, āroltāk, kēmēnyītōnek hituk, āszit mēffōsztük, osztān ābbā belēmārtogāttuk, oszt mēsszārātt. Oszt ākkor nāgyon szēp, ākkor be... be..., mikor mēsszārātt, ākkor bēlōcsoltuk, oszt ūgy vásāltuk

ki. Akkor szép lett. Hāt, mit mongyák mé rólá?

(– Hogy mostak, kéz között, vagy...)

– Igën. Csāk kész köszt mostunk. Igën. Nem vót még akkor gép, drāgām.

(– De ilyen mángorló, vagy ilyesmi.)

– Nem, sēmmi, én csāk tisztān kész köszt mosok. Hāt még én most is á, nekēm mos sincs gépem, én most is kész köszt mosok mágānurá.

(– És a szappant, azt vették, vagy csinálták?-)

– Á szāppānt vettük. Most mā mosópor vān.

(– És azelőtt nem csináltak soha?)

– Nem vót, szódá vót, tuggyá nem mosópor, csāk szāppān. No ilyen, ilyen nád dārāb szāppānok vóták ē, ávvāl mostunk. Igën. Nem... á mosó... szódá vót, de ávvāl nem szeretünk, mer nāgyon fākó vót tölē á ruhá, mā á bārná. Á fehérnek jó vót ugyē, de lāt mā á fehér utām mostuk á bārná ruhāt ki, mā különñ ánnāk nem öntöttünk vizet. Á fehércek utām mostuk. Hāt szāppānvāl csāk, még áki ákárt, tēt belē ászt á szódāt vágy mit. De én nem szoktām.

Lakodalmi szokások

(– Lakodalmi szokások, milyenek voltak itt, Bénán?)

– Hāt ugyē mā szombāton, mā előttē váló vásārnāp elvitték āz āgyāt, á vőlegényhē. No, á mėnyāsszony āgyāt, ákkor vót ... összehíták á néhány vendégēt, áki elvittē āz āgyāt. Kocsivāl vitték āz āgyāt. Mā á bútor ákkor ott vót ugyē, oszt ákkor elrāktāk āz āgyāt. Ákkor á vőlegény, mikor nem vették eszre, belēfekütt, mikor mā fēl vót vetve, mer ákkor még mágos āgyāt vettek. Kēt dērekkājt tettek āz ālórā, mé szālmāzsākot, ásztān két dērekkāj, ákkor kilenc fejelet, oszt ákkor á dunnāt. Áz olyām mágos vót, hogy māj fēlért á pádlóig. Osztān hogy mā figurāzson á vőlegény, mikor nem vették eszre, hoty, hogy beszélgettek, belēfekütt āz āgybā. Ákkor szēt kellett visszā szēgynyi, ujonñān rāk... csinātāk összē. Ákkor ugyē oszt mikor mā ez elvót, ákkor no, mėvvendégelték āz ásszonyokāt mindēnvel, sütemény, pālinkā, mindēn. Énekéltek, mėg mi csinātāk. Mink, á fānyok, mėg á gyerekek elmētünk āz āblākrā lesnyi, mikor vették āz āgyāt. Belestunk, oszt ákkor mėg elkergettek, mink mėk kiābātunk, hogy úgyis visszāmēnünk. Hāt tuggyá á jó isten, min dēt eszünkbe sē jut mā. Úgy ákkor osztān, mikor ez elvót, esz szombāt előttē váló hétēn vót, szombāton, ákkor még vásārnāp vót á lāgzi mindē, nem szombāton. Vásārnāp, szombāton este mā, délutān hortāk á kālācsot. Mindēnki, áki közeli rokon vót, sūtött morvānt, négy morvānt, négy lepént, ferentő, nem tudom tuggyā-ē, mi āz á ferentő.

(– Nem.)

– Olyān kerek, ity hājcsāk összē, osztām mėmmākozzāk. No szóvāl

mindéggy mā, ferentónek hiták akkor. Pámpuská, akkor pitemālé. Mer még akkor nem vóták ezek ā finom sütemények, ezek ā mit tudom én misminók ē, mink mé csák ezeket süttük. Hā mā válāki tortāt ākárt, akkor āszt vettē āz üzletbő. Vāgy ā cukrāzdābó. No akkor vitték úgyē ā kālācsot, akkor ākkorra főszték, mindēnt, leves, hús, mindēn vót, pālīnkā, mind... énekéltek is. Tőb mindēn elfogyott, mikor ā kālācsot horták, mind mikor ā lāzgi vót. Mer ēty hāsztó mēntek négyenn-ötenn, ānni kālācsot süttek. Ā morvānt még izēbe vitték, minek híj... ābroszbā, āszt ā négy morvānt ābroszbā kellēt kötnyi, mer... tuggyā mi... tuggyā-ē mi jāz ā morvāny? Illyen hosszú ē no, ēggy-ēggy, oszt négy vót. Mer ā lepény, āsztāt ā hátunkrā kötöttük, oszt úgy vittük. Āz āsszonyok még osztān ā tābā jā morvāny, vāgy ā | lepēnt āszt ēgy āsztālkendőbe kötöttük, belē ā négy lepēnt, oszt ābbā úgy vitték. Ākkor ā, ā tőbbi sütemēnt mēk tālāgbā. Nem úgy, mind most, hoty tālcākon viszik ē, tālāgbā vittük. No ēggyigbe ferentő, másigbā pámpuskā, āz ā fānkknāk híjjāk most mā no. Ā hārmāgyigbā még ā pitemālé, még | herőce, hā, tuggyā-ē, hogy mi āz ā herőce? No, āszt is, ilyenēket süttek még ākkor. Eszt mindēn hāz, ā mā āki közel, āki mā kicsit messzebrő vót, hogy mā csāk unokātestvérinek ā gyerkei, āzok mā csāk kevesebbet, négy tāvāl vittek. Eszt ā sok kālācsot, esztet csāk āz igāszkērēsztānnā, bērmākērēsztānnā, mēk közvetlen ā testvérek, ānnā testvéri, āpjā testvéri, ezek vittek. Ugyē ākkor is osztān vót mindēn. Ōlték ā disznót, vót hurkā, vót mindēn ā vilāgon, ābārolt szālonnā, mindēnvel kīnātāk, pālīnkā, bor, mindēn. Hāt tuggy-ē, hogy még ākkor ā kāvē..., ā kāvē nem vót divāt, ā feketēkāvē? Mongyāk-ē māgānāk ā feketēkāvērő válāmit?

(– Lehet.)

– Közējē monthātom?

(– Lehet.)

– Bēnārā gyōtt ēgy - még én ākkor tāny vótām de mā āz jó rēgēn vót igāz-ē, mikor én tizēnhāt, tizēnhēt ēves vótām - ā, Losoncró gyōttek fēlmēryi ā hātārt. No oszt ākkor ā, āki gyōt Losoncró, hozot szēmes kāvēt. Oszt āszt montā ā bírōcnāk - tudom āszt, ismertem āszt āz āsszont is: "No bírōné āsszony, mire hāzāgyōvünk, eszt ā kāvēt fōzze mēn nekünk." Mit tuttā ā bírōné, hogy ābbā āz kāvē, no tāttā, hogy ollyān mind ā bāb, gondollyā, hogy ā szēmes kāvē. Mikor hāzāgyōnnek ā hātārbő, āszt mongyā jā, āz āki Losoncró vót embēr, hogy : "No, bírōné āsszony, mēffōsztē-jē ā kāvēt?" "Hāt, mēffōsztem - āsszongyā - ,fā is hābārtām, mēr fā is fāntottām, oszt mēssē fōtt mēg" - āszongyā. Mer nem dārātā lē, tuggyā, csāk ūty fōszte mē, mit tuttā ō, hogy, nem fōsztek még ākkor ūty feketēkāvēt. De tuggyā, ém mondom māgānāk, hogy no mink szēmes kāvēt hortunk mindēg, mēg Frānkot ābbō fōszttük ā tejskāvēt, āszt csinātunk. Mēn nekünk vót dārālő, de nem villānyrā, mer még ākkor villāny nem vót bevezetve. Nālunk kōrūbelū csāk ā māsogyik

vilákhāború utān vezették be ā villānt. Hāt, így vót. Mit mongyák még?

(– A lagzi.)

– Tessék?

(– A lagziról.)

– Á lāgziról. No ūat māsnap osztān úgyē ā elősször hívot vófélyt kūdöszték, āki lekközel..., különösen, āki kērészifijā vót vāty közeli rokony. Ászt kűtték sorbā ā házākho, oszt versēt monták. Mindē, hogy gyōjjōnek ā lāgzibā. Mindēn hāznā mās, pety tuttām ā versēt is, de mā mostān nem tudom, ilyen hirtelen. Osztān lēmēnt. De nāgyon sokāt hitāk ākkor osszē, nem úgy, mind most, hoty csāk ā nāgyon közelit ē. Sokān vótāk. No oszt ākkor mā ebédēt is āttāk, dēkor. Ákkor is osszēhítāk, ākkor is jārt sorbā jā vōle... vófély, hogy gyōjjōnek ebédre. Ákkor ebédre vót mindē gulyāsleves, ākkor hurkā, mer úgyē mindē disznót öltek. Mā oszt māsflājta hūs nem is vót, csāk ez, izē, leves még ā hurkā, mēg āzutān úgyē sütemény vót. No ākkor osztān elmēnt... ā gyōttek ā, mēnyāsszony ötōszkōdött, vōlegény, oszt ākkor ā vōlegény is ēty hely...végig ā fālun, mēg ā mēnyāsszony ā māsik hāsztó. Útyhoty ā vōlegēt is úgyē ā mēnyāsszon... nyoszolyólyāny vezetē, ā vō... mēnyāsszont mēg ā vófély vezetē. Ákkor mēntek oszt ā templombā. Osztān hāt ott úgyē mā, mā āszt tuggyāk, hoty hogy eskűttek mēg, āszt mit mongyák rólā? Ot mēgeskűttē ōköt ā pāp, mikor mēgeskűttek, ākkor bevittē ōköt még ā sekrestyēbe, oszt még ott āvāttāk ōköt āsszonnāk, mēr āz mē külön vót. Mikor mā mēgeskűttek, ākkor ā vōlegēm mēg ā mēnyāsszony bemēntek ā, vāgy ā vōlegēm nem is, csāk ā mēnyāsszony, ā vōlegény is āsz, hogy āfāirt, de ā mēnyāsszon csāk māgā mēnt, osztān ōt ā pāp úgy māskep, mēgāldottā, no, hogy āsszon lēs mā. Hāt | āzutān osztān úgyē hāt ē fogātt... ā cigān végigmuzsikātā āz egész fālut, mā ā mēnyāsszontó is, mēg ā vōlegētó is, mikor mēntek āz, izē no, ā végig ā falunn. Amikor kigyōttek, ākkor oszt mā ā mēnyāsszont vittē ā vōlegény igāz-ē, mēm mē mā ākkor is vitték āz fēnképezni. Elvitték ākkor is mā, mikor mā később. Mē mikor él fāny vótām, még ākkor nem, de mā később āsztān vitték ōköt fēnképezni. Mēnyāsszont is mēg ā vōlegēt is, ēggyűtt. Ákkor āsztān úgyē osszēkerült ā mind ā két hāszhō ā vendégēk, oszt ākkor mulāttāk. Este úgyē mā mēgintcsāk mikor tālāltāk, mindē montāk versēt. Jāj, hisz āszt is tuttām | hogy montāk, mikor ā versēkēt, vāgy ā ételt behosztāk. Eszēmbē jut māj később, de most hirtelenibē mā nem jut eszēmbē, hogy minō versēkēt montāk. Mindēn fogāshō külön montāk versēt, ā vófély, āki behortā āz ebédēt, vāgy āz ételt. Hāt ākkor oszt úgyē mēgint vót ā mēnyāsszontānc. Ászt is, ākkor is montāk versēt, mikor bemutatāttāk, oszt ākkor | mi csinātāk, mindēt e... | ki mēnni pēszt ākārt, āttāk még. Tuggyā, mikor ēccēr én Cšākāhāzān vótām ven... izēbe, lāgzibā, oszt ott mēg izēkēt āttāk, kendōköt, kāzsmérkendőt. Ákkor még, mikor én fiātāl vótām, még hātrāköttük ā fejünköt, nem mā, nem emlē... tuggyā āszt māgā

no, de mé még is tudnám most mutátnyi, hogy minót. Osztān eggy mėnyāsszonnāk vāty hārom-ē vād néty kendőt átták, eszt āz izét, kāzsmērkendőt. Oszt ém mėb bemēntem ā szobābā, oszt āz urāmnāk mondom, mondom, odāsúgom neki, mondom: "Tōni - mondom-, mā nézd, nézd izé, kāzsmērkendőt kāpott ā mėnyāsszony."

Oszt hā, nem āz urām vót, hā eggy mās embēr, nem vēttem figyelēmbē, nāgyon nevték. Hāt úgyē sok pēz összegyōtt ā mėnyāsszontāndzbbā, nekēm is, (érthetetlen szó) āz ānyōssom elō, elvették. Hāt oszt igāz-ē rēggelyig mulátták, rēggel osztān jārtāk ā fālubā jā izé, végigmēntek ā fālunn. Hāj... hājnālt jārtāk, úgy hitāk, hoty hājnālt jārāk. Ākkor végigmuzsikātāk ā fālut, oszt lēertek ā fālu végire, tūzet ráktāk, osztān āsztāt ott ā fiātālok ugrostāk āt, ā tūzet. Hāt oszt ākkor, gyōttek oszt visszā úgyē hāt, ennyi vót osztān. Mit mongyāk?

(– És voltak... valami ilyesmi, hogy például tányért összetörtek és...?)

– No mikor ā mėnyāsszont bevitték, mikor ā pūs... templombō kigyōttek, mēntek hāzā, ākkor āz ājtōbā mėgāllott, ott áttāk neki ēty fānyírt, oszt ā fōthō vāktā. Ā mėnyāsszony. Osztān úgy mēntek be. Ēn nem csinātām, mer nekēm nem áttāk. Nocsāk mutātok māgānāk, māj mėmmutātóm...

Kenyérsütés

(– Még a kenyérsütésről mondjon valamit.)

– Mā lehet mā?

(– Lehet.)

– Mēkszā... este mēkszifātuk ā lisztēt, fōsztem krumplit āszt elreszeltem, ākkor āsztāt belētētem ā tésztabā, mėg ā, mēr mikor māsor sūttōnk kēnyēret, ābbō mindék hāttunk ēty fānyérbā kovāszt. Ānnāk hītuk csāk, kiskovāsznāk hītuk. Āsztāt, ārrā öntöttem ēty kis lāngyos vizet, oszt elāzott, mėg āz ēlesztőt is belékāvārtām, oszt ākkor āvvāl csinātunk kovāszt, oszt, āszt úgy vót rēggelig. De nem, csāk keves, szüvāl ā teknōbe ollyān, āz eggyik végibe. Ā többi lisztēt nem, csāk āmennyi ābbā kēllēt körūbelū így ollyān hārom-nēgy liternyi formān, ā ānnyi vizet öntöttünk hozzā. No āz ākkor rēggelig így vót. Ākkor rēggel fēlkeltem, korān, ākkor hozzātēttük úgyē ā lisztēt, összēkāvārtām, osztān āz ēlesztō bennē vót, sōt tētem belē, oszt ākkor mēkkelt, eggy jó óráhosszā vāgy nīāsfēl órá is kēllēt neki, míg mēkkelt, ā tészta ā teknōbe. No ākkor befūtöttem, hāmārāb mā mikor lāttām hoty kel, ā kemēncēbe. Mikor elégēt ā fā, ākkor szēnvonóvāl kihúsztām. Mé mikor itt vótāk Kāssārō, mėg āszt is mėmmutāttām, mé ākkor mėvvót ā szēnvonō. Ilyen hosszú fārā vót ilyen izé csināvā ē, oszt āvvāl húsztuk ki ā, tuggyā, tūzet. Ākkor vót mėgint eggy ollyān, tullyúbō vót csināvā, hogy āvvāl mēk kisēprēttük ā kemēncēt. Mikor ā tūzet kihúsztuk, ākkor mėg āvvāl mēk

kisépréttük á, izé vót řakötvé, kokuricáfoszřas, oszt árrá vót řé... izéve, řācsināvā botrá, oszt ávvāl kisépréttük á kemēncét. No hāt mikor mēkkelt á kényér, ákkor kiszākājítottuk | ákkor vót ēgy nádlápāt, árrā řājöntöttem, oszt ákkor mēmmostām, vót ot víz, elő vān készítve ēgy | řānyérbā víz, ávvāl ēty kicsit mēmmostām, oszt ákkor belērāktuk á kemēncébe. Mind á hāt kényeret. Ákkor á | ámit háttām tészřāt lepénnek, ákkor ávvāl, izével, řābřān vágy minek híjjāk ászt. řāpāton elnyútottām, osztān ákkor betétem á kemēncébe, de úgy ē, ászt csāk á fenekire, nem tepsibe. No ákkor oszt mēssült, ákkor oszt mēgēttük. Tuggyā mindé hāgymāvāl ēttük. Ábbā, áhho vāktum mindé ápró vā... vērēshāgymāt, oszt mindég ávvāl ēttük á lepént. No hāt oszt mikor mēssült úgyē á kényér, ákkor mā á, áhho mā māsik řāpāt vót, ákivel kiszēttük., ám mēg ilyen ēgyenēs vót ē, ávvāl szēttük ki á kényeret, mikor mēssült. No mikor oszt mēssült, mēg ákkor is mēmmostām mindég á tetejit. No. Ennyi vót oszt. | Mikor mēk csinātuk eszt á hāzāt, á Mārgitēkot ē, ákkor is süttem, á fįjāmēkot, süttem kényeret.

Oszt áki it vót kōmíves Fülekrō, mēkkínātām lepénvel. Íty hāgymāt is vittem neki hozzā. "Jāj, néni - ászongyā, - eszt mā nem hittem vónā, hogy ém még ilyet is észēk - ászongyā - Bēnān, ilyen jó lepént" - ászongyā. Mer tuggyā, ev vót řēggeli mindé nekünk. Mā mikor mēntūng dolgozni, řāřtām á Pokorādiho á řānyokvāl, két řānyom vót, gyōttek velem ōk is, de mā ákkorrā mēssüttem á, de mā á lepént áz úton ēttük mēg, mer mā ánnyi idő nem vót, mer hētre mēntūnk dolgoznyi. Tuggyā oszt ēccēr, mikor dāgāsztok, kopoktātnāk. Őt órá vót, řēggel. Nātypéntēk | elōt váló nāp. "Istenēm - mondom -, kopoktātnāk." Mondom: "Tāgāsābb odāki!" Hāt begyōn áz urāmnāk é... áz izének, á... áz ānyó... āpósomnāk testvéri. Festō vót itt, oszt nem tuttām, hogy itt, it vān. Oszřām māsütt řāt itt á řālubā, oszt idēgyōtt řēggel korān. Ém mēg áaszt hittem, hogy áz urām gyōn, tuggyā, hāzā, mer ám mēg odā vót á gyārbā, ákkor lelřārosztāk, oszt ēccākārā be kēllēt neki mēnnyi. Oszť ászittem, hogy ő gyōn hāzā. Áaszt mondom: "Tāgāsābb odāki!" " Ő mēg ászongyā, hogy: "Mā én begyōvōk, Mānci, hā řāgāsābb is!" - ászongyā. "Jāj, Gēzā bācsi - mondom -, hāt ne hārāguggyon. "No osztān jólākott ő is lepénvel, ētt osztān. Mondom, "No hāt mā - ászongyā - rēgēn nem ēttem ilyen jót" - ászongyā. Nāgyōn jó vót áz á lepény, ámit íty hāznā süttek á kemēncébe. Mēg á kényérem is, monthātom māgānāk, hogy á jērdébe is, mikor řāřtām, mā úgy névnāprā vāty születēsñāprā mindé vittünk válāmit. Oszť ēggy egész kényeret řēvittem, osztām mēg á, Pūspōkibā á, elvitték á izének is mēmmutātnyi, á řōnöknek, hogy minyō kényeret süttem. Ollyān igāz, mint hogy it vágyok ē. No nem ázé mondom, hogy māgām dīcsēřjem, de nāgyōj jó kényeret süttem. Mēg áaszt á morvānt, (érthetetlen szó) mindēhhogy.

Farsangi szokások

(– Farsangi szokások milyenek voltak Bénán?)

– Hāt akkor nem nágyon izétük mink ászt, á szegényeket nem izétük, csak, én csak ászt ákárom elmondányi, áki á, no, együtt á gyerekékvel, á lyányok no. Ákkor á legényék kolédaták, úty hívták no. Sorbá jarták á fálubá, oszt mindénütt monták éty kis versét, osztán "Ithon vān-ē á gāzdá, vān-ē jó fārsāngjā, hā vān jó fārsāngjā, mēnyēn fēl á pádrā, vāgjon égy dārāb szālonnāt, szúrjā á nyārsāmrā. "Oszt ákkor hoszták neki szālonnāt, oszt mēg tojāst is átták. No oszt végigjarták á fālut. Ákkor hoz... vót nekünk kivéve éty hāz, áhol fonóbā jartunk, oszt ot mēssüttük | á szālonnāt, rāvertük á tojāst, osztán od bent ültünk, oszt úgyē innyāvālót is vittek, hāt ot muláttunk osztānn égy dārābig ebbe á hāzbā, áhol á fonó vót. Oszt mit mongyák mé rólā? Elfelejtetem mā sokāt, pety többet tuttām, mikor mé...

(– Ez első nap volt? Aztán...?)

– Ez első nap vót, mé, mé..., nem első nap, ez mā keddēn āz utósó nap. Mā ákkor nem muláttunk, csak éfélyig. Mer fārsāng vásārnāpjān is vót mulácssāg, ákkor réggelyig, mēk hefōn, kedre virradórā is réggelyig, de mā kedrō szērdārā, mā szērdān bót vót, mā csak éfélyig. Oszt ákkor á izét ákkor süttük mēg, keddēn jarták kolédatányi á gyerekék, á legényék.

(– És akkor mit süttöttek?)

– Hāt ē, káfac̄s... molnārkáfac̄sot. Molnārkáfac̄sot. Hā ismeri ászt á molnārkáfac̄sot? No. Ásztāt süttünk, mēg á, á izét, á kolbāaszt, mēg ászt, ámit átták, áasztāt is mēssüttük. No osztān, éccēr ászondom á gyerekéknek, hogy mikor á fonóbā jartunk. Mondom: "Én hónāp nem gyōvök - mondom - á fonóbā. Māj mer én - mondom -, á nāgymāmāmék disznót ölnek, oszt odā mēnek á disznótorbā." Ászongyāk mā á legényék, hogy: "Hā Fútó Mārgit nem gyōn, ákkor mink sē nem gyōvünk." "Hāt - mondom -, mé nem gyōttök?" "Ázé, mer ki mesé nekünk ákkor | tē mesész nekünk" - ászongyā. Tuggyā, én nágyon sok könyvet olvāstām, oszt | hogy is á, izé. Hāzāssāg á bitófā állāt, mēg Vezeklés āz āpā bűnéért, áasztāt meségettem nekik.

Ibolykā, mēg mit tudom én, ānnāk hítāk. Tuggyā āz, āz embēr mēkhā... á feleségi beteg vót. Oszt jobbān éty hé... ásszonvāl jóbā vót. No mā āz orvos ászt montā, hogy mā jobbān lēssz āz ásszony. Hāt mikor māskor mēgy āz orvos, hoty hāt ászongyā: "Rosszābbū vān āz ásszonkā. Hotyhāt mi, mi vān?" Hāt nem, āz embēr nem tuggyā, nem tuggyā. Áz ásszon mēkhālt. De vót neki égy nāty fījā. Ászt mongyā mā āz á, mikor mā eltemették, āz āp..., á gyerek mēk hālgátódzott āz āpjānāk á szobājān, mer égyy ásszon jart hozzā, áki szeretőji vót. Ászongyā mā, hogy, āz ásszon hogy: "No mongyād - ászongyā -, jó tettem, hogy gyilkoltām." Ászongyā āz embēr, hogy: "Jó tetted" - ászongyā.

Oszt elmontá vátý hāromszor, áz á, á fíjā még ot hālgáttā já, kivél áz ájtónā. Oszt bemēnt á fíjā, félkáptā já izét, á másinānā já kutácsot, oszt fejbevaktā áz ápjāt, ágyonüttē áz ápjāt. Mēkhált. No osztán, ez tuggyā, ez osztán elszökött, hogy im ugyē mā keresték vonā, elszökött, oszt őbelölē lett á híres Ángyál Bāndi, há hāllot válāmit hír..., ábbó lett á híres Ángyál Bāndi.

No áz sok vót, füzet vót, szāzötven füzet. Oszt ezēket meségettem nekik, tuggyā, osztán ollyān nāgy izébe vótāk mindē. Hāt mindég ēty helyēn űltem így áz ájtóbā, ity hātrā jē, oszt innen gyöttek be ē. No oszt ákkor gyött ēgy legény, áz mindē hāturró őssz... elkáptā, izē, oszt mingyā méccsókolt. Mondom vigyēn á nyāvolyā mā inne. De minden este méccsinātā. No māmēt tuttāk á többiek is, hogy... De ázē... Komām lett oszt utóllýārā.

Elmondta: Vass Margit, 86 éves.

Béna, 1993. július 10.

Gyűjtötte és lejegyezte: Kósik Andrea, II. éves

magyar-történelem szakos hallgató

Mezőgazdasági munkák

(– Pista bácsi, beszéljen a mezőgazdasági munkákról.)

– Á mezőgazdásághoz á földet elő kellēt készíteni. Elő kellēt készíteni, de úgy csinātuk, hogy vetésforgót álkālmāsztunk. Éggyik évbe távāszi vold bennē, vágy ārpā, vágy űltetés, ásztam mēgint ősszel gyött á vetés, búzā vágy rozsz. Távāsziāk voltāk: ārpā, űltetés és áz ārpā, zāb. Ázutfān ugyē elkészítettük á belēvālót, például ősszel á búzāt, mēk konkojosztuk, úty híftāk ászt á konkojzót, kézzel hājtottuk, és kiszēttē belölē á konkojt, fūmāgot, útyhoty mind á közmondās montā: Ki mint vet, úgy árāt. Ez mindig így vót. De ásztan ugyē elvettük, mer ázelōtt még mezsgyék is vótāk. Á mezsgye áz még á két szomszēt között ēty sāv volt no, hogy ászt is bemongyām, mi vót áz á mezsgye. Válāmikor még á nótābā is úgy vót: á nyúl is mikor fēlugrott á mezsgyēbō. No ázutfān ugyē gyött á árātās. Mikor mā elvettük á búzāt, ārpāt.

(– Kézzel, kézzel vet...?)

– Kézzel, kézzel vettük még nāgyobrészt, áz mā, vetőgép ásztam mā késōb lett ugyē mā így á jobmódúāknāk, például nekünk is vót mā vetőgép is, kāsžālógépet is vēttünk osztān, ázzāl is árāttunk mā, ásztan volt például á nāgyāpāmék, mikor mā lēārātāk á búzāt, így á pājtā előtt lērāktāk, ásztagbā, vātý hogy monāk űk ászt, ásztan lóvāl járāttāk körbe-körbe, kötēlēn tártottāk vágy lāncon ászt á, áttō függ, mījen vót áz á ló, úgy tāpostāttāk ki. Ásztan á köteleket, ámit áz ārpāt kötük ugyē, mert áz állácsony vót, csinātunk eszt á

csépet, úgy hífták. Éty hosszú villányelfelé, bõrrel éty félméteres hotyhívják vót, dárápká még rākõtve és ázzál vertük ki á szemet, mer ászt nem lehetét lóvál, ákkor nem lehetét vóná bekõtni á bú... árpat velé. Mā ámi kisseb vót. Ázutān áz ásszonyoknák megvót á dolgá. Ők á, rosfálták ki. Elõsszõr csák á nágyvát szették le, ászt á kálászfélékét, ámi megmáratt, ázutām meg ásztān szélnek eresztették, hoty tisztāb lęgyen áz á búzá vágy micsodá no. Ugyé ázutān úgy vitték á mālombá is. Mā lóvál szoktāk még áddig, mēr példāul it vót egy vízimālom, 'tt á Püspõki - Fülel vágy Bēnā között. Onnān bejārt á kocsis lóvā, összesztette, ákinek kellēd dārāl̄ni, vágy lisztēt őrõlni. Pēldāul mink messzēp hortuk, mert ot mégiscsák job lisztēt áttāk. De it vizes mālom vót, it csák állatok részere dārāl̄tattunk jobbān. No ázufān megincsák ugyē mā eljõtt áz õsz. Ákkor megint kezdõdött elejirõ.

(– Még az aratás, az hogy volt?)

Jā áz árátās, még áz kézzel történt nágyobrész. Még ákkor nem vót sē kombāj̄n, sē árátógép, még vetõgép, ás sē nágyon á, csák ritkāk, kézzel vettük még á vetõ... vetnyivālót is, mindēnt. Ázufām mikor mā ugyē megérēt, ákkor neki! Éty táb̄lābā öt-hāt pār, úgyis vót, mēntünk egymās utān. Ásztān ugyē márēkbā ráktuk elõsszõr lássān...

(– Mivel arattak, kaszával vagy sarlóval?)

– Kézikászāvāl, kézikászāvāl. Á sārlo, áz áz ásszonyoknák vót. Ázzál szették ki á kászāló, áz árátó utān ugyē, áz embēr utān ászt á márēk no, vān áhol márõknāk hífták, de márēk, mer ēggy ádag vót ámibe, de ázutān osztān hā köttük ugyē, ákkor két-hārom márēk is bekõttünk. Áttõ függ, hogy mijen nágy vót áz áz ásszony, hogy mijenēkēt bírt felszedni. No ázufān ugyē kērēsztekbe ráktuk, vágy így is monfāk, még csomóbā. Pēldāul itt á szlovākõk is, õk csomóbā rákjāk, gúlāgbā, úgy rákjāk csák ā... Ázufām mēkkezdõdött á nágy munkā, á hordās is. Behortuk á kertbe, így it csépeltük el. Ámúgy, még ákkor csák úgy montuk, hogy gépeltük. Mer még ákkor gépnek monfāk. No ázutān ákinek ugyē árátási, árátójā vót, áz | tisz csomóbó áttunk ēggyet, vágy māsászāmrrā, tíz māsābó egy nāsāt. Útyhoty ászt mingyā lektisztāb vót á géptõ elvinnyi. Odáttuk ásztām ázutām mindēnt. No ásztām mikor mā elgépeltük, ákkor vót áz á, hām̄bārnāk híftāk, ámibe, á kām̄bā vót áz á nágy edény fābó csināvā ugyē, dēszkābó, és külön rekeszēgbe búzá, ārpā, zāb, így öntõsztük osztān odā be, hogy nē kēj̄jēn ānyī zšāk. Ugyē még | egēr is mindē... vót úgy is, hogy á pādrrā fēlhortuk, ásztān áz egerek ātrākfāk még á plāfont is, sokāt ért. Hāt így vót ez.

(– Az állattartásról beszéljen még. Az állatok körül mit kellett végezni?)

– Áz állatokkāl sok munkā vót. Kõrān kellēt hozzá kelni. Négy-õt órákor fõlkeltünk csák ázē, hogy elvégezzünk és idejēbe mēnyünk á hátārbā dolgozni. Á szārvāmārhat és á lovāt elõsszõr ugyē mēk kellēt pucolni, á gānájāt állõkõk lētisztitāni, utānā szālmāt vágy ámi vót, megāj̄j... ájjāzni,

 lmozni. Ugy   zutan  szt n gy tt  z  tet s.   tehenek t m g... m g tett k, k zbe fejnyi is kellött. M gmostuk el ssz r a t gy t, csúcsát,  szt n kissz kre  lt nk.   ... v t  z   zset rn k hiftuk mink,  szt t tt k,   t rd nkelt szoritottuk, és  gy,  ty fejtünk. De bizony, v t  gy, hoty fi t l err got székkel  ggy tt, zset rr l, tejjel. N h  mijen j  v t  z   jó meleg tej, ot hejbe, mikor kifejték. No  zutan j ...m g t... tett k, m g t tt k,  zutan kiengett k   v l hoz innyi, ot m g  kkor g m sk t v t, nem  gy, mind m  most, hogy vízvezeték v m m k pump .   tehenek t kih jtott k   legell re.  kkor m g   lib kot is, mer lib  is vót, s   lib p sstor ojan n t kot  nek lt itt   hegyén kint  , m g   kondás is,  z is. Vót   csordás   tehenek n , ot m k tormbit lni szokott  z,  zutan. No  gy    l v l  szt m m nt nk dolgozni,   tehenek kim ntek,  ll t k,   diszn v l  szt n  z  sszonyok b nt k jobban,  k  tettek. Volt nekünk is két  ny diszn  is, m l cok. Nyolc h tik szoktuk szopt tni,  zutan elv l szt dik, r szokt tni  z  vesre. Nem tudom,  ggy esetét,  lmongy m-   szt  ,  mi történt velünk. Ojj n sz p hizó  ny diszn nk vót, hogy mint   hizó.  szt n   f lu végén szint n v t  gy g zdn k ojj n.  cc r v ruk, hogy gy n-  h z    disznó, nem jön. De   kondás ki b t  z  tr ,   legelő sz lib  m , hogy m nny nk   diszn c, mer m dd gl tt. F th z v kt  m g t, oszt m m dd gl tt. Kim nt nk kocsiv l, behosztuk. F ldolgosztuk, kolbászt t t tt nk, hurkát, mind nt ugyan gy, mint t l n szoktuk. No  szt n, j n h z    disznó,   ny j, nem gy n   mi g zdn k ,   mijenk m g j n h z . No most m  kij    disznó? H t  szt n elvitt   z emb r,   g z... m sik g zda, kolbászt, hurkát, nekünk cs k   munk e  dott v l mit. De hát örütünk, hogy m g  gy is m g sztuk. H t t l m m g  gy    diszn ol s,  z   g zdaemb r knek f luhej n,   k zmond s  szt mont  mindik, hogy: nem erőszak   disznótor - de mégis mind nki  zon v n, hogy disznót  jjon. Ugy  m  mikor r k sz l nk   diszn ol sre,  z  sszonyog besz rzik   s , p prik , mind n,  mi k l hozz ,  szt n r ggel m , mikor  lni  k rjuk, elh t rozuk, hogy mikor, gy nnek   kom k, sógorok, rokons g, gy r k knek n gy öröm. No oszt n ez k el t m g v t f rk  is   diszn n k, nem  gy, mind most   j erd s knek m r  gy  nincs f rk , nem tudunk r jt  fogni, h ... Akkor még m kfoktuk  gy n gyen-öten, ki vel , l sz rtuk, no  zutan sz lma v l p rzsolt k  gy , porkoltuk,  gy is mongy k, mikor m  m gv t,  kkor l mostuk v zzel, l k p rtuk, f ldolgosztuk. Itt is, f luhej n nem hentes, h nem cs k ojan begy korolt emb r k v t k,  kik szokták.

V t k  ki csal adb , nem h vot senkit, de hát  z m giscs k. No  szt m mikor m  f ldolgosztuk, hurk , kolbász m g v t t tve,   kolbászt mingy  f l   f stre, kem nc t f l t v n  z   füstölő,  tyhoty h  l esik is,   t zre nem esik r .  s  kkor b tr bb n lehet f st lnyi, m k t zelnyi is.  d nap  l t m gv n. No  gy  j n  z este  szt n.  kkor m  mer jobb m mind nki inni is. F t h s, s lt h s, hurk , kolbász, mind n kóstoló előjön. Uf nn , most m  bor is

mégakád, akkor még nem nágyon vót, úgy hosztunk üzletbő még akkor, de mégis vót minden. Útyhoty bizon nehá, nemhogy nehá, májnm minden évbe mégdánoltunk mágunkát is még. Így mént végbe á disznótor.

(– Még azt mondja el, hogyan töltötték meg a hurkát, a kolbászt, mivel?)

– Hoj, á hurkát, kolbászt még ebbő á bodzáfábó, olyan négy-öt centis dárábokra vót vāgvá, á völgy... vōgye, áz á, mi vān neki, olyām puhá, ászt kipucoltug bicskāvāl vāty késsel, ásztān ábbā húsztuk á belet, és úty tōtöttük mé. Kōrūültük áz ásztālt, bizon még akkor tisz-tizēneggy, éfére végesztünk velē akkor sokszor. Nehéz munkā vót még, nemhogy nehéz, de nem úgy, mind most úgyē, hogy mā villányrā vām minden.

Elmondta: Csaba István, 74 éves

Béna, 1993. szeptember 25.

Gyűjtötte és lejegyezte: Kósik Andrea, II. éves
magyar-történelem szakos hallgató

Játékok, szokások a fiatalok körében

(– Irénke néni, beszéljen a fiatalságról, vagy hogyan zajlott az udvarlás, vagy a fiatal lányok mit csináltak,...?)

– Hāt á fījātāl lānyok akkor tālām boldogābbāk vótāk, mind most. Ákkor még nem vót televíziój, ēgymāshoz jārtunk, jārtunk hétkōznāp fonóbā, persze á fījūk is jōttek, utānnunk. Ásztān akkor is mā ki kinek teccēt, ászt házākisértē, még ot nemcsāk fonās vót, hānem márhāskodās, jāccottunk Teccik-ē á pārod. Kúdbā esést, ijesmikēt, mindēt.

(– Milyen játékok voltak ezek?)

– Hāt ijen, hogy összēállítottak ēty fījūt még ēgy lānyt, oszt sorbā űltek áz ásztālt. Ákkor kérdészték á lānytō, ēggyig bírō vót, hoty: "Teccik-ē á pārod?" "Hā ászt montā, hogy nem, hāt akkor "Kijé teccik?" Mēgmontā, hogy ázé, áz, ász teccik, oszt akkor összē kellēt űltetni ászt ázzāl. Hā teccēt, hā nem. Hol á lānt kérdészték, hol á fījūt, hoty: "Tecci-ē á pārod?" Hā teccēt, akkor ászt montā, hoty teccik, hā nem teccēt, akkor áaszt montā, hogy esz teccik. Ákkor hozzā kellēt űlni, hā nem teccēt á lānnāk, akkor is, á fījūho. Ezēkēt jāccogāttuk. Ákkor még vót á kúdbāesés. Ákkor kimēt ēggyik, mongyuk ojam pitvārszērū, olyan vót, kiült, oszt akkor kiāltot, hoty: "Kúdbā estem!" Kiāltottuk neki, hoty: "Ki húzzon ki?" Oszt akkor á fījū akkor á lān nevet mondot, hoty ki, hāt perszehogy, āki teccēt neki, áaszt montā, hoty húzzon ki. Hā kimēt hozzā, ákkor, hoty kihúzzā á kúdbō, ákkor kérdészte, hoty: "Mēnnijē?" hoty: "Mēnni csók kell?", hoty: "Mēnni?", oszt ákkor oszt ott

álkudoszták, beszélgettek, hogy az sok, tisz csók, vágy öt csók, mit tudom ém, mennyit monták. Hāt oszťan ākkor mėgin oszt āz, āz mārād bent, oszt mėgin āszt kérdēszték, hogy: "Mėjik teccik ē?", vágyis hoty: "Kúdbā estem!", oszt mėgin āz jött. Ezekēt jāccogāttuk mink, télēn, hā fonobā jārtunk. Ākkor mikor mā jött ā távász, ākkor mā kint jāccottunk ā fālu kōszt. Mētāsztunk, mėk hātrúsót, ākkor is fījūk, ľanyok. "Hātrúsó pār előre, sicc!" "Ēty fiju, ēgy ľany, foktuk ēgymās kezit, oszt hātrúsó pār, āki ā hātrú vót, szālātt, s ākkor kellēt kergetnyi, hogy mėttuggyā-jē fogni. Hā mēt tuttā fogni, visszā ēggyūt mārātták, hā nem tuttā mėffognyi, ākkor elszōkōtt, oszt māsik pārt keresēt mágānāk. Ezek vótāk āszťan. Āszťan jōttek ā fārsāngi bālok. Fārsānkor jārtunk ijen összēvisszā rulāgbā, bundāgbā, kōdmōnōgbe fārsāngolni. Szēttünk összē tojāst, szālonnāt, bort, mi, āhol mit āttāk. Ākkor āszťan ēty hāznā összēgyūltünk, mā vālāszottunk mágunknāk, āki mā tuttuk, hogy jobbān összē vān szokvā, mėg mā úgy vót, hogy tuttuk, mā āzok mājđ összēkerūnek, āz mėnt elő, vōlegēm, mėnyāsszony, úgy mind āz esküvőt, úgy jāccottuk lē. Vót ēggy ojān ócskā kultúrhāzunk, odā lēmēntünk, oszt ot mā rēggelig is mulāttunk. Nekünk kōnnyū vót, nekünk nyārom mindēn vāsārnāp zeneeste vót. Mer nekünk cigāny fījūk, ojānok, mind mink vótunk; vót hāt muzsikus, hāt, ezek mind ā fronton vesztek. És ezek ott, nem kellēt ezeknek pēz, jōttek, zenétek, oszt vót ēty kovācsmūhej ā fālu közepēn, vót ott ēgy ojān jó nāty tér, hāt odā, ot ľāncoltunk. Fārsāngot is ezek muzsikātunk; nekünk nem kellēt fizetni ā mulāccsāgē sohā. A zeneestēkēt is vāsārnāponként, télēn is mindēg gyōttek. "Gyōttök?", "Gyōvünk", "Gyertēk - āszongyā -, muzsikāllunk nektēk". Hogy ōk is oszťam bennē... kōszťunk vótāk, ugyanúgy, minhotyhā, nem hoty cigānyok vótāk vónā, ugyanúgy mulāttāk ōk is, sorbā jōttek hozzānk ľāncolni ēzek ā zenēsēk. Zenēsē cigānyok; mėgērtēttük, szerettük ōket. Bunkó Fērko vót, mėg Dānyi, csāk ūd nevesztük, hoty Fityo, mer ojān hosszū feje vót neki, de nāgyon szerettük ōkōt, mer ūty hozzānk ālkālmāszkōttāk, nāgyon. Oszt ākkor āszťan jōttek mā távász fele ā hūsvēt, hūsvēt. Hāt ā hūsvēt, āz mėg āz ōntōszkōdēs vót. Mikor jōtt ā hūsvēt. Āz mā āszt montāk ākkor ā régiēk, hogy: "No, ākit beporoltā, āszt hūsvētkor mėk kell ōntenyi." Ūtyhoty ā legēnyēk oszt mėntek sorbā ōntōzni, ākit nem mėntek mėgōntōzni, āz mā oszt szēgyēltē mágāt, de āzē āltālābān mindēn ľant mėgōntōttek. Oszťan nyāron, āmikor mā ity télēn, télēn összējōttek ā ľanyok, legēnyēk nāgyon, sok āszťam mā nyāron összēcskōttek belōlūk, ākkor vótāk ā lāgz...nād lāgzik. Hāt ākkor is, hāt ākkor mėk csāk fōzōt pālyinkāk vótāk, nem vót ojān ki tuggyā mijēn nāty híres lāgzi, sē nem vettek ojān nāgy ājāndēkokot, mind most vēsnek. Kēsēzetēkēt, mėg én is csāk kēsēzetēkēt kāptām, borost, sōrōst, mėg ijesmikēt, ijen gyümōlcsōsfālāt, mėg ezēkēt, ūtyhogy nem vettek mėg ākkor ojān ōriāsi ājāndēkokot, hogy négy-ōtezēr koronāsāt. Hāt mėgis mėgvót oszťan. Kēt nāp is mulāttāk rā. Ezek vótāk āz ākkori szokāsok, hogy....

Az aprójszág nevelése

(– Az aprójszág neveléséről is beszélhet; a tollfosztásról, s ezzel kapcsolatban.)

– Hát régenn a pársztásszonyok, mikor mékhizlálák a libákát, akkor mindik hátták egy gunárát még egy jércét, és ászok igaz-ë p̄arzották télenn, a távász fele mā ászfām mékheverédett a jérce, a gunárt bevették a húsvétrá a hízobá, a jérce még āfā tették a tojāsokát, ki mennyit tojt, vót āki tizet, tizēnötöt is tojt, húsát is, s ászt őriszték. Sol hejēn bent vót a konyhábā. Még a szobábā is, sok hejēn. Úgy vigyāszták rā. Nālunk is példaul a régi hāzbā láktunk, ot vót a lóca állatt. Vót ákkor még lóca, ijen nāgy lóca, ot vót állattā, hānszor én is, mikor lēültem csāk úty kábdostā a fābām szárāt a, nem hárāpot még, de úty csipkētte a fābām szárāt a. Oszt ákkor, mikor mā ō készült lē (érthetetlen szó) ki āz udvárrā piszkānyi, ákkor kiengettük a hāzbó āz udvárrā, áttunk neki vizet, ételt, jólákkott, áddig betākártā a tojāsāt, hogy nē hüjjon ki, ászfām még, mikor mā begyött, vissza kitākártā rāült, rāhejeszkédett, mégin elvót másnāp reggelig a lib... āz őreglūd. No oszt ēty hónāp művā végre kikötöttē. Hāt ákkor is, ānnāk nem szabād vót kimēnni, p̄lānē, hā hidek távász vót. Bent vót, āz ásztlāl állat vót ēty hej, körūkeritētüttg dēszkāvāl, hogy onnān nē mēnnyen ki, a, āz ānnyāt kivettük āz udvárrā, a kislibākot még ot háttuk, bent āz ásztlāl állatt, oszt ōk ott észēgettek, be..., be..., estere mā beengettük āz ānnyāt, betettük ālājā a kislibākot, oszt ott űltek. Reggel mégin ēty kicsit velē vót, ákkor nāpközbe mēk ki, mer a, āz a nādlibā, mār āz bűdös lētt vónā, mēk piszkolt vónā, ō, ōt nem háttuk odābe nāppāl. De a kicsik, āzok bent vótāk, a kislibāk. Oszt ákkor, mikor mā, mikor jobb idők lēttek, kihājítottuk, ákkor mā persze āz ānnyāvāl ēggyűtt, a kerdbe legeltek. Egész nyāron nāgyon sok vót velē a bāj, legeltetni mindēnfele, kertegbe, a zōldre, de ászfām még ādni kēllēt neki szēmet is. Ázutfām mikor mā nyārrā nāgyok lēttek, ákkor jārtunk velē tāllóbā. Mikor mā lēārātták a búzāt, ārpāt, mindēn fāny, mā elég nāgy vótām én is, tizēnnēgy éves, tizēnöt is, de mindēn reggēl-este hājítottuk, nem áttunk mā neki ēnni ákkor sēmmit a kézbó, csāk āmit a tāllōn szēdētťt össze, káfāszokot, ászt ēttē. Ákkor osztān ősszel mégint no hozzāfoktunk hizlālāgnī a libākāt, lē a tollāt rólā, oszt a tollāgbā vótāk nāgyok is, kissebbek is. A nāgyobbākot szētvlōgāttā āz ānyānk, de a kissebbekēt ászt mingyā elrāktā pārnābā, a nāgyobbākot még ősszēsztettē, oszt mikor mā megōltünk tisz-tizēnkēt libāt, ānnāk mā jócskān vót toll, nāgyok, oszt ákkor mindē sorbā mēntünk, sorbā mindēggyik lyāny hāszho, ēty hejēn mēffosztottuk, mégint jōhet a követkēzō hāz. Mégin odā mēntünk fosztāni. Mondom oszt a fījūk sokszor kilesték, hoty hol vānnāk a fānyok, hol fosztonāk, ákkor belēfűjtāk, begyōttek āz udvárbā, a hāzbā is, oszt belēfűjtāk a tollűbā, oszt szālott szēt, osztān verekētťtünk, zāvártuk ki ōkōt a hāzbó. Oszt kimēntek osztān, de

ázuām mā egešsz este, ámik csák ot vótunk, mindég ot pizkoskották körülöttünk, ott ellenkésztek velünk. Ugyánigy vót á kendēr izéné is, á kendérné is. Ászt is mindēnki pázderjāszta ki. Ászt montá- ē Mārgit néni, hoty hotyān pázderjāszták ā... izékēt ki, ākiné válākihē jārt mā, hāsztó hāzig ā lāntó ā fijúig kipázderjāszták, hoty ki kit szeret ki vót pázderjāzvā. Tudod, mi āz ā pázderjā? Á kendérnek āz ā összētöröt részē, oszt végikszórták āz úton, lāntó ā fijúshāzig, eszt ā, eszt ā pázderjākot. Sok ijem márhāsāgot. Igāz- ē nem vót ākkor tévé, ijenēkvel tótötték āz idót. Példāul vót ojān is, hoty ēty kocsit egešsz szētszēttek ā fijātālok, és fēlāllították ā hāz tetőre, ā pājta tetőre āllították összē. Pājtatētōn āllítottfāk összē ā kocsit, ā nyāri kocsit. Néty kerek, āz összēkötō, āz ódālā, mindēn ā pājtatētōn vót, mikor rēggelre fēlkeltek. Ijem márhāsāgokot is csinātak ākkor ā fijātālok. Hāt ezzel foglālkoszták, ez vót a (érthetetlen szó). Így.

Elmondta: Vass Irén, 70 éves

Béna, 1993. október 15.

Gyűjtötte és lejegyezte: Kósik Andrea

II. éves magyar-történelem szakos hallgató

Hanva (Chanava)

A községről már az 1200-as évektől találunk feljegyzéseket, 1266-ban Honua, 1295-ben Hanua, 1786-ban Hamwa, 1920-ban Hanava, 1927-ban Chanava, magyarul Hanva néven. Ide tartoztak még, mint lakott helyek Topolnok, Paranivölgy, Alsó és Csízi tanya, Thuksi község, Hegyfő és Krizsan puszták. Ugyancsak idetartozik, mint új település, Nový Klenovec az 1945 után betelepült szlovák és ruszin lakosokból.

Lakosok száma: 1869: 865; 1900: 852; 1921: 779; 1948: 750; 1970: 841.

A község földterülete: 1902 ha. Teng. sz. mag.: 168 m. Mezőgazdasági jellegű község.

E községnek 1200-ban Hunt Zsigmond volt az ura. 1323-ban Hanvay Miklós és Hunt Ádám, János és Sándor egyezséglevelében szerepel. 1353-ben kolostora is említve van, melynek azonban ma már nyoma sincs. Kétségtelen azonban, hogy a kolostor a mai Darvas-féle kúria helyén állott, mert a háznak 1862-ben történt átalakítása alkalmával a kolostorra emlékeztető leleteket találtak. 1427-ben a Hanvayaknak 30 jobbágyportájuk volt itt, s ez azt bizonyítja, hogy már akkor tekintélyes község volt. 1773-ban 31 úrbéres- és 12 zsellér család élt itt, 1828-ban 117 ház volt felépítve és 1352 lakosa volt. 1550-ban Ferdinánd király új adományt ad a községnek, majd Soldos, Hanvay, Darvas, Nagyszájú, Sándor, Szkárosi (másként Fityke) és a Kerepeczy családnak. A község későbbi birtokosai maradtak a Hanvay és Darvas családok. A községben lévő két úrilak szintén az ő tulajdonuk volt. Hanvához tartoznak Ipolnok, Barinavölgy, Alsó és Csízi tanya, Hegyfő és Krizsan puszták. E két utóbbi azelőtt szintén község volt, illetőleg Krizsan puszta határán feküdt azelőtt Hanva község, mely a tatárjárás idején elpusztult, és csak később telepítették a mai helyére. Az a rész máig is a „faluhely” nevet viseli. Krizsan falu nevét már a pápai tizedszedők jegyzékében is megtaláljuk: **Crisan, Kurisan, Kyrsan, Keresyan, Krysan, Kersann** és **Kerzan** néven. Ezek az eltérések abból adódnak, hogy esetenként más volt az iratokat készítő literátus, íródeák és más volt az írásmód is. A néphagyomány szerint Krizsanfalvát a tatárok az 1242-es évek körül pusztították el, de a levéltári adatokból és más feljegyzésekből arra lehet következtetni, hogy a községet 1566-ben pusztították el, és a lakosok nagy részét legyilkolták a törökök kötelékében harcoló tatár seregek. **Krizsan, Kyrsan** néven 1427-ben a Hanvayak birtoka közelében feküdt. Thukay község, amely abban az időben ugyancsak a Hanvayak birtoka. Hegyfő 1425-ben Hegy néven a Széchenyiek birtoka, és 1550-ben szerepel Ferdinánd király adománylevelében. Mivel Hanva község szép lányairól volt híres, 1676-ben az egri pasa megparancsolta, hogy minden szép nőt vigyenek elébe. A kétségbeesett

lakosok a vármegyétől kértek oltalmat, és valóban csak a vármegye erélyes közbelépése tudta meggátolni azt, hogy az egri pasa kívánsága teljesüljön. A pasa kívánságától a községbeli asszonyok és lányok annyira megijedtek, hogy mikor újra fülükbe jutott a hír, férfiruhába öltözködtek, és évekig így jártakeltek, ezzel akarva a törököket félrevezetni, míg végre a vármegye kénytelen volt a nőket a férfiruha viselésétől eltiltani. A török idők emlékét tartja fenn a község határában lévő Basa kútja elnevezés. A monda szerint az egri basa innen hordatta a vizet a török katonákkal.

A községben élt Tompa Mihály költő, majd itt is halt meg 1868-ban. A templomkertben van eltemetve, ahol a síreméke és mellszobra található, valamint a parókián emléktábla van elhelyezve.

Hanva és az Igó család története

(Hanva községben vagyunk Igó Aladár lakásán. Aladár bácsitól először is meg szeretném kérdezni, vagyis szeretnék vele beszélni a faluról, valamit mondjon el az életéről, önmagáról, gyerekeiről, családjáról.)

– Ezéerkilencszázharmincgy február tizenhátodikán születtem Hānvān, útyhogy még az űjseink is áhogy az öregektől hálottám ejdésápáméktól, nágyápáméktól ázok is it születtek. Á reji feljegyzésekbőü úty tudom, hogy mā nyóccász esztendeje Igoú név ékszisztál, hát így gondolom hogy odá tartozok én is ehé á reji családko. Válmikor nőjpes vót nágyon á fálu, de ázé má most nágyon lécsökkent á léccám, mer má nincs ányyi gyerek utánpoutlás mind á reji világba. Áz én gyerekkorombá is áz elsőü republikába még ákkor is töb vout á mágyárok álátt. Méjg áró is szeretnék beszélni Tompá Mihájál kápcsolátosán, hogy má ijen hirtelen felhozom Tompá Mihájt, it páposkodott ezérnyóccász ötvenetyó ezérnyóccász hátványócg á háláláig, és vān itt á hátarba éty forrás, úty híják, hoty á Bāsákút, á törökök ide járták Eger mikor elesett, török kézre került idi járt á /idi külte á török básá á vize á.. áz embereit no hirtelen ki sē tudom hogy mik vouták ázok áltisztek vágy mijen nevek vout, de mindék kellött á básánák vini jányt is, útyhogy egy álkálomál is áhogy Tompá írtá, Tompá verseibőü tudom, mék á reji öregek is emlégették, hát így gondolom, hoty Tompá is ából áz időbőü meritetté eszt á verset, áz Igo családkoú vitté á jányt, mer épēm mént á jány is lé áz erdőün kérésztü, mér ez á forás á deji részin vān á fálunák, nēm ojam messze á fáluho váty óccász nētēre, osztán á jány is ákkor mént épēm vize korszóvál, mikor á két török mā ók is mékméritették á vizes edényékēt, mer ez hozzáteszēm ez ojan víz mék mái napig is, hogy egyájtáján nincs mészártalom benne, de má á töbi kút vizegbe vān. Ez éty ijen kis lánkós hegýoldálnák á fábanā vān. Élég ábó ányi, hogy épēm káporá is gyöt nekik,

nem kélét félgyöni á fálubá á jányé, há ot vout á jány mingyá nyeregbe tették, el is vitték mágokkál ěre Quzdná... Quzdnák, Szárváskőnek, ěre mēntek ők kérésztű az erőkön, ěre járták fél mēg viszá is, oszt á jányt – Szárváskőho értek, ákor válámi török küldönc jött, hogy á básá szörnyethált ijen hirtelen hálálál, hát á kējű török, á kējű török úgye most mā hogy víz is vān, jāny is, kijé légyék á jāny. Nem tutták elosztoszkodni rájtá, há oszt úgy osztoszkoták mēk hoty párbájoznák, kárdpárbájrā mēntek, útyhogy á kējű török őszövägdostā mágát rendēsen, á jāny mēg á nyēregbe márātt úgye á loy hátán, osz mikor mā láttá, hogy mā á két török nágyon vērzik, mā nágyon gyēnge állapodbā vānák, mēkfordítottā á lovāt, osztán viszágyött á loyvāl, viszágyöt Hānvārā, útyhogy mā este feléré mā házá is ért á jāny. Á szūlei természetēsen mēgőrutek nágyon. Ez á jāny is á féljegyzésēgbőű ez is Igyű családbō vōt, útyhogy ijen Igo nevű vōt ābā á rējgi idōbe, így osztán úgy védekēszték á törökōktō á hānvāi fiátālásszonyok mēg jānyok ābā az idōbe, hogy nádrágot visētek. Útyhoty késōbb is oszt törvényēsen mikor végī lett enck á török hádjáratoknāk, mēk török vilāgnāk, késōb is mā osztán úty kēlēt lekēnyšzeritēni, mer férfi öltözēgbe járták, hogy nē tuggyák ōket mēkkülönbōsztetnyi, há ēgy ijen török csāvārgō csápátok járták, mer ázok dēzsmálták ēlelmet, mindēnt, gyērēkēt is vittek. Példāul Hānvārō á rējgi féljegyzésēbőű tudom á párōkián mēkvōt, mēgvān á féljegyzés, mā most lē vān ādvā Besztērcēn vān, dē mēk māi nāpig is mēg lēhēt āszt nézni, nincs mēksēmmissitvē. Tíz gyērēkēt ātták lē, kēlēt lēādni mindēn esztendőjbe á putnoki török őűrsre, ābō ōt jāny vōt mēk ōt fiú, oján tíz ēves korig. Mēg āz is fél vān jegyēzve, hogy mēnyi búzāt, mēnyi szēnāt, mēnyi kukoricāt ity szekerrel āszt | be kēlēt ādnyi, mer külōmbe Hānvān is vōt ēty oján hūsz főbōl állō török kiscsápāt, āki eszt á környēki fālukāt, szētte be tōlök eszt á dēzsmākāt. Bisztos így á kātonásāg részire mēk á törökōk úgy vōták, hogy āzokkāl gyōt á csalād, és mikor itt eszt á hádjáratot csinātāk Māgyāroszāgon, mēg it á dējli állāmogbā. Hāt āzoknāk āz ellátásāho, kēlēt, így gondolom. Meg ēty dāl is vān fēlmārādvā, eszt kifelējtētem elejibe, mikor á jāny mēnt á erdőű kōszt á vízē lē odā á Bāsākútrā, āszt á nótāt dāloltā, hogy rojzšā virit á kertembe, ibojā is vān melettē, bārnā légēny á süveged, hēj de virāg nélkül viselēd. Eszt ákor dānoltā mējg mielőt á törökōk fele kōzelēdēt, hogy nem is tudot sēmīrōl sē, hogy mējg ōt ot mījen veszēj vārjā. Eszt csāk āzē emlītēm mēg, igen szep vēršē ēsz Tompānāk, mēg mēg vān ēty igēn szējv vēršē Hānvārōy és Tornōcomon című. Abā lēírjā á negyvennyōcās csalānāk á szīnhejeit, mer it hírēs űkōzet vōt ezērnyōcāsž negyvennyōdzbā, oszt Tompā így emlīti, hogy hovā lētek á rējgi idōk vērēs pātōnyomāi á Hānvāi mēg á Runyāi rētrōl. En eszt onnān tudom, hogy válāmīkor Hānvān mērték á hátārt á ötvenes ēvek elejin, oszt á kējű mērnōk nálōnk vōt elszállásolvā. Osz estējnkēnt sok mindēnrōl szōy esēt, osztán āz ēgyik ēccēr előhosztā, hoty

tuggyuk é mink ászt, hogy á Hánvá, Runyai hátaon á nyégyvennyócás közös sír nekik fél vót á térképen tüntetve. Hát mink nem tutónk róla, öjök mágyárásták oszt el. Éjn oszt még ákkor legény vótám, el is méntem oszt még is tánáltám rendesen még lehetét látni oján ötven, hátván cénti mágos oján húsz méter hosszú mék kéjt méter széjles rendesen kiállákítot sírháloom vout, de oszt késób az álami gázdáság hásznátá ászt á területét, mék fél is szántották, má nem vót rét, oszt elkálódott az á háloom, de ázé nágyáboj még most is visszá tudok rá emlékéznyi, hoty körülbelöjül miyk tájon vout. Hát á réjgi időjboj ennyit, lehetne töbet is, de hirtelen ugy, éty pillánát állát nem jut az embernek eszéjbe, ez Tompával kápcsolátosán montám töbnyire eszt á dolgokát, még á réjgi mi múltunkát, az Igo családét. Má most az Igo család is eléggé még ván csáppánvá. Á réjgi időjbe bizony vout még it há, hét udvár is, de oján Igo udvárok vouták, hogy nem éty kéjt szeméj lézengétt benne, akár á mostáni világbá, há húsz-huszonyócán lákták éty háj állát, oján néjpes vouták, néjpesek vouták ezek á családok, nemcsák az Igo család, há mindéjyk ezélöt ijen néjpes vout, nejgy, öt gyerek vout á lekkevesebb, ászt lehet mondáni, etöjül esetleg csák töb vout. Én áhogy montám, ezérkilencász hármincéjbe születtem Hánván. Asz éjdesápám foglálkozásá susztér vout, ő ánnák vout kitánúvá, éjdesányám még várónónek, oszt így kerültek öszö. Én az igázát megválvá csák mágám vágyok, nincs testvérém, égyés voutám. Má mikor az elemi iskolábá félkerültem, má én ákkor, ákkor rájzolgátám, még ijen sárgá föjdes az udvároynk, sárgá föjdböj gyúrtám ijen háziállátokát, áhogy látám, hogy á mozgásokát tehennek, disznóynák vágy libának, tyúknák ijesminek, má ákkor csinágátám eszt á dolgot, ámi oszt mái nápig is elkísér, mer má igén sok kiállítasom is vout, mék sokfele dolgoztám, mék festék is, szobrászokodok is. Má most oszt rá vágyok álvá á fámunkará, útyhogy má gipsz vágy ijen ágyág dolgokát nem csinálók, má csák kimondotán fáfáragást mék festést. Még rájzolni is szoktám gyákrán tussál is cèruzával is ijen árckéjpeket is, még ámi gyön, ámi mégy, mégihlet. Kiállítasom má igén sokfele vout. Pozsonybá, Pozsonybá kéjt hején á Nemzeti Gáléjrábá ot ván is munkám á Vármúzeumbá ot is vám munkám, Nyitrán á mezögázdásági múzeumbá ot állándó kiállítasom ván. Az ot még á réjgi rencér márádványá, mer ot kimondotán csák oján szövetkèzetivel kápcsolátos dolgokát kèllèt csinánunk, fárákcsánunk: fejöjnöket, ázután gondozóykát ijen hásonloj dolgokát. Éccóvál mindènehjén ván Rozzsáhégyen mindènüt áhol csák - Bèsztercén - vännák munkák, má mindènuve véttek Rozsnyón, Rimászombádbá. Ásztám mit ne hágyyák mék ki, má válámit, ámi oján érdekès. Még ászt, hogy az iskolái végzéccsègèm csák az ellemi. Tornájjárá irátkosztám be polgári iskolábá, de más csák égy évèt tuttam járnýi, mer osztán begyött á front. Á front után még má osztán nem méntem sehová, jobán mondvá nem is méntem, mer ákkor oszt it mindég vouták ezek á

deportálások. Vágy Morvābā viték ā fālusiakāt, vágy Māgyārorszāgrā. Innem például Māgyārorszāgrā nem viték sēnkit. Innen kēj alkalommāl vout Hānvān deportálás. Innen Cseországbā viték mēg Morvābā, de oszt kēj év mūlvā mikor Gotvāld ātvētte āz āllāmvezetējsēt, mēgāttā ā jogot mindēnkinek, oszt ākkor hāzā eresztēték mindēnkit így, āki ki vout deportāvā, útyhoty kēj ējvet tōtöttek így, āki ki vout. Mink hālistennek úty sikerūt, hogy nem is āsz tālān hogy mēkfizettük vounā, sēmi csāk ēty ojān ismerőjse vout āpāmnāk, mer it mink ā kástěj szomszéggyābā, āz urāsāgi kástěj szomszéggyābā lākounk, osztān vout it āz elsőj rēpublikābā is it tārtószkodott, már mēg māgyārok ālāt is ēty szobāinās, ēty szlovāk fījū. A vout itt āz ālsou kástěj bā ā szobāinās, oszt āpāmmāl igēn nāty hāvērsāgbā lett, oszt ō vout benne ā deportālou bizoccsāgbā mind ijen vezetőj, oszt ō mingyā āpāmnāk montā, hoty csāk nyugottān lēgyőjnk, mēhetőjnk hāzā, mer mindēnkinek fēl kēlēt mēnyi ā csālādoknāk ā kultūrbā, oszt ot vout ā nāgy deportālō bizoccsāg, āzok elōt mējjelēni, hoty ki hogy ālkālmās mēg mījen munkārā, hāny ōreg vān, mer monggyuk, hā tōb ōreg vout ā csālādbā, ākkor nem vitték, mēr mā oszt nem tuttāk munkārā hāsznānyi, nem it ā hejzet úgy vout, hogy mink, ēzēk āz embērēk, ākit kideportālāk, hogy ēzēk hāborūs bűnōsek, it lēgālābis ki lēhetett. A hāborūbā úty sē tudot ēty közōnsēgēs pārsztembēr ēty fālusi beleszōlnyi, āsz csāk ijen kitānālt dolog vout, hogy hāborūs pārsztembēr bűnōsnek nyilvánítottāk. Hāt ijem mozgālmās vout ā gyērēkkor, āzutatm mēg oszt gyōt āz ötvenes év, nēgyvenkilenc-ötven mā kezdōdōtt oszt ā szōvetkēzetēsítés, āsztān csoportosítottāk ā fiātālokāt, nem is hoty csoportosítottāk, hā erőszākkāl ākártāk ā bānyābā elvinyi. Csāk oszt ojān fōltétellel mārātounk mēg ithon, hogy eljārtounk ijen szēzommunkārā nyārbā ārātni ā jēerdēbe, mēr mā ākkor mēgālākūt ez āz elsőj típus, mēg ākkor csāk āz urāsāgi fōdek voutāg benne. Eljārtounk így dolgoznyi, így oszt āz ijēt visszāhātytāk, de āki nem tudott, vágy nem jelēntkēzēt ijen munkārā, āszt mind viték szānāsžēt így ā szēnbānyābā Morvābā mēk Csebe, odākēnyserítették. Ásztām bevonultām kātonānāk, ötvenketőj-ōtvennēgyig voutām. Ott igēn jou hejēm vout, Morvābā voutām.

Ászt úgyē mondāni sē kel, hogy úgyē ā cseheknēl ott elsőjosztājū hej vout. Festēgettem tōbnyire, fēl ismerték bennem, vágyis fēltānātāk, hogy mījen tēhecsēgem vān, oszt ā tisztēknek is mēg mindēnfele így mēg ābā ā mi időjngbe nāgybā mēnt ā politikā, ākkor kezdōdōtt ez ā rējgi rēncērnek ā kezdetē, oszt ij politikāi szobāk voutāk, így ā kātonākāt mindēn este tíz ōrāig ā politikāvāl sānyārgātāk, hogy így mongyām, āllāndōān āzd beszēlték. No ēzēked diszidgetem nekik, ijen Fucsík fejekkel mēg Zsiskā, ijen cse dolgok mind ijen. Ezē osztān kāptām szābācsāgot, ēlég gyākrān voutām ithon, hābār ā mi időjnkbe mēg nem oj kātonāsāg vout, mer ākkor mēk kimondotān ijen orosz rencērū lēt vounā, útyhoty szābāccsāg nem jārt kēj ējvig, csāk āz ēty

évbe is éccer eltávozási, ijen ety-kejj nápos, még a másigbá is, de a csehék mindenkinek méktették, hoty házángéték rendesen szabáccságra, tisz-tíz nápot áták egy évbe is még a mázsbá is. Ákkor házákerültem. Ákkor még éjdesápám mint mágángázdá működöt. Közbe vout ő míg én kátoná voutám a jáerdébe, de nem mént a jáerdé sehogy, osz vissza szétengették belöle a néjpet. Ásztán éjn is méjg néjgy esztendejig mind mágángázdá dolgoztám ötvenyócig. Ákkor ötvenyózdabá mégnósültem. Ákkor osztám má szigorúan ötvennyóc ószém be kellött állányi a jáerdébe mindenkinek, úthyogy ot má az egész fálu, ot má nem vout kihágyvá sënki, beléállotjnk.

Ákkor hátvámbá mészületett a fíjónk. Ákkor hátvánödbe mégint jányónk. Má ákkor oszt kezdeit a szövetkëzet jobban ményi, mer elejinte egyájtáján fizetni sé nágyon tuták kéjsszáz koronákát, esetleg hármát, má ákkor igen sok vout, háromszáz koronát fizettek. Ákkor hét | hátvánkilendzbe mikor az oroszokát behiták ide Csészlovákiábá, ákkor foktám belé az építkezésbe. Új házát építëtjnk. Hetvenegyre lët kejsz. Hetvenödbe mégint születet ety fíjónk. Ez ijen kéjsei de...hetvenödbe születët ety fíjónk, ez oján kéjsei gyerek, de e lët osztám művéjsz a három közú, mer ez má ászt lehet mondányi, hogy úty fest, ákár én, még má fárákcsáni is elég juy fárákcsál. Poltáron végeszte el az üvegyárba az üvegművészeti iskolát, de a hejzet ász, hogy a gyár is a gáján ván, úthyogy fizetni sé tuggyák, a művészetët sé tuggyák értékesítényi, úthyogy a gyerek othátyta a gyárát. Most ithon ván ijen potporán. Ásztán éjn mellettem tánújjá továb a művészetët. Hát reméjlem, hoty válámire viszi, ányirá viszi, mind éjn, már éjn tólem töbre, mer neki má nágyob léhetöjsege lész rá, még éjn a szövetkëzedbe min gyálog munkász dolgoztám, oszt úgye ámellet festëgctem mëk szobráskotám vásárnáp, szombáton, mer egyebkor nem jutot rá idöj, mer úgye mindënnáp munkábá këlët ményi. Méjg a réjgi idöjbe szombáton is vout, méjg vásárnáp dejig is vouták ijen brigádok. Hát így telt oszt az idöjnk lë. Hátvánegy éjyos vágyok má. A fiám mászëkrá mént, a nágyob ő köjyfáragoy, ijen síremlék csinály. Neki szoktám besegítényi, mëk fárákcsálok. Nekëm ván állándóán ijem művéjsz munkám. Ván it ety kiséfalu, úty híjják, hoty Zsoyr. Odá csinátám - négyven éjvig vout a tēplomjok bészárva, áddig nem hásználták. Osz odá csináltám szöjszékët ijen széj fárágot szöjszékët. Ész a nyugát néjmeték finanszíroszták, azok segítëték a fálut, a közösségët a tēplom kijávitászbá. Ásztán Gömöre csináltám még Gömöre ennek a zenejsznónek, Cinká Pánnánák ez a Rákóci udvárbá vout ijen zenész, a melszobrá. Most ebbe az évbe mégint Sájólénárt fálubá, a szomszët fálubá ván ijem művéjsz munká a tēplombá a második vilákháborúsibá elesët hösöknek az emlékművét. Az ijen fámunká lész. Táváj méjg, elfeljtettem, Hánvára csináltuk még az elsöj még a második vilákháborúsi emlékművet, az is ijem művéjsz munká, mer Hánván nem vout mëk sé az elsöj sé a második. Hát most így ez a munkám,

eszt csinálgatom. Má nyugdíjás vágyok, rá nem érek. Éccer annyi a munkám, mer mindég beugrik válámi. Mék fárakcsálni is csak kell, mer má most félkeresnek töbnyire ij Holandiáboy is, Amerikáboy is, oszt azok is mindeig rendelnek válámit, útyhogy mindéig vān elfoglajcságom.

Igó Aladár mesterségéről

(– Tudna valami közelebbit mondani a mesterségéről, tehát a szobrászatról, festészeztéről, hogy készíti a szobrokat?)

– No méig ászt elmondom, mer én áhoty montám eléb is mindēn nem jut éccere eszēmbē. Á szobrokat úty kéjszitém, áhogy á fāt kivāgom, hāt á hejes fá mēmmunkālāsá áz vouná, há februárba holtöltekor lēnnē kivāgvá á fá. Dehāt ehē mindēnkor nincs áz embērnek idēje, de máskülōmben úgy is ákármiyen idōszakba vāgiuk ki, csak áz á fontos, hogy ki lēgyējk nágyolvá. Má ámit ki ákárok belōjle fārágni, kibontom oján vástágán. Ákor oján hejēn tārólom oján árnyēkos hejēn, hogy á nāp hirtelen nē szārijjá, nē repedēzzék, oszt ákkor ēty fél ēyig is, vágy vān oján, hogy ēty ēyig āl nekem oján regálon, oszt ázutān dolgozom ki, mer há éccere kidogozom, ákkor tōphejēn oján vējkonny hejzetēk vānnák, vēkonyān kēl csinālni. Ákkor hirtelen, hāmár ot mērreped ázon á vēkony hejēn, mer ot minygyá kivēszi úgyē á levēgō belōle úgyē á szārāz levēgōjū á nedvességēt, de há csak így vástágán vān kibontvá, ákkor íty húzamosábān szārād. Hāt á fāmunkāt íty csinālom. Mer így ēgyájtájān nem jōy, jōy úgyis hotyhá elhāsítom, oszt ázutān fārāgog belē, csak úgy borzásztō nehez, mēg á fānák ēgy oján roszt tulajdonságá, hogy befūlik á fá, útyhoty hijābā vān elhāsítvá mongyuk kējtfelē ēgy rōnkfá, de oszt kezd fūlleni, mer á nāprā nem tēhetēm ki, ákkor hāsádozik, há mēg árnyēkos hejēn vān, ott osztān má á hājā szīne ālāt oszt kezd kārōsodni. Nágyon ki kēl fogni, á fá mēmmunkālāsá ígēnyēsēp sokkāl, mind á festészet. Nem ázē ábā szīnēk nīncsenek, hānem ázē, hogy ász kivān tōb rāvārāst, ez á szārādās mēg ezēk á tārólāsok, de úgyē á festmēnyēnēl ez oján dolog, hogy áz embēr kinēz válámi jōy tājāt, jōy mēkkāpōy. Á vāszon ēl vān készítve, lēhet vēnni má most eszt e elsōjū osztájū üzleti vāsznāt, nem kēl hāzilāg vēlē bājōskodnyi, mer úty húzamosāb vōyt, kivīsžēm osztām mēffestem ēty-kējt órá hosszá ālāt, áttōy fūgg, hogy mījen nāty kējō, útyhogy ennek rōvidep sokkāl á fojāmátá. Mā oszt csak úgy árá kēl várni á szārādāsrá.

(– És a festēnēl példāul az ihletet honnan kapja, hogy példāul mīlyen festmēnyt akar festeni, vagy tudom, hogy megrendelésre is fest, de azonkīvūl hogyha lefest valamit, ákkor mīért festi?)

– Áz áz én ihletēm, ámit lefestēk mā töbnyire há māsānák festēk, útyhogy mēkkēr hoty fessek válámit, mā ezēkrōl á képekrōl festēk, ámit mā én éccer odā kimondottān, mer rencērint id be á szobābā csak esetleg portrēt festēk, de

ĕjn mindĕjg kĭalok rendĕsen olĭjfestĕkkel is, kĭvel Ā termĕszedbe vĕzolok, vĕty kĕjszre festĕk. ZsĭrkrĕtĀt nem nĕgyon hĕsznĕlok, de Āvvĕl is dolgozok jŕj. Ākkor Ā zsĭrkrĕtĕnĕ hĕtuk ĀbbĀ. Vĕm most ez Ā jŕj fĕjtĀ jĕpĕn zsĭrkrĕjĕ, hĕbĕr mĕ most nem lĕhet kĕpnyĭ, de ezelĕtti ĕjyegbe lĕhĕtĕt vĕnyĭ, Āvvĕl mĕgĕm is szeretem dolgozni, hĕsonlĭt Āz olĭjfestĕshe, mĕk kimondotĕn idĕuĕllĕ, ũtyhoty Ākĕr vĕz, Ākĕrmi nem lĕhet lĕmosnyĭ Ā pĕpĭrĕl, Āmire rĕviszi. Mĕg Ākĭ ĩty tĕnulŕj vĕty kezdĕjĭ Ā mĕvĕjszedbe Ā festĕszedbe, ĩgen hĕsznos Āz ojjĕnĕk, huszonnĕgy szĭn vĕm bennĕ, oszt ũtyhŕj ojjĕn szĕjĭp ĕjĭlĕnk szĭnĕkĕt kĭ tud velĕ hozni, Ākkor oszt mĕ hĕ ot Ātkoncentrĕl Āz olĭjfestĕkre, kĕnyeben tuggyĕ kevernyĭ. Ā fiĕm, Ā kisebĭk, Ākĭ szintĕjn nĕgy mestĕr lĕsz mĕ lĕssĕn, ũjĭ ĩgen szeret velĕ dolgozni, mĕg ĩgen szĕjĭpen dolgozik velĕ, portĕjĕkĕt is mĕk kĭvel Ā termĕszetbe, mer ŕ is ũgyĕnŕj kĭjĕr festĕgetnyĭ, Āmit ũgy jŕj tĕjĕkĕt mĕlĕt el. Mĕg ŕ Āz Ākvĕrĕllĕl is ĩgen jŕj tud dolgozni. ĕjn is vĕlĕmĭkor fiĕtĕlkorombĕ csinĕtĕm, de mindĕmbe nem ĕrtem el, mer hĭjĕbĕ hogy mondom gyĕlŕgmunkĕs vŕtĕm Ā jĕĕrdĕbe, ũtyhŕj ĩnkĕb ĕre Āz olĭjĕrĕ tĕrekĕttem, nem mondom mĕjĕgis ez Ā legidĕbĕllĕlĕ dolog, hogy ebĕjĭl mĕrĕggyĕk mĕg, mĕjĕgis vĕlĕmĭ utĕnnĕm.

Mestersĕgek a faluban

(– Aladĕr bĕcsi tudna nekem valamĭt mondani arról, hogy a faluban mi volt a legjellegzetesebb foglalkozĕs? Az emberek Āltalĕban mivel foglalkoztak a faluban?)

– Āmi Ā fĕlurĕ nĕgyon jellemzĕjĭ, hĕt nĕlŕnk ĩjesmi fĕzĕkĕs mestĕrsĕg, ĩjenĕk nem vŕtĕk, de vŕt ellembe ojjĕn, hogy mindĕm pĕrĕsztembĕr Ā rĕjĭ idĕbe, hĕt hĕ nem is mindĕgyĭk, de ojjĕn nyĕcvĕn szĕzĕlĕk Ā kĕpĕnyĕlet, kĕszĕnyĕlet, fejszĕnyĕlet, jĕrmĕt, ĩjen szekĕr kiseb Ālkĕtrĕszĕkĕt mĕt tudot csinĕni, kosĕrĕt kĕtnyĭ, seprĕjĭt kĕtnyĭ, mĕjĕg vĕlĕmĕjĕk Ā debĭzsonĭt is be tutĕ kĕtnyĭ, ũtyhŕj ezĕket mĕg ĩn is tudom Āmĕlĕtt Ā mĕvĕjszet mĕlĕtt, Āmejĕt mĕjĕk csinĕlok. Ezĕkhĕ ĕn is ĕrtĕk, monygyuk Ā debĭzsonyĕtĕzsbĕ is, kosĕrkĕtĕzsbĕ is, mĕjĕg ĕszt Āhŕj ĕjĕdĕsĕpĕmtŕj tĕnĕtĕm. Mer ez e hosszĕ tĕjĭ nĕpok Ā rĕjĭ idĕjĕbe, rĕjĭ mĕgĕngĕzĕdĕ idĕjĕbe ĩgy tĕtek, evvel tĕtek el.

Āllattenyĕszĕs

(– Mĭlyen Āllatokat tenyĕsztenek ĩt?)

– Hĕt ĩt fĕleg mĕ most hogy ez Ā jĕĕrdĕs hejzet vĕn, mĕ most ĩgy Āz Ānyĕsĕrtĕjĕsĕket tenyĕszĕtik. De mikor ĕn gyĕrĕk vŕtĕm ĩgy Ā mĕgĕngĕzĕdĕsĕgbĕ, Ākkor rendĕsen tĕhen, lŕj, sĕrĕtĕjs - ezĕk mĕntek. Ju keves vŕt, Āz urĕsĕgnĕ vŕt csĕk, nem ũgy ĩgy pĕrĕszĕtoknĕ nem vŕt ju, mer nem

tutták vajná hol legeltetni nyārbā.

(– Szárnyasállatokat tenyésztettek?)

– Szárnyasállatokat ā libā, kácsā, pujkā is vout. Āsztān ā csirkējk.

A fiatalok élete a faluban

(– A fiatalok a faluban főleg mivel foglalkoznak, sokan elmennek a faluból vagy maradnak a faluban?)

– Innen nem monthātnām, hoty sokān elmēnnek. Nem sok kijārou vān, mār ā szomszét fālubou inkāp tōb jār ki, it visszāmáráták, tōbnyire ā fijúk trāktoristāk ā jéerdébe, mer mēig mindēig egzisztāl válāmēnyire ā szōvetkēzet, hāt ot trāktoristāk. Szākmāt keves tānul, ēty-kettō, de āzok is trāktoristāk tōbnyire útyhogy...

(– Milyen népi szokások maradtak meg a faluban. Mi őrződött meg?)

– Mā itt, mā it még āz én gyērekkorombā sē nāgyon vout nēipi szokās, csāk ā bētlēhemjārās, de mā mind āhoty hālloom, hogy még most is ā televīzioubā mēg ā rādióbā, hogy mijen nēipi szokāsok vānnāk, tōpfele fārsāngolās mēg ijēnēk. Nālounk ijēsni mā régēn kimēnt ā divādboy. Mā még āz elsōj rēpublikābā sē vout, csāk egyedül ā bētlēhem, āzok jārāk így kārācsonyeste ējn ārrā visszāemlékszēk, de āz utōbi idōjbe mā ās sē, mā igēn régēn ijēsni nem vout.

(– Hogy zajlott le egy ilyen betlehemi járás?)

– Ijen bētlēhemjārās? Ez oján dolog vout ā rējgi idōjbe, hogy itt ā fālubā hārom urāsāg is vout. Utoulāg mā csāk kettōj, āmire ējn emlékszēk, mā nem is hārom, hā öt, de mā ējn csāk kettōre emlékszēk. No oszt itt ā cseléd gyērekek, ākiknēk āz āpjā it cselédēskēdēt āz urāknā, āzok ötōsztkē be így bētlēhemnek kārācsony estējēn, oszt jārāk hāzrou hāzrā ezēk ā szēgény sorsú gyērekek, útyhogy élēig szēgény sors vout ābbā āz idōjbe, de mēig ām mēg mejk szēgényeb vout, hogy mindeig ojānkor vout ārrā is visszāemlékszēk - ā cselédvālās, útyhoty hā elmēnt mās úrho ā cseléd mindeig jānuār elsejēn, ākārmijen hideg vout, ā gyērekkēket mindeig ākkor szekerēn dunābā, ākkor vitēk ēgyik urāsāktou ā māsikho, āzēj vout oszt sok gyērek elhālālōzās is ā rējgi idōjbe. Āz őltōzēk is gyēr vout. De még āz én gyērekkorombā is emlékszēk rā, cseléd gyērek mēkhōt mēk kiskorābā.

(– S ha már a gyereknél vagyunk, akkor az alapiskolában itt Hanván milyen nyelven tanulnak a gyerekek?)

– Itt āz ālāpiskolābā māgyārú, mēg vān oszt szlovāk ouyrā is oszt nekik, szlovāgboy is, ez mā āz elsōj rēpublikābā is vout, ez ā szlovāk, hāt ākkor még cseszlovāk ouyrā vout úgyē.

(– De az alapiskola magyar nyelvű?)

- Az álláspiskolá magyár vout.
- (– S a magyar lakosság hány százalékát teszi ki a falunak, sok magyar él itt?)
- Hāt itt ā magyárok ejnek tōbnyire, szlovākok ēty pār csalād vān, nem tudom vāgy ōt, hāt csalād vān szlovāk.
- (– A többség magyar lakosság?)
- Ā tōpség āz magyárok.

A földművelés és állattenyésztés

Mēg ētypār szout ā ākkor ā földművelésről is, mer ūgye āpām melet hiābā vout susztēr, mer oszt ō āhoty vōjnek kerūt ide ējdesānyāmho, it vout ētypār hēktār főjd, oszt ā susztērmunkāt oszt ābbāhātýtā, ō is földműveléssel foglalkozott, hāt ējn is tudom, mer tulājdonképpēn válāki āszt hiszi - így ā közmondás is āsz monygyā, hogy ā párszínák csāk ā főjdvégig ér āz eszē - pedig nem így vān, mēg āszt is tuggyāk, hogy ā párszínák ānnyi eszē vān, hoty hā esik āz esōj, beāl āz eresz ālā, de ez igaz ez is, de vān ennek mās qudālā is. Mindēn így mind mindēn szākmāho āho is nāgyon tudnyi kell. Nāgyon ki kēl válāsztānyi ā főjd tulājdonšāgāt is. Mindējg emlékszek rā, nāgyāpāmēk hā kimēntek ā főjdre dolgozni, rāmēnt ā földre, mā mēmmtā, mit lehet vele csinānyi mēg mit nem. Ojān szākértōj kellēt, csāk ūgye ez āzē nehez munkā, hogy it nāgyon hozzá vān kötve āz idōj viszontāksāgāho, mer it mongyuk lē vān kāsžāvā ā tākārmāny, ākkor gyōn ēgy esōj, mā ōsszō lehetne tākārnyi, ākkor gyōt ēgy esōj esēt rā, mā nem tākārhāsšā, mēgrongālājā, ūtyhogy ez ijen idōj jāřāssāl ōsszekōtōd dolog āzē igen nehez munkā, külōmben igen szēj munkā, mer mindējg ā hātārbā vān, mēg egēsšēgi szempondbōj. Visszāemlékszēk rā min gyērēk, hā jāřtām ki ā szūlōjkel így ā hātārbā dolgozni, mihejt kiērtem mā, de minden - minnyājān így voutunk, mingyā ā vout ā legelsōj mā ētōjnk, mā mēgēhsztōjnk, ā jōj levegōjnk ā gyērēkek. Nekōjnk így ā mezōjgāždāsāgā nem ojān sok főjd vout, nējty hēktār, mink ōkrōt tārtotōjnk, oszt āz ōkrōknek ā vout ā hejžētē, hoty tārtotōjnk nējty-ōt ējves korāig, de mā ā fiātālokāt neveltük utānā. Oszt āz ōregēt elāttuk, ākkor mā āszt ā pējnszt eltēhetük qudālā, mer ot nyōt hejžette ā fiātāl, oszt mā āzokāt foktuk jāřombā dolgozni, ūtyhogy ijen fīfīkāvāl kēllēt ākkor is dolgozni, mer māsškēpp ākkor nem ūgy vout, mint most, hoty fizetējs vām mindēn hōjnābbā. Ojāsmi ākkor nem lējžētēt, csāk hā válāmīt ā tejtermēkbōj elāttāk, vāgy ā hīzot libāt, hīzot kácsāt ūjsszel elāttāk, mer ā rējgi idōjbe mējg mīg ā zsidōysāg ūgye mindēn fālubā vout, vāřoshejekēn mēg igen sok szāmbā ēltek. Nāluonk pēldāul Hānvāřōj Tornājāřā jāřtāk fēl āz āsszonyok így ā hīzot libāvāl, mer ā zsidōjok nem ētēk

még a sertéshúst, ők csak a libát váty kácsát, ijesmit ettek még.

(– S mondjuk a nők mit szoktak azon kívül csinálni, azonkívül hogy az állattenyésztéssel foglalkoznak, a földműveléssel. Otthon például szoktak szőni vagy valami más kézimunkát csinálni?)

– Az asszonyoknak volt a legerőjűsebb munkájuk. Abba az én gyerekkoromban még meg azután is míg a mosógépet fél nem tanáták, útyhoty fáluhejre is lehetett oszt, vágy elgyöt a mosógép, mer azt el lehet képzelni, hogy minden asszonynak véjnségére ojan kidúdorodották letek így ezek az újjizületék abba az erőjűs kézi mosásba. A száppánt id disznoutorkor a zsírcsomokát összöszették, oszt abou lúggál abou föszték a száppánt, oszt ávvál mosták. Nagyányam is mindig csinátá, de az is ojan kemény, durvá dolog volt, nem am má mind most ezek a finom bouti száppánok, má most nem is annyirá má mosogporral mégyen a mosás. No akkor osztám még a nem volt éléjg, akkor rájuk gyött a szövűjs még a kendermunkálátok. Mék keszték nyárbá a virágos kendert kiszették a mágvás kendér közül. Má mikor a porzoydás elvégzűdöt, akkor a virágost kiszették, a mágvást még máj csak összel. Akkor azt elvíték a touirá, mer it Hánvān it nem volt problémá, it volt tőp hejēn ijen vizes rejsz, reji tou máradványok, abba ástáták be. Kejt hetekig kélēt neki ot lesárlvá, váty követ rákták rá, lēmerítve a vízbe, oszt ot éredēt ki, akkor házáhoszták, ákor it az udváron széjpen széterítették, mer azok csomokba vouták összöszűdve oszt összökötve. Kiszarigáták, akkor élcsápták, akkor mēvvonták, de nem ijen éccērűen mēnt, ennek úgy huzámos időj kellett, míg eszet ez végbemēntek ezek a fojámátok. Ázufān akkor gyöt a fonás. Éjfélekig fonták. Most azt is el lehet képzelni, hogy a kézzel állandóan mindig mozgásba oszt kézzel fonni, akkor távászkor gyöt a szövűjs, a szátvād behoszták, akkor még a fonálát áttekernyi. Vān it annyi izēj még nālonk is ijen felszērűlésēk hozzá, úgy tartogátám má emlēgbe, útyhogy az asszonyoknak sokkal erőjűsebb munkájuk volt a reji időjbe, mind az embērēknek, áhogy említetem is, főképpen a mosás. Nyárbá csak így mondom a tehen vágy az ökor úgye áhogy a legyet csábdostá ávvál a mocskos fárkāvāl, összöverte az embērēk még abba az időbe, mikor ējn gyerek voutám még igen sok jart ebe a fehér vászon böjű gátyábá, hogy nézet ák ki. No most azt kéjűsz kōszt kimosnyi, mijen nehez dolog volt az.

Udvarlási szokások a faluban

(– Hogyan udvaroltak a faluban? Milyen szokások voltak régen?)

– Hát úgye az udvárulás az, hogy mégis kiszēmelték, bālok vouták, mer ákkor még nem vouták úty, hogy így házáknā, hāt házáknā összögyötek, mer a fonobá, oszt még eszt elfelejtetem mondányi, úgye a jányok ázo | ők jarták

fonnybá. Monygyuk ęty hęjtyig ęgy jāny ot vout ā fonny ęty fęlvālvā. Tęp hejęn vout ez, ętyhoty hāt - hęjt jāny jāt ęty hejre, tız vāgy nęjgy, ātęy fęg, hoty hogy voutāk ā jāny cimborāk, ākkor odā mā jātāk fįjūk is, mā ākkor ot szęyrākosztāk, oszt mā ojan hejęn osztān vālāsztot is pārt. ākkor oszt mā bālęgbā is elmęnt, vāgy ā fonnybęy hāzākısirtę, bālęby hāzākısirtę. Kęjsęb oszt āz ęjn gyerękkorombā mā szerepęltek is ā fiātālok, ott is ęsszōbārātkosztāk. Įgy vout ā ręjgi hejzet. Męjg ugyę māgnęyrā sę tāncoltāk, nem įjesmi nem lętezętt. Tejjesen mās vout ā szęyrākızās.

(– Zenekar jātszott, cigānyzenekar?)

– Cigānyzenekar jācot. Hāt imit it ā kęrnyękęn ęzęgbę ā fālugbā csāk āz vout męndęnfele.

(– ęs hogy folyt le pęldāul egy lakodalom, egy lagzi?)

– Egy lākodālom męjg āhogy ęjdęsāpām emlēgette mikor ęj gyeręk vout. Męjg ākkor ā lākodālombā ā fęj ęjtel ā tejbęgrız, most is męffęzik āszt ā tejbęgrısz, de... ākkor āz įjen fęlkāpot vout ā lāgzıgbā, no oszt ā tūręys kāposztās ātęy fęg, hogy mįjen idęjzāgbā vout ā lāgzi, męg mākos kālācsok, ęzęk voutāk. Įgy mim most e, hogy įjen sętemęnyęk męg įjen tőtęd dęgok įjesmi nem vout ęzelętt. Męg āz itāl is ęgy vout, hogy bor vout, de āz is įjen hāzıtermęsę, mer pęldāul it nālęnyk is mājnem męndęnkęnek vout szęjłęje, męg āzutān szesz vout, mer pājınkāfęjzęs męg nem vout divādbā. Monygyuk, hogy elvıtęk vęynā vālāhovā kifęzetnyi. Hā nem vittęk ęsz e szesz, oszt fęlvęgyıtęttęk, fęlvęgyıtęttęk vızzel, oszt ez vout ā | e vout ā mulātęy ęszkız ābbā ā ręjgi idęjbe, męg ā bor. āzutān osztān ā lāgzi tārtott māsnap ręggelig, męgyjūtōtāk ęgy jęy hāmvas szālmāt ā āz ęt kęzepın, lāgzıs hāz elęjtt, ākkor osztān tāncoltāk kęrül, rājtā ātęgrātāk ā fiātālok. Jęy vısszāemlēszek, mā oszt ā mi idęjnkbe e nem ment įjesmi mā, mikor ęjn legęnyęsketem mā ākkor csāk įjen szęręnyebęn męnt ā lāgzi. De męjg āz udvārłās ęgy męnt ā mi idęjngbe is, męjg ākkor jāny nem męnt vęynā el dıszkęybā māgābā, sőt āz ānyā nęlkül sęhovā, męg ā bālę sę. Mā āszt ā jānyt męszłtāk męg mā āzutān nem is kıvāncsıkodot sęnki sę fįjū, āki mā ęgy māgābā ellęzęngętt ott ā bālębā vāgy... Hāt ęgyeb įjen mulātęy hej nem is vout.

(– Most mār mās ā helyzet ęgye most ā lānyok...)

– Hāt mā most oszt nęjgy-ęt jāny ęsszęfęg, oszt męnnek hāzıbulıkrā męg įjen hejekre. Mā āz įjen ember mā oszt mā csāk hājį nem is tudom, hogy oszt bısztos māgnęyznāk, tāncolnāk rā įjesmi.

Disznótęri szokāsok

(– S mondjuk ā disznótęr ā falubān hogy zajlott le?)

– ā disznótęr ā rokonsāg ęsszęgyętt, ākkor ręggel bepājınkāsztāk. Kılenc ęrākęr fele kımęntek męgęltęj. Este męg nāgy vācsorā vout. Tızęnęyırākıg,

éjfélekig tartott a régi időjbe, amikor gyerek voltam. Mā a mi időnkbe nem úgy megyen. Réggel nem is észöjnk, hā hozzáfogoyunk juykor réggel, útyhogy mā nyoyc ourārā lēkkejsőbb odā be vāgyoyunk, ākkor osztām mērrēggelizőjnk, ākkor oszt āz ebejd nincs, csak egy órá fele fejl kettőkor, mikor elvégzük. De mā oszt a vācsorā szokāsā a mā nem divāt. De mejj a régi időjbe a vācsorā vuyt a nāgy divāt. Összögyőttek, hējj-nyoyc órārā végesztek el este. Komoytosān csinātāk, itāk közbe, oszt ākkor mējj nāgy vācsorākāt csinātāk. De mā māmā ez nem divāt. Sok hejēn csigāt csinātāk, āv vuyt ijēn fēlkāpott juy ējtēl, ākire mindēnki kívāncsi vuyt, ākkor fōjyt hūs vuyt. Mejj mikor mēg eyn gyerekkorombā, mejj kākāst vāktāk. Útyhogy a levest nem disznoy hūssāl csinātāk, hā vāty tyúkot vāty kākāst vāktāk.

(– És ezt miért?)

– Hāt oján vuyt a szokās, hogy mējgis ānnāk nem oján erōjs a leveše, vāgy mit monygyāk e, vāgy nem is tudom mā kimāgyārāznyi, hogy a ārruy csinātāk levest kākāsruy vāty tyúkruy, de mā oszt a mā most nē mā csak rendēsen disznoyhūst rākoyunk ijēn csontosāb rēszit a levesbe, ākkor fōjyt hūs vān. Āzutān a māgyār embēr ējtele āz a sosē mēgyēn ki a divādbuy - a juy tōjytöt kāposztā, āzutān sūlt hūs. Mā ākkor oszt a sūlt hūsho mējj hurkāt is sūtnek koystoluybā, mā ākkor kolbāszit is, hogy no a hentēs mijen ejszt ādott a disznoysāgnāk a disznoy āprólēkoknāk, hogy mijen juy iszt, mijen ūgyesen. Āzutām bor is mēgyēn utānā, mā most inkāb a sōrt mēg a lēmonādēt isszāk, hijābā vām bor, nem nāgyon mēgyēn, a sōr inkāb mēg a lēmonādē.

Elmondta: Igó Aladár, 62 éves.

Hanva, 1993. április

Gyűjtötte és lejegyezte: Szajkó Márta, III. éves

magyar-szlovák szakos hallgató

Hegysúr (Hrubý Šúr)

Ez a kis település a Galántai járás délnyugati csücskében fekszik. A Pozsony-vidéki járástól a Feketevíz, a Dunaszerdahelyi járástól a Kis-Duna választja el. Már a Római Birodalom idején lakott terület volt. 1256-tól írásos emlékek említik. Akkori tulajdonosa Bolch de Sur, akiről valószínűleg a község a nevét is kapta. A XVII. században gróf Pálffy és családja tulajdonát képezte egészen 1918-ig.

Többször érték elemi csapások: 1859-ben, majd 1891-ben teljesen leégett, gyakran pusztított árvíz, és az 1847-48-as kolerajárvány sem kímélte a falvacska lakosait. A járvány 1848. november 21-én szűnt meg; erről a napról minden évben megemlékeznek, ekkor van az ún. búcsú.

1843-ban a falunak 252 lakója volt, a századfordulón 311, ma pedig 553. A mai lakosságnak 93%-a magyar anyanyelvű. A faluban egy iskola van, négy magyar nyelvű és három szlovák nyelvű osztállyal. A négy évfolyamban mindössze 30 gyerek tanul, ezért az iskola kénytelen összevont osztályokkal dolgozni.

A falu lakói, főleg az idősebbek, sokat megőriztek a népi szokásokból, művészetükből és eredeti tájnyelvükből.

A kenyérsütésről és a disznóvágásról

(– Anna néni, hogyan sütötte meg az első kenyeret?)

– Azom mindég még most is ő, most is jót nevetők, hotyha eszömbe jut, amikor, mikor a szüleink elmöntenek körmendi vendégökhösz, vagy i...i...illetve körmendi rokonokhoz, a..a.. ápacskánkknok vagy a férjemnek a szülei elmöntenek Körmendre, és a kenyérsütés ránk maratt. Akkor még nem szoktam kenyeret sütnyi, útyhoty kemöncét füttennyi. Dagasztannyi én dagasztottam akkor má régön. De kemöncét még nem füttöttem. S akkor osztán kifüttöttem a kemöncét, elősször életömbe. S kipróbátom, úgy, mind ahogyan láttom a szülőktű, hogy avval a arzsaggal, amivel a tüzet piszkálják...

(– Az egy ilyen.. Elnézést, hogy közbeszólók. Ez egy ilyen szerszám?)

...szabájozzák. Arzsag?

(– Igen, igen.)

...Csak ëty közönséges fa.

(– Fadarab?)

Ëty közönségös léc, no mongyuk. Ëty közönségös ëgyenös léc, amivel, amivel a kemöncét amikor fütttik, akkor a, akkor a fát, vagy a, vagy ëppen ö..sz..szómakötegöt, vagy ákármit, amivē fütnek. Amin van valami szároz, sz...elégethető valami, avvā kifüll a kemönce, nem kő pontossan, hogy mi | ő

lekprimáp fávol lögyön kifütve, ojan rözse, vékonyfa. És osztám mekpróbáják, hogy má tüzes-ë a kemönce alja. 'Kor avval a arzsaggal, ami mondon, ez a ö léc, evvē ity megh... Ojan keményen úgy rá, rá kő feszittennyi a kemönce aljáró, és hotyha így meg ö... meksöpörjük vele jés hotyha szikrázik, akkor má be lehet raknyi a kenyereköt. Az aszt jelönti, hogy má, hogy má jól ki...kifüt. s akkor osztám beraktuk a kenyeroket, (nevetés) és szöröncséssem meksütöttem, elősször életömbö. H..ojan... Dagasztannyi dagasztottam akkor má sokszor.

(– És hogyan kell a kenyeret elkészíteni? A tészáját.)

– Já! A teknyöbe. Teknyöbe beleszitájuk a lisztöt. Mekszitájuk előttelevő este a lisztöt, és mekcsinájuk a kovászt, kovászt köl csináni. Úgym...úgy montuk, hogy mektösszük a kovást..kovászt. Nem úgy montuk, hogy mekcsinájuk a kovászt, mektöttük este ja kovászt. Az aszt jelönti, hogy ā, hogy ā megásztatott elésztöt összekeverjük kevés liszttel, ojan, ojan kis ö... A teknyő végibe, äggyik végibe, nem oda, ahová össze beleszitátuk má ja lisztöt. Ot má ott a liszt, csak a ürössebbik végibe, ocs csinájuk meg osztán a kovászt. S az röggēre szépem mekkel, és röggē dagasztunk.

(– És fontos az is, hogy este legyén leszítálva az a liszt?)

– Igen.

(– És miért fontos az?)

– Azér, hogy osztán a, osztán a élcsztő, az a kovász az mekkel. És asztot bedagasztjuk, ö asziszöm röggel szoktuk me... bedagasztannyi, s osztán úty később, később akkor osztán levájújuk, mikor má mekkēt. Melegön van, bent a konyhábo, melek konyhábo, és mikor mekkel, akkor levájújuk. Asz mongyuk, hogy az a vajúlás.

(– Igen.)

– Megvájújuk a kenyeret, és kosaragba rakjuk. Akkor leszakajtuk ...Szakajtókosarakot elkészíttyük, belé ő, beleterögettyük a konyharuhával; kenyérruhákat rakunk a kosárbo, enyhém meglisztözzük, és akkor mindég äty-äty kenyérnyi, äty kenyérnyi tésztát leszakajtuk a sogbul, ami ot van megdagasztva. Äggy | kenyérrevalót mekh...leszakajtuk belülle, aszt megvájújuk. Hah ojan szivessen vajúnám, látot, hoty szinte érzöm, hogy uty hogyan is szoktuk vajúnyi. Így a, így e szépen, ojan.. a... a abbú lösz osztán a foszlós kenyér, hotyha jól meg van..., hotyha jól megvájútuk. Az aszt jelönti, hogy az a az a tészta osztán nem ojan, hogy, hogy ojan apró nem tudom én micsodágbo ö...

(– ...gubanc...)

– No. Akkor megvan a szálo annak a ... Já, be vam má kapcsúva? ... a szálo megvan a kenyérnek. Ojan szépen, ahogyan, ahogyan vajújuk, akkor má így szinte, szinte ojan... Hát akkor, akkor finom a kenyér. No. Így szoktuk sütnyi. Hogy oszt... osztám mikor kisüt, kifüt a kemönce, akkor beraktuk, s két órát bent vót. Két órát szoktuk bent hannyi, akkorra meksüt.

(– Igen. Hány kenyeret sütöttek egyszerre?)

– Hatot. Hatot-hetet. Attú függ, hogy mekkora vót a kemence. Így mindég.

(– S akkor több embernek volt ez a kenyér, vagy pedig ezt mind elraktározta valahogy? Félretették maguknak?)

– Két u no.. Igen. Fére, persze. Vót ëty kënyérrács. Kint lógott a komorábo, két gërendáro vót fölsz...gë gërendán lógott, két szögön. Az az úgy nézöt ki, ... Mihö hasonliccsam? Nem tudom, hogy a parasztkocsikon láttotok saroglát? Sarogja. Ipszilonos ível íródik. Sarogja. Az | abba töszik, abba töszik a szénát, lovak számáro, hotyha valahun leánok. Mongyuk, hotyha vásáro möntek, akkor a saraglábo töttek ö..., ...szénát, és osztán kifokták a a lovat, és abbul övött. No.. ho hasonló alkotmány vót, amit osztán dróton,, két végin, két végirü mönt föl a drót, innen is, a másik végirül is a saroglánok, és aszt osztán fölakasztottuk. Esz kënyérrács vót. Nem saragla. De éppen úgy nézöt ki, mongyuk, mind a úgynevezöt saragla. És a aszt fölakasztottuk a komorábo, és āra raktuk. És elvót két hétig is, primán. Mek së szárodott, és fris maratt.

(– És hogyhogy nem száradt meg?)

– Nem szárot ki. Nem.

(– Nem? S ennek mi a titka, hogy nem száradt ki? Mert a mai kenyér az mindjárt kiszárad, hogyha nincsen olyan...)

– Ez nem szárot ki. Jó helön vót, asziszöm. Mer ojan huzatos helön vót. De nem ojan szellös helön, hoty hoty kiszároggyon. Nem szokot kiszáronnyi. És ha kiszárot is, tálán nem is vótunk a annyira igényössek. Úgy isz.. úgy hiszöm, hogy jó vót az akkor is, hotyha, ha esetleg má szározab vót. Nem úgy, mind most, hozzá vagyunk szokva, hogy mindönnap fris kenyér. És hotyha, akkor az a hat-hét kenyér, de család is nagy vót. Hát mindëhun ahun sütöttek kenyeret házná, ottam bisztos, hogy nacs család vót, azér sütöttek.

(– Igen. Akkor a kenyérsütést be is fejezhetjük, hogyha ki tetszett meríteni.)

– Há ki, há ki.

(– Akkor most még szeretném, hogyha valamit a disznóölésről mondana. Mert van kenyér, most legyen hús is. Hogy van egy falun a disznóölés?)

– Lögyön hozzá hús is? Asz prima dolog.

(– Még nem voltam disznóölésen, úgyhogy szeretném, ha elmondaná részletesen, hogy hogyan van, mert én nem értek hozzá egyáltalán. Hogy megismerjem.)

– Igen. Há amikor má mekhízott a disznó, persze hízod disznót szoktak leönyi, akkor má hajnaba sürgés-forgás van a házná. És ő .. akkor a asszonynak annyi a dóga a disznóölés mellett...A férfiak mekfenyik a kést, ugyi elkészítettik a kést, és el | áthíják a szomszédot, a disznót segítcsön lefogyni. Kihúzzák, kihúzzák az udvára, és akkor az ölö rátérdel a disznónak a lábáro, vagy mit tudom én. Szóval lefogják, no úgy lefogják, hoty

hozzáférjön a szivihö. S akkor a kést beleszúrja szivibe, és a háziasszony ot vam má tállol, amibe keveri a vért. Tál és a főzőkánál, avvā fákánálló keveri a vért, hogy meg nē alugyon. És osztám mekpörzsülik a disznót. Mindék pörzsünyi szoktuk. Nem nemcsak leforáznyi, osztám persze jó meleg vízbe lemosnyi, de először lepörzsünyi, akkor van igazi jó íze. Mindönnek. Mongyuk ami ahová ja bőrt fölháználjuk, mind például a szoktunk tönnyi a préshurkábo is, ety keveske bőrt is, vagy ákárhová hotyha föháználjuk a bőrt, annak sokkā jobb íze van – a pörzsüttnek – mint hotyha csak forásztuk vóna. Mer pörzsülés után osztám még le szoktuk foráznyi. Nem foráznyi. Nem foráznyi, hanem jó meleg vízbe lemosnyi. Szóval natyszörü | natyszörü munka. Mindég élveztük a disznóölést. Az nem ojan, nem ojan közönségös munka. Nem mindönnap.

– (– Mikor szoktak disznót ölni?)

(– S tovább?)

– Nincs tovább. Tessék?

(– Mikor szoktak disznót ölni?)

– Há télön.

(– Úgy hízlalják a disznót, hogy valamilyen ünnepre vághassák le?)

– Szoktuk, szoktuk. Kárácsonyra. Nem ijen ijen csáládi ünnepre, nem szoktung disznót vágnyi. Mer akkor nem gyöttünk össze annyian. Télön, télön szoktunk, kárácsonyra lektöpször. Kárácsonyra mindég. Mer aszt monthatom, kárácsonyra mindég váktunk disznót azér, hogy akkor gyönnek a ünnepök és hideg van. Osztán vót, amit fölfüstütüng belülle. A sunkákot fölfüstütük, a bordát is szoktuk füstünyi, az is igön finom. A füstüt borda. És a többit mög lesütöttük, vegy meksütöttük. Órját. Az órja, az a gerince. Az a kármánádlija, amit vöszünk a üzletbe, kármánádlit, az disznóöléskor órja. He. Abbú van igön jó leves. És hát disznóbul igön sok jó falat van egy disznóbú, mék hotyha nem is három mázsás. He, akkor is.

(– Igen. És a perzselés után mit szoktak?)

– Lemostuk, jó meleg vízbe, és levakartuk.

(– Milyen eszközzel perzselték? Mert régen nem volt még gáz.)

– Já! Szálmávó.

(– Szálmával?)

– Persze. Szálmávó. Mindég. Akkor má meg vótak csinávó azok a úgynevezöd doskák. He. Ojan kis kötegek.

(– Igen.)

– És av avvā szokták osztám pörzsünyi mindég.

(– És azt is előttevaló este ugye elkészítették?)

– Igen, az má el vót előre készítve.

(– És azt hogy készítették? Azt a doskát.)

– Ojan kis köteget, éggy-éggy ijen csomót összefoktak. Asztot

összekötötték, szintén szálmávó. Nem, nem maddzaggal, vagy valami. Szálmávó összekötötték. Úgy készítötték rá, és a osztám még odakészítették egy rákás szálmát, hotyha, hotyha köllött, há ott ahum még hum még láttok rajta valami ö lepörzsünyivalót, akkor asztot odavitték a lángot szalmán.

(– S miért pont szálmát? Miért nem kis fadarabot vagy akármí mást, ami szintén jól ég?)

– Az nem ég e..., az nem pörzsüte vóna le ojan szépen egyenletössen. Azér szálmát, mer annak, annak öö nem tart sokáig a lángjo, de állondóan láng lehet. No nem, mer ö ojan szikrávó nem lehet, csak lángo lehet lepörzsünyi a szőrt.

(– És aztán, mikor leperzselték, akkor hogy darabolták. Utána leszedték a bőrét vagy lenyúzták vagy hogyan szokták földarabolni? Miből csinálták a hurkát? Azt is tessék elmondani!)

– Először a, először a néty szobrát... ah haha, combja mönt ki. A néc comb. És utánno osztán a hátán szokták... Nem, nem hátáro fektették és kivötték a beleit, avval má ja háziasszony mehetöt ki, vagy asszonymépség, má akkor osztán takaríthatta ja belet, amibe osztán hurkát tötöttek, és a férfiak mök földarabútták a húst. Ęsö vót a comb, a néc comb, és teknyöbe raktuk. Akkor vót vájt fateknyö, abba raktuk a húst. A combot, osztán a órját, úgynevezött órját, aszt a gerincöt, és a többit is. Mind odamönt a teknyöbe, és osztán elszortírosztuk, hogy möllik hová.

(– És aztán hogy vágták föl? Min? Ilyen deszkán vagy földön volt a disznó vagy valahova fölakasztották?)

– Szokták fölakasztannyi is, de íty faluhelön, lektöp helön, vagy nálunk is, há lektöpször ö asztalra töttek és ot boncúták. Jó dolog vót a disznóólés. Másnap óvasztottunk.

(– Miből van a hurka?)

– Hurka? Hát a májo. Májbú van a májos hurka, és van vérös hurka, amibe nincs máj. De a májos hurkábo Ęsösorba ugyi a májot, és és ojan ö ojan apró szeletököt, vagyis nem ojan hogy a, hogy éggy mongyuk ec combot főszéletűnek, vagy éggy | szé ojan szép szeletököd bele. Ahunnam mikor bontották a disznót, és mindēhunnan akad valami ojan, ojan darapka, amit le kő rúla vönnyi, hoty szép darab lögyön. Mer amit féretösziünk az, asz szép mindég, vagy a amit osztán teknyöbe raktunk, és levét csinállunk rá, ami maj főfüstülésre kerül, annak szépnek kő lönyyi. De a, mindig van ojan, ojan aprólékja, ami, ami ledárállásro való. Asztot szoktuk ledaányi, aho ja májot ledarátuk, és abbú vót a hurka. Osztán csinátunk vérös hurkát, abba nem tötöttük a májot, a vér nékülibe tötöttük bele ja májot. Kétfajta hurkát szoktunk csináni.

(– És a véres hurkába még mi megy?)

– Ásztott zsemle. Vérbe ásztottuk a zsemlet. Megmetétük.

(– Akkor nem alvad meg?)

– Nem. Meg van sózva, nem alvad meg. És ő akkor a zsemlét fölmetétük, és abba megasztottuk, s abbú vót a vérőshurka. De abba is töttünk a májos hurka tötélékjibú, kevertünk a vérős hurkábo, hogy abba is lögyön hús. Nemcsak a | nem zsemlévē vót tötve, hanem hús is vót benne.

(– Milyen fűszereket használtak hozzá?)

– Borsot, majoránát, és a vérős hurkábo köményt is. Többibe nem. A májzozsba nem töttünk köményt. A vérőzsbe töttünk. Abba borsot és köményt.

(– Igen.)

– Asziszöm, mást nem töttüng bele. Hehe.

(– A kolbász az hogy készül? Milyen hús jó a kolbászba?)

– Kolbászt? Azt ritkán csinátunk. Aszt ritkán csinátunk, mer nagy vót a család. Othun is, mikor még othun vótam a szüleimné, ott is hotyha disznóölés vót, há ojasféle nem jutott a húzsbú, mék hotyha nagy vót a disznó, akkor sē, mer nagy vót a család. Útyhogy a t... kolbászt csak kolbászt csak ocs csinánok, ahun nem tuggyák úgy mit tudom én rövid időm belü fölényi, és a kolbász elál soká. Fölfüstülik, osztán elvan soká. És így mök csak a combkot szoktuk eltönnyi. Fölfüstünyi, és osztán ētönnyi későbbre. Abbú vót osztám mék húsvétra is. A következő húsvétra. Útyhoty ha télön őtünk, mongyuk kárácsonyra őtüng disznót, és akkor a combja jó vót má, má másik eszt, igen há másik esztendőre, hotyha kárácsonyra őtünk. Tavaszra, husvétra vagy néha még, néha mék tavasszā, mikor má mekkezdöttek kint a munkák a fődekön, má még akkor is, akkor is ákárhanszor bizon hosztak utánnunk füstütt húzsbú készütt ételt.

(– És a zsírjával mit csinálnak a disznónak? Ha sok a hája, sok a zsírja, azt hogy szokták földolgozni? Mit szoktak belőle csinálni?)

– Kióvasztottuk. Csak, csak úty fölmetétük apróra, nem túlságossan apróra, há ijen szeletökre, mongyuk így ijeny, ijen dárápkákro, és asztot kióvasztottuk, abbú vót a finom tőpörtyű. Elvót egész évbe. Ęgyyiktű másikik kitarott.

(– És a szalonnát?)

– No. Ez vót a szalonna. Ebbú csinát, ebbú... Szalonnát megmetétük, és aszt kióvasztottuk, a zsírjábó meksút, és abba, mikor má piros vót a tőpörtyű, a zsír letisztút, szépem, mer először csak ojam mind a | ojan zavaros még akkor először. De osztám má mikor letisztul, má csak habzik ēty kicsinkét, akkor osztám má tőpörtyű fölgyön, aszt kiszöggyük, vaty szűrőre öntyük, úgy zsírral ēggyütt a bődön fölött, amibe ja zsírt összeszöggyük, vagy mö.. amibe összeöntyük. Akkor abbú vót a finom fris tőpörtyű. És sok jó falat van ēd disznóölészbú.

(– És a tokaszalonna?)

– Tokaszalonna? Asz szintén igöm príma. Aszt a többi szalonnávó szoktuk

főlfüstűnyi oldalassal. Odalassal és a szalonnává. Tokaszalonnát is.

(– És még milyen szalonnafajták vannak? Van a tokaszalonna.)

Es, és a oldal, a ódalas, azon nincs a szalonna, de a szalonna a ódalábú való. Vagy a hasaalja szalonna, mög a hátábul való szalonna. Hisz a hizódisznot | a egészen szalonna fogja körü. Hihih. Azér.. De tokaszalonna az igön jó.

(– Miért az a legjobb? Azt szereti a legjobban? Azt tetszik szeretni?)

– Nem. Nem. Csak aszt mindönki legjobb, leginkább dicséri. A tokaszalonnát. Asztot ha hotyha főlfüstűjük, elvan sokáig. Sokat sokszor lehet belülle vágni.

(– S azt meg is szokták egy kicsit fokhagymázni, ugye? Bepaprikázni.)

– Igen. Má akkor, amikor elke..., amikor má főzzük. De akkor, amikor a szalonnát is, éppen úgy, mind a füstűnyivaló húst, aszt teknyőbe ásztottyuk. És akkor a metéllünk rá fohajmát. Mit szoktunk? Ja! Meksózzuk, besózzuk rendössen, és fokhajmát metéllünk rá jés avval, és levet készítettünk rá, fokhajmás-sós levet, és avval osztám mindön nap mek köl locsúnyi. Ety-két hétig. Mongyuk két-három hétik szoktuk teknyőbe locsúgatnyi, és osztán, osztán töttük föl füstűnyi. Nem minnyá ja fris húst. Amikor má jól áttötte a só.

(– És az a só az miért volt jó? Miért kenték rá, mit segített az a húsnak?)

– Tartósíttó. Az a eggyetlen tartósíttója vót ennek a húsnak. Még asz, hoty kiszárott, ugyi. Azelőtt a kémembe is szoktuk füstűnyi. Odaaggaszt...odaaggattuk föl a füstűnyivaló húst. Mer nálunk kemence is vót, há ott is vót kémény. Asz az nyitot kémény vót. A ami a kemöncéné vót, az nem zárt kémény, ot szoktunk töbnyire, kemöncéné. De úty, hogy meleg nő érje, csak a füst.

(– Egészen föl, magasba ugye?)

– Igen.

(– És ki szokta azt odatenni? Kisgyerek? Vagy pedig valamilyen férfi szokta odarakni?)

– Férfi szokta.

(– Hogyan? Hogyan jutott oda föl?)

– Há, há nem egészen föl abba ja, abba vékony kéménybe, hanem a kémény alatt vam még ojan hogy mongyam? Nem a sporheldbú mögy a kémény, hanem először a asz mongyák, hogy a nótér, ahun, ahun a füst összegyün, és onnan mögy osztán, onnan épül a kémény. Az a nótér fölöt van.

(– Igen.)

– Asztot csak látnyi lehet, hoty hogy valaki jól megércse. Nekünk ot van kint a komorábo. Ot van a kemönce, csak mos má az nincs. Persze, mer asztot má becsináták, a ajtáját. Má ot máskéb van.

A karácsonyról

(– Anna néni, legyen szíves mondjon nekem valamit a karácsonyi szokásokról! Mikor van advent?)

– Advent? Néty héttel kárácsony előtt kezdődik. Kárácsony előtt néty héttel. Akkor kezdődik a advent. Az a Jézuskavárás ideje. Osztán kárácsonkor hát...Ahun gyerökök vannak, ahun család van, nagyop család, há ottan ott | menné nagyobb a család, ánná nagyobb ünnep a kárácsony. Én úgy gondolom. Út tapasztátam. Mer mikor othun vótam, mink is sokan vótunk testvérek, sok gyerök vót, nagy dolog vót a kárácsony. Osztám mikor a miyeink vótak neköm négy gyerököm vót, de nálunk nad dolog, nagy ünnep vót a kárácsony, és há örüt mindöggyik má előre, hogy mit is fok hozni a Jézuska. Há mindég, mindég azér csak kieszközüttük, hogy mindöggyiknek lögyön valami, valami, aminek tuggyon örúnyi. És mágának a ünnepnek is örüt mindöggyik, mer ojam beállítottságú család vótunk, hogy a ünnepnek is tuggyunk örúnyi, né csak annak, hogy a majd mit kapunk ünnepkor. Hanem maga ja ünnep lögyön igazi ünnep. És hát...

(– És akkor hogy szoktak...Tessék, tessék nyugodtan.)

– Hoty szépen | szépen vártuk mindég a kárácson. Útyhogy még most is jó rá visszaemléközni. És asz hiszöm, hogy a gyerökeink is szivessen emléköznek vissza a régi kárácsonyokra.

(– Milyen volt egy ilyen régi karácsony? Kicsit emlékezzen, hogy halljuk mi is fiatalok!)

– Hát ojanforma, mind most, de tálán nagyop hangsújt fektettek a vállás, vállási szempontbú is a kárácsony mivoltáro. Lehet, hoty többet, de ugyi most is csak vannak vállásos családok. Hát ottan nem a ̄ső, ̄ső kérdés nem is asz, hoty mit fogunk kapnyi, hanem gyön a Jézuska. Emlékszök rá, mikor örütünk, hogy gyön a Jézuska. És úgy is nevētük a gyerökeinköt is, hogy örüljenek, né csak a annak, amit hoz a Jézuska, hanem maga a Jézuska a legnagyobb ájándék.

(– És mikor tudta meg - mert említette, hogy úgy nevelték magát is, és a gyerekeit is, úgy nevelte, hogy a Jézuska hozza az ajándékot -, mikor tetszett megtudni, hogy valójában nem a Jézuska hozza, hanem a szülei rakják a fa alá az ajándokot? Akkor mit érzett, mikor ez kiderült, tulajdonképpen, hogy egy kis csalafintaság van dologban?)

– Nem lepődik meg ezön asz hiszöm egy gyerök sē, mer azér sejtí. Tálán sejtí. Hát és, há mink is ugyi addig, még az embör egésszen kicsi, mongyuk négy-öt éves korig, tálán még addig elhiszi, hogy a Jézuska hozza. Mer tulajdonképpen valóba a Jézus hozza, mer ha nem születöt vóna meg a Jézus, nem vóna kárácsony, és nem vóna ájándék. No, azér, azér osztám má mikor

nagyobb, akkor mek tuggya aszt értennyi, hogy valóban a Jézus hozza, ha nem is sajátkezüleg hozza ide, hanem há legalábbis a hívő embör így, így magyarázzo mek, hogy a Jézus hozza mindönképpen, mer ha nem gyöt vóna, nem születöt vóna mind... meg mind embör, akkor, akkor nem vóna, nem a Jézuska hozná, és nem vóna kárácsony. Mer a őső kárácsony, amikor történt, a őső kárácsony, amikor a Jézus születöt, hát aszt ünnepejük kárácsonykor, a Jézus születésit.

(– És akkor hogy telt el egy ilyen karácsonyi készülődés? Akkor, amikor még maga gyerek volt. 24-e előtt, 23-án. A karácsonyfát honnan szerezték? Hogy díszítették fel? Meg ilyen apróbb dolgokat legyen szíves mondjon el!)

– Hát akkor, mikor ém mék kicsiny vótam, akkor nekünk vót egy edembe egy rozmaringunk. Igön szép vót, gyönyörű. Édösápánk igön értött a | igön szerette ja kertészetöt, és ojany alakúra nevēte aszt a rozmaringot. Egy nagy fadöbömbe vót, ety faedembe vót, és kárácsonyra asztot szoktuk földiszíttennyi- szokták a szüleink, mikor még én, én is kicsiny vótam, há szülök asztot díszítették föl. Nem is hoztak akkor fenyőfát kárácsonyra, hanem aszt a rozmaringot szokták mindön évbe úgy edénnyel behozni és földiszíttennyi. Később osztám má ő később osztám má vót - mondom édösápánk szeretöt kertészkönni - vót, gyökeres ker...ő gyökeres fenyőfánk, és akkor osztám má asztot hoztug be. Később osztám mék má vöttek. Még osztán én is ölék fiatalon elkerütem hazíruul. Osztám má it vötak. Ha ha. It vót a mi kárácsonyunk. Mindég akkor elmöntünk ő | Szöncön szoktuk vásányi fenyőfát, és asztot földiszíttöttük.

(– Mivel díszítették fel? Mit raktak rá?)

– Angyalhajat is. Já, aszt utóra. Avval kezdöm, amivel befejeznyi köll. Mer aszt addig nem lehet. Elősször ráaggatnyi a cukorkát, csokit, ami, ami van. Aszt má elkészítettük. Töbnyire csomagútunk is. Vöttünk kész csomagulázsbo is, osztám magunk is csomagútunk. Álmát isz szoktunk rátönni. Ojan erőssebb ágocskákro szoktunk álmát is rak...a akasztannyi. És diöt is, sztaniolba csomagúd diöt. Osztán saját készítményü csokoládét isz szoktunk becsomagúnyi, és azon kívü amit vöttünk, hát megraktuk, úty, hoty a jussom belülle mindöggyiknek, ha leszöggyük. Mer mindég vótunk azér othun is, a én test...neköm is sok testvéröm vót, és gyerökeim is négyen vötak. Há jussom mindönkinek.

(– És milyen volt egy karácsonyi vacsora? Mik a fogások a vacsoránál?)

– Vacsoráná őső vót...No mijen sorrendbe isz szoktunk mektartannyi? őső a dió. Törtünk diöt legelőször. Diöt és álmát töttünk a asztalra, és a mielőt még mekkesztük vóna a tulajdonképpen vacsorát, diöt tört mindönki. És ha a dijója egésségös vót bévü, nem vót, nem vót ő mit tudom én valami mekhibásodod dió, ha egésségös dió vót, aszt montuk, hogy egésségössek löszünk egéssz évbe, mer a dió egésségös, hotyha ojan szép egésségös ő |

görözd | vót benne. És akié mög véletlenül férges vót, vagy vagy előfordút, hogy hogy ojan töpörödöt vót má az a sz diónak a széke, akkor, akkor aszontuk, hoty he asz csak ojam mondás vót, tuttuk, hogy nem igaz, mer hát mi köze vóna a dijónak aho, hogy mijeny egé..., mijeny lősz a egésségünk a továbbiakba, vagyis a következő évbe. De mégis asz szoktuk mondannyi. És osztám babot is fősztünk aszt a natyszömű babot, úgynevezöt lóbabot, és aszt is. És még mit isz szoktunk kárácsony estére? Babot, mézet, ostyát, osztán és mákos csikmákat.

(– Mákos csikmákat?)

– Mákos csikmákat habart levessel. Savanyó, savanyó lencselevessel vagy borsólevessel.

(– Habart borsót, de rég ettem!)

– Jó? Szeretöd? Hahaha. Gyürkés, fehér cipót, ugyi?

(– Milyen cipót?)

– Gyürkés, fehér cipót. Gyürkéje. Az a ojan foradás a kenyéren. Nem ismeröd aszt a dalt, hogy: „Édesanyám de messze elmentem...”

(– Nem ismerem. Énekelje el, legyen szíves!)

– Éneküljem?

(– Ha van kedve, persze.)

(ének)

Azér mondom, hogy gyürkés, fehér cipó. Innen ered, hehehe. De jó vót! Az asz, hogy ojan kiforásó vót. Ojan foradás akatt a kenyérnek vagy a cipónak. Cipó vót a mikor má leszekajtottuk a kenyeret, ahány kosár, kosarat no mongyuk, hogy ahány kenyér befért a kemencébe, de hotyha még maratt ęty kis, ęgy ő ęgy ő mongyuk ęgy ęjen maréknyi tészta, abbú sütöttük a cipót. Az vót a cipócska.

(– Igen, aztán repedés volt rajta az a gyürke, igaz?)

– Kiforás, ojan kiforás.

(– Igen, igen.)

– Az vót a gyürke.

Anna néni legkedvesebb gyermekkori emlékei

Mondom, ha gyerőkkoromrú köllenne beszényi, akkor āra emléközök vissza, hogy ęgőn szerettem iskolábo járnai. És ędősapám szeretöt kertészkönnyi, vót szép naty kertünk, teli gyümöcsfákkal. Ęty sor, ęty sor szivafa, ęty sor körtefa, ęty sor almafa, mindömbül ęty sor. És vót hátul ojan sutergödör a kertünkbe, ahunnam mikor építötték a házat, akkor onnan horták a sutert. Ot még víz is vót. Abba hátsó sutergödörbe vót ęty kis víz, útyhogy

gyerőkkoromba még othun fűrttünk sutergödörbe. Később osztám bēton, illetve ciment medencét készített a ēdősāpānk a kútnā. Mer akkor rāngotókút vót, és a cső alat, ottan a kifojó cső alat vót ēgy kisse... ēty kiseb medence, csak ēgy ojan vājlingszerū medence, és abbū ēggy, ēgy lukacska, ēcs csövecske vezetött ātt a a nagy medencébe. És osztám má abba fűrttünk. Má hátú akkor kiszārott az a kavicsmedence, vagy az a gödör, kavicsgödör, ahun szoktunk fűrűnnyi. Tiszta víz vöd benne. Osztám má fōlvátotta ez a bētommedence. Abba fűrttünk. Vótunk sokan testvérök, igön jó, igön szép gyerőkkorom vót. Öröm rá visszaemléköznyi, komojan. Igön szerettek a szüleink bennünköt. Okos ēdősāpānk vót. Édősānyānk igön jóságos, csak a jóságó vót nagyobb a okosságánā. S a ēdősāpām, há tēnyleg ojan, hoty aszt ākārhányon gyűttek a falubū tānācsot kēnyi hozzā, számtalan esetbe. És különbözō esetögbe. Mindōnhō tudott tānācsot annyi. És há és is hālās vagyok a Istennek, hoty ojan szūleim vótak. Azēr vagyok magam is optimista egész életōmbe, hotyha valami nem sikerűljön, akkor sē keserődök el, mer kiigazodik. Nem fűllünk bele, hehe.

(– S az ēdesapja mivel foglalkozott? Mi volt?)

– Kosārķötēssel is. Nemcsak kosarakot, természetōt vesszōt, aranyfűz vesszōt. Asztot hotyha lehāmoz...lepucūta, akkor szokod bűtort is készítettnyi. Pēldāul szép vót igön szép virāg virāgtartōnk, annak az egészen vesszōbūl vót. Nem is tudom má a ēgy lābo vót vagyis ēggy a, hotyan is vót az, no? Nem úgy, hoty vót hārom vagy négy lābo, nem úgy, hanem középrū vót lābo, és azon ēggy, azon ēggy körūbelū körūbelū ojany nyōcvanszor nyōcvan szē....lehetōtt az ā, de gömbölū vót, az ā dēsška, ami körū vót fonva, igön szép diszōssen. Pucūtuk, hāmozot vesszōbū igön szépen, ēggy ijen szēllōs vót a kerūlte, mongyuk ijem magos, és ojan ritka. Nem úgy, hoty befonva, csak ojan szép mintāsro valahogyan eligazítva ja szālōk, de nem befonva sūrűre. No, az vót a ódala. És abba vótak osztān a virāgcserēpek, ablaknā. Ebbe ja gömbölū virākkosārbo. Osztān vót ēgy rēkamēnk. Vesz...vesszōbūl fonva. Aszt is ēdősapām pucūt vesszōbū, hāmozot vesszōbū fonta. Osztān zsōjjék vótak. Magyarul "fotel". He...Azēr mondom, hoty magyarul, mer magyarul zsōjje. No az ojany is vót. Asziszōm, négy vót a hāznā. Osztān vót tāmłātlon gömbōjū szék. Aszt mind a ēdősāpām készítettē, és nemcsak nekünk, hanem hāt vótak megrendelēsei is, de tōbnyire kosarak; tyűkkosār, borított, krumpliszōdō kosār, lűtkosār. Azelōt lűtkosarak is vótak. Amibe a libākot űtették mek tavasszā. Mīkor tojólūdat megűtették, mīkor má lekotlott. Akkor āra naty kosarak kōllōttek. Mōg abrakos kosār is vót. Abrakos, amibe a abrakot attāk a mār'hāknok, vagyis a ālotoknak. És nemcsak ō maga hoty fonyott, hanem elmōnt tanítottani is. Nem tudom Bűrszentmīklōson tanított, és ottam megismerkōdōtt a bűrszentmīklōsi plēbānos űrral, jōba vót, bārāsāgot kötōttek, űtyhoty mīkor ēpítették a hāzot a szūleim, akkor a bűrszentmīklōsi

plébános adot köccsön pénzt. Asz ..ő segítötte ki ökö't pénzel. És osztám mikor mikor édosapám megírta neki, hoty késszen van a ház, és má osztán ugvi lassan keszte törlesztennyi a adósságot, akkor a búrszentmiklósi plébános úr két szép képet küdött, hoty avval küdi áldását a házro. Hehe...Ere úg emlékszők. Mék tálám most is megvannak a képek, de asz hiszöm a testvéröm lejányáná van. A legöregebbik testvérömnek a lejányo mönt osztán a oda ja szülőházho, ahun a szüleim laktak. Mer má édosanyám csak egyedű vót, osztán odamönt laknyi a testvérömnek eggyik lejányo. Há lehet, hoty nálo vannak mongyuk ezök a | ez a emlékkép. Övé lött osztán ottand, ami vót a házná.

(– És édesanyja mivel foglalkozott?)

– Há gyerökökkel vót lekötve. Kilenc testvér, vaty kilencen vótunk testvérok. Nyócany nyöttünk föl, egy mekhāt kiskorábo. Barni tuggya, hoty kik vótak. Mék kicsiny vót, út tutta fölsorúnyi, hoty kik vótak azok. Tudod még?

(– Persze.)

– Most neked kell beszélned, nem nekem.

(– Boris, Cili, Julis, Maris, Gabi, Annus, Katica, Magda.)

– Hehehe...Mék tudod? Jézuskám, és ém még mekkorát röhöktem!

(– Nem baj.)

(– Az nem baj. Ha jólesik, akkor csak nyugodtan.)

Elmondta: Hamerlík Józsefné, 81 éves

Hegysúr, 1993. október 11.

Gyűjtötte és lejegyezte: Balajti Csilla, IV. éves

angol-magyar szakos hallgató

A szántás és vetés

(– Hogy volt a szántás?)

– Árátás után minnya gyött a őső szántás. Az a föld...a tarló forgátás, aszonygyuk. Mikor az megvót, az akkor, az a föld pihent, de ęty hejön, ahogyan gyött a időjárás, esött, és ő..megázott a föld, akkor avvā męgin kó vala...köllöt valamit csinányi. Meg löt fogasúva, hengörözve, amit kivánt az a föld. Akkor, mikor az az megvót, męgincsak elögyöt szeptember őső hete, akkor má a nép kezdöt rajta gondúkozni, hoty má lassan köll vető alá szántonnyi. Szeptember tizedikén, körübelű úg vótak szántonni mindég. Mikor az megvót - a naggya szántás amikor el vót vég...ő végezve - az beletēt körübelű két hét, útyhogy szeptember huszadika után, má köllött...má

legálábbis huszadika, úgy tizenöt-húsz között a rozst el köllöt vetni. Az vót a ősö vetés. Mostan u...akora... má nem vetnek rozstot.

(– Miért nem vetnek ma rozstot?)

– Hát azér, mer az nem ojan értékös valami. Holott az a leg egészségösep kënyér ö kënyérnekvaló. Útyhogy ha.. Hogyam mongyam meg? Ha esetleg akartak ojan vérmöseb lovakot tenyésztenni, azoknak attak rozstot. Főt rozstot. Útyhogy asz | az rettenetössen tápláto a vért. Hogy az úgy mönt, mind a táltos, az a ló. Útyhogy avvā nem lehetöt vele bírni a szántásná, és asz szinte kihabzott a szántásbo is, de akkor is mönt. Mikor ugy...ugyi a rozst el vót vetve, akkor mégén azon spekulátok, hogy má lassam mos mát it van a szeptember húsz, má október eleje lassan közelödik, akkor el kő vetnyi a buzát is. Útyhogy a buza lekkésőbb úgy október tizedikéig, az mindég el vót vetve. És asz szépen, asz tíz nap alatt a földbü kiköt - égyik mind a másik. S akor az annyira szépen fejlődött, az nem ojan ö vót, mind mámo, a mai ö mai vetésökné. Útyhogy aszt hol így vetik, hol úgy vetik, de az, asz tökéletössen nem kel. És nem is fejlődik, mer a időjárás nem az, ami vót. Ez van benne. De ugyi ez alá mind annak idejin horták a istállótrágyát, és úgy vót leszántvo. Útyhogy akkor vót osztám bö termés. Asztot a, a égy, égy ö trágyázást, aszt kihúszták a földbü, mongyuk ojan négy év, öt év lektöbb. De azonközbe, akkor má hásznatok műtrágyát - szuperfoszfátot. Annak idejin csak ez vót, szuperfoszfát. Há asz fejlesztötte a gabonát. De akkor az a gabona szépen | megérött, minnyá a főt szinin, útyhogy mikor előjött a a hótakaró, akkor az má teljessen el vót bukrosodva. Így nézöt ki, mind az embernek a tenyere majnem é. Elfutotta a egész földet, útyhogy letakarta ő maga is a fögyit. Saját maga. De osztán tovább nem nyót. Az ottam megát, s úgy bukrosodot szépen.

Elögyött a tavasz, akkor aszt lehetött...Elöször mekhengöröszték | lóval, és utánno mégim meg vót fogasúva, akkor asz....asz monták, hogy nohát mennyi kárt csinát. Nem csinát kárt. Sőt inkább azután kezdöt csak szépen fejlődnnyi, de ojan gyönyörün, hogy az embör..a a gazda...Aszt szokták mondannyi közmodázsbo, hogy a gazda szeme hizlalja a buzát. Ez, ez, ez régi közmondás vót. De úgy, hotyha naponta, ha mindönnap kimönt, hát mindig asz látto, má megint fejlődött | tovább. Mondom annyia a külömség akkori időszak és a mostani, hogy asztot nem lehet összehasonlítani. A mai időszak má annyira van, hogy az embör kimögy, hát ősö tavaszi napfényös idő, ugyi az még ős csöpöt fölkapja a, a gabonát. Mer az a másfé centi csak a öszi gabona, a rozst még a buza. Ez a kettő mönt. Tavasszā, mikor előgyött a március, akkor má készülőnnék árpa áll. De ugyanakkor az a árpa áll való szántást aszt összel végeszték el mindék szépen. Akkor tavasszā csak meg vót fogasúva, és minnyá lehetöd bele vetnyi, | árpát. S akkor ásztán az, az mégincsak le, hengörözve. Szép, ugyanúgy fejlődött, mind a buza. Szinte ojan szép

bukrossan. Úgy mondom, hogy bukrossan, mer hehe... falusiassam mondvá. És ugyi, vártuk osztán a áratást. De a isz szépen egymás után bekövetkezött, annyira, hogy ahogyan kiszámította ja gazda, hoty körülbelü mikor fog lehetni aratnyi, az úgy szépen előgyött. Péter-Pál napján ákárhánszor má szötték össze a aratókot, és má gyerünk kifelé.

(– És hogy ment végbe egy aratás? Mikor kezdtek? Reggel?)

– Reggē. Attú függ, hogy mijen vót a időjárás. Ha erőssen nedves vót, nagy vót a harmat, akkor köllöt várni. Mer vizessen asztot nem lehet kászáni, mer a kasza sē fokta el úgy, min köllene. És hát akor csak kárt csinát. De ugyanakkor ha túlságossan szároz vót, akkor is sē lehetött, mer akkor ahogyan kászávó vákto, akkor az a szöm, ahogyan nekivákto - mer ottan vót rajta a kászán eggy ojan gerebleféle - hogy aszt nekivákto éppen a kálásznok, úd döntötte el, útyhogy a mind ety hēre mönt, és a marokszödő az mēk szötte osztán szépen össze kévégebe.

(– Kik szedték a markot?)

– Hát lektöbnyire nők. Há ugyi asz az másro nem tutták hászányi, mer hát ugyi a gyöngép termetű, há útyhogy marokszödésre. Há vót kemény asszony is, az is ákárhánszor kötözött is, vaty tálán kászát is. Az is mektörtént, hoty kászát is. És van ojan táj is, még mámo is, hogy a nem a férfiak végzik á áratást, vagy ijen kászállást, hanem a nők. Pláne ő ő oroszokná. A.. úgy mongyák. Hát én én nem láttom, de a asz mongyák, hogy ottan férfi ijen, ijem munkát nem végez.

És ez így mönt egész végig. Akkor osztán gyött a cséplés. Ha még gözgép vót, és hát akkor nem vót úgy, mind mámo: kombaj vágjo, hanem ot vót gözgép, hozzá ja gőszkázán, vót egy verőnek monták, ami kicsépli. Beletötték fölürű a kévét, a szépen kicsépöte, és vót utánno elevátor, az mēk szépen a szálmát vitte föl és kazalba rakta. Az ojan szép vót, hogy hát öröm vót ránézni. Attú függ, hoty ki rakta, no. És onnan osztán húszták, vaty pedik hotyha sok vót valakinek, akkor vót nekik ojan kétágú vágó, lábbó...Szépen ojan darabot lekesztek, eggy ojam méter, másfé métert a végibül, osztán abbú mindék hortag be a istállóba. Alamnak. Má úgy mongyák, alomnak. S abbú lött, vót a trágyo mēgin. Íty ke...fojtatódott a év mēgēn osztán továb. Íty kezdődött.

Hát ugyi osztán a kukorica. Az mēgēn esött egösszen szeptember dērökátú, má fog...lehető tōrdēnyi. De akkor még nem vótak szárítottók sē, annak idejin, hanem este letōrdēték a hüv...hüvö..hüvököt, és összehorták oan helekre, vagy vót ojan kocsiszen, vaty pedig ojan üres istálló vagy mit tudom én, hasonló valami, ahová belerakták. Este, este összegyöttek, mit tudom én, áhány a ...attú függ, hoty mijen sokat hoztak össze. Akkor osztán ottan nekifoktak fosztannyi, és etyfelü öszekötötték. Hatos, hat | had darabot ěcs csomóba vagy nyócat. Attú fük, hoty kinek mijen vót a passziója. Eszt is összekötötték, ész

szépen fő vót aggatva a pádlásro. S asztán ottan szépen mekszárótt. Ritka eset, akiné vót - ojan igön - igön nagy gázdákná- szárítottó, kukuricaszárítottó. Úgy, min mámo is má van. Mámo má... má most máshová nem is tőszik, csak szárítottóba, ákár mék ha keveseb van is, akkor is. S így mönt végig.

Elmondta: Molnár Boldizsár, 78 éves.

Hegysúr, 1993. nov. 26.

Gyűjtötte és lejegyezte: Balajti Csilla IV. éves

magyar-angol szakos hallgató

*A szövé*s

(– Erzsi néni, legyen szíves, mondjon egy-két dolgot a szövésről! Hogy hogyan került tulajdonképpen kapcsolatba a szövéssel?)

– Hát a szövéssel úy kerütem kapcsolatba, hogy a tanítottóm, nekem a régi tanítottóm az egy magyarországi, Erdéjbü szármozott, Silló Bálint vót a neve. Ottan Erdéjbe sojat szőtek, nem? És itten vótunk a iskolábo, mind iskolások, és rászödöd bennünköt, hoty szőjünk, hogy nem-é akarunk szőni. Dehogynem, hogy mindönkinek...Ugyi nem vót akkor más foglalkozás. Hát persze hogy akarunk. Akor megrendēte a szövésszéköt Budapestrü, ebü a minisztériumbü, a Iparügyi Minisztériumbü megrendēte a szövésszék...Kettő szövésszéköt hozatott, és akkor a kocsma hejiségnek egy ojam mellékhejiségje vót, ottan vót gazdakör, ot vót a szövé. Húszan jártunk szövéstre, má tanúni. Szövé tanfojam vót tulajdonképpen. Rendēt pamukot, és abbol szőtünk. Akkor ugyi vót kendör, kendörbü fontunk...Vótak ropkák. Meg is van a ropkám még.

Fontunk fonalat, akkor abbül szőtünk zsákokat, mindönt, asztalterítettököt. Szép mindön, szép munkát, és asztán aszt értékösítettük, ugyi hogy kinek nem vót akkor ruha, abbü szőtünk anyagot, és abbü vartunk magunknak ruhát. Mer normálissan az vót a, az vót a... Ojan szép ruhákat csinátunk, anyagot, hogy ...fehéret, osztán kivártuk. Hát más anyag nem vót akkor. Ez vót két évig. Szőtünk. És osztán utanno má mindönki haza m.. vihette aszt a szövésszéköt, és ugyi házrú házro mönt az a szövésszék. Akik jártunk szőni, fiúk vagy lányok, s úy házrú házro jártunk, és úy, úy szőtünk. Osztán ugyi, aki megvötte a pamukot, elmöntünk oda, útyhogy a Szilviánok a nágymámájával isz szötem mondom. Útyhogy akartunk egy-két pengőt, mer akkor pengő vót. Hát úy vótunk, hogy réggē kesztük nyóc órakkor, négy órát üt egyik a szövésszégbe, négy órát a másik. Addig én csévésztem. Aszt a - mer a pamukot aszt fő köllöd gombojittannyi - aszt csévészésnek neveszték. Ugyi aszt úy köllöt tekernyi, úy hajtottuk kézzel ojan kis orsókra, és osztán vót a vetéllő,

ahogyan...Nekünk ojan szövőszékünk vót...Praktikus vót, mer úgy rángottuk a maddzagot, és az a vetéllő magától futott, útyhogy vót ojan nap, hogy mekszótünk húsz métert is, hotyha jól mönt a szövés. És hát osztán így mönt tovább és tovább. Osztán ugyi má férhő möntek a lějányok. Mind evvel a stafirungal, evvel a szövész..., evvel aszt amit mink szótünk. Nemcsak ide, mások faluba is szótünk törüközököt, konyharuhákat, asztalterítettököt, mindönfélét. Osztán utánno má vége lött a háborúnak - háborúba abbamaratt, ugyi háború asztán negyvennégybe kezdődött, osztán abbamaratt - és háború után megéncsak érdeklőttem a szövés utám. Férjem dógozott, víze...vizesök-né, és akkor asz mongya, hogy te asz mongya, hogy itt Újfalun - asz mongya - egy asszon szöl. Há rettentően megörütem - mondom - mer szöl, és - mondom - elmögyök én oda - mondom - hoty hát igön kíváncsi vagyok, hogy mire. És vót neki egy ijen kis szövőszékje. Ojan ütyes kisz szövőszékje vót, útyhogy a mijenk az a magyarországi az óriásnagy vót. Egész szoba mektét vele, tuggya, ojan naty szövőszék vót. Osztán elhosztuk a mintát, és a onokabátyám csinát egy szövőszéköt. Pont ojan, āra a mintáro. Osztán szötem a Gyetvábo, szötem húsz évet. Útyhogy onnaj möntem nyugdíjba. Há még mindég van a szövőszéköm is, útyhogy ...Hát jó, szeretöm és szép szép munkákat lehetöt vele csinányi, útyhogy...Ēn no és ez a, ez a tanított, ennek köszönhetöm, mer mondom ez mindönféle ijen házi, ipari, ijen dógokot tanítot meg velünk. A szövést, a kukoricafonyást. Cipököt csinátunk. Cipöt kukuricalevélbű. Mindönt, mindönt a világon, mindönt csinátunk. Kár, hogy ijen rövid ideje gyön, mer mondom igazán úgy ē szerettem vóna, mek szerettem vóna mutatnyi is, hoty há mennyi mindönt...Hogy ő zembörnek ugyi nem is gyün a eszibe annyí mindön, hogy ő no.

(– Igen. Jó. Akkor most azt szeretném megkérdezni, hogy milyen részei vannak a szövőszéknek.)

– Szövőszéknek? Hát a szövőszégbe van két heng...Nem is két, három henger van, tuggya, amire föl van tekerve a pamuk, az gyön fő, úty föl a másakra, s egy másik másik henger megakadájozza, útyhogy nē, annyira nē csússzon előre, s akkor a harmadik hengeröm mek tekeredik le ja anyag. Útyhogy a fogaskerek van itt elöl, akkor megengedöm a fogaskereket, és akkor hátú is van egy fogaskerek fábol, aszt fölnyitom, és akkor aszt tekeröm, és akkor úgy gyün arébb, arébb a... Útyhogy mikor beszödöm aszt a részt, tuggya, hoty hát a, hogy a van ā borda, úgy mongyák borda és a nyüstök. A nyüstögbe vam befüzvel a a va... fonál, ahogyan gyön a hengerről, nem az a nyüstögbe, nyüstögbül a bordábo. S osztán van a a bordának a rámájo, s ugyi avval a láboimmel ugyi nyomkodom le ja nyüstököt, tuggya, az úgy változik, nyílik a anyag, s akkor áddobom a vetéllöt. Asz vetéllőnek mongyák aszt a kis csónakot. Mink út tanútuk, hogy vetéllő, ugyi az vót, úgy ez a a aki minköt tanított, ez a Kapitány Irma volt ez a tanított, ez asz monta, hogy az vetéllő.

Útyhogy nekünk is le köllött írnyi a szövőszéknek a részeit. És akkor ugyi fölvetük asztot a pamukot. Vót egy ojan néccer négy méteres, ijen gömböli...nem gömböjü, hanem nétyzö..., ojan néty, no má ijen alakú, no ojan néddzetméter alakú vót. Oanra vetettük föl a pamukot. Mindék kiszámítottuk, hogy egy motringba hán szál van, és a montrigok úgy ē vótak kötözve, ojan öt részre. Asz kiszámítottuk, hogy egy motringba hánszor aszt mekszorosztuk áhám motringot akartunk fölvetnyi, akkor kiszámítottuk, hoty hám méter anyagot akarunk. S asztot fővetöttük negyven méterre, attú függ, mijen, mijen hosszút akartunk. S osztám má asztot leszöttük, asz, mikor má kész vót az a, az a fölvetés, akkor úty szettük le arrú a fölvetőrú, mind a kálácsot. Tuggya, hogy úgy a le fontuk rúla normalissan, lefontuk és akkor, akkor ketten tartott... ét tartotta ja anyagot, a pamukot, és kettem mök hajtották. Asztot erőssen köllöt föltekernyi ja iszé, hotyjájkro āra a hengörre. Asz szép munka vót. No, szép munka vót. Hát szép, szép munka. És aki aszt láto, hát igazán no. Mondom Pozsomba mék szótünk, kosztümököt isz szótünk.

(– Kosztümananyagot?)

– Kosztümananyagot. Szürke anyag vót. Szürke pamuk vót, finom a | pamuk vót, ojan igön szép pamuk vót. Mektutták, hoty szöl... szöllünk, és osztán lött, gyött ismerősünk. Má ugyi fordulat után, magyarok után vót az má, és hoszta, hogy nem-ē lehetne. Ugyi akkor még nem vótak úgy ruhák, mer drágo vót a ruha, még nem is lehetöt kapnyi, há útyhogy szótünk mindönfélét. A világon mindönfélét: függönyököt szótünk. Nem vótak függönyök. Nem vót, mind mámo. Ojan függönt szótünk, hoty ki is aszúrosztuk, minnyá a szövőszékön ijen darabon elhattuk, és asztot beaszúrosztuk. Ojan vót egy ojan darab, még éppem möjik nap mektálátom a egyik dárábját, szégén függöny - mondom - az igazán kiszógató a mágáét. Hát sok mindönt csinátunk mink. Sok mindönt, szép dógokot, útyhogy. De mondom azér szerettem vóna útyhogy no...

(Hogyan készítették a fonalat?)

– Fonalat úcs csinátuk, hogy vettünk kendört, tuggya, és akkor a kendört betöttük a Dunábo.

(– Dunába?)

– Dunábo betettük. Itten vót egy ojan kis Dunának kis ágo, ojan iszapos, ojam mocsaras ágo vót a Dunának. Abba letöttük a kendört, kévére vót a kendör kötve, és letöttük a abba ja vízbe, iszabba. S iszapot raktunk āra a köndörre. És karókkal levertük, fejszévē belevertük, és abba ja iszabba benne vót éty hétig a kendör, még el nem posvatt. Osztán kiszöttük onnaj, kimostuk és vót, vót ojan tilónk. Ojan két méter hosszú, ijen álványos valami vót, útyhogy abba beletöttük a kendört, és így ütöttük, így. Tiló. Az a neve, hoty tiló. Avval vertük is. Mindék kitilótuk aszt a posvat kendört, de az a asz a kendernek a száro az nem posvatt el, csak a kendörnek a a tokja ugyi az a

haja, asz posvat le. És a anyag asz szépen megmaratt. S akkor aszt kiterögettük a napra és osztán tilótuk. Tuggya, asztán vót megén eggy ijen gömböjű, az is megvan a pádláson. Ijen gömböjű szöges valami vót, s asztot így gerebönyöszttük. Az vót gereböny. Gerebönyön úty húszkátuk, úty kifésűttük asztot a asztot a töreköd belle, abbú a kendörbű. Ojan szép vót utóra, hogy csak úgy ragyogott. Ojan szép. Úgy mektekertük, és akkor ajan csomógba fölakazgattuk. S osztán guzsajnak monták, hogy āra főkötöttük. Akkor még ét a anyám is, az is tudot fonni. Pállásom még megvan a a kendőrfonó ropkám. Éppem mútkor szerēték itt a antennát. A eggyik fiú asz mongya: "Néni, nem ānná ē neköm eszt a ropkát?" Mondom, eszt nem adom el. Ez ojan ojan régi emlék, hogy igázán. Es azon fontunk. Útyhogy lábbó köllöt hajtannyi, guzsajra fő vót kötve az a kendör, s akkor mindig engettük és úty pödörtük. Nyálosztuk és úty pödörtük, és abbúl lött a cerna. Osztán aszt is föltöttük, vót eggy ijen, ijen hetven centis hosszú páco, két végin körösztü páco, és āra āra töttük föl, tekertük rá ja motringokot, csinátunk, tuggya motringokot, útyhogy megvót, aszt is elkötöttük, úgy mind a pamukot, és akkor betekertük, és akkor abbú föl, abbul osztán aszt megén fölorsószttuk, s osztám megén abbul csinátuk a má ja hengerre asztot a anyagot. És osztán abbul isz szötünk. Kendörbül.

(– És milyen színű volt ez a fonal, amit csináltak?)

– Mijen színű vót? Ez a amit csinátunk, asz szürkés vót. De, tuggya, asztám mink kifehérítettük. Hamut...hamuval. Mindék katlamba fösztünk hamut, s abba beletöttök eszt a pamukot, tuggya, és akkor ojan szépen kifehérödött, ojan, ojan sárgás lett, ojan szép lött, ojan szép vót. Osztán hozattunk még Magyarországrú gyárbul is hozattunk eszt a kenderfonalat. Ez ojan finom vót. Mutassam meg? Maj megmutatom, mijen anyag van. Útyhogy az ojan szürkés vót, de igön szép vót. No, hogy ojan finom vékony szálú vót, s osztám, mikor mekszöttük a anyagot, aszt is kifehérítettük. Aszt is íy katlamba, evvel az izével fahamuval. Mama má úty tutta. Mindég beletötte katlamba a anyagot, és tűzētünk alatta és úgy, úty kifehéredett ettú a fahamutú, ojan szép lött.

(– És más színűt nem csináltak? Mint például pirosat, vagy nem színezték?)

– De. De asztot osztán színöszttük. Kék. Hát szötünk asztalterítőköt ojan kockákro, akkor zsákot szötünk. A közepin kécs csikot töttüng bele. Még a nevit is beleszöttük, hotyha akarta a illető, útyhogy szép vót. No ojan két két fekete csikot. Vaty pedik ki mijent parancsút, ojan csinátunk. Útyhogy hát amijent. Vaty pedik törüközököt is csinátunk. Vászombú. Vászongatyákat, alú kicsipkésztük. Akkor más nem vót, nem. És szép vót.

(– És hogy festették mondjuk feketére?)

– Festöttük feketére? Hát aszt megén...Vöttünk festéköt a drogé...há most

drogériánok...Valamikor is árútak ojan festéköt. Ojan gömbölük vótak. Ojan fekete, mindönféle szimbe lehetöt kapni, ugyi rá vót írva a utasíttás, aszt megén a fonalat úgy befestöttük. Há és asztot úcs csinátuk.

(– Köszönöm szépen.)

Elmondta: Suplatáné Szakál Erzsébet, 65 éves.

Hegysúr, 1993. december 3.

Gyűjtötte és lejegyezte: Balajti Csilla IV. éves
angol-magyar szakos hallgató

Pered (Tešedíkovo)

Pered község Dél-Szlovákiában fekszik, a Dunamenti-Alföldön, Galántától kb. 20 kilométerre.

A falu lakosságának száma 1981-ben 3 952 fő volt, ebből 1 957 férfi és 1995 nő (*Štatistická ročenka* 1981). A falu lakosságának a fő megélhetési forrása a múltban a mezőgazdaság volt. Mára sokat változott a falu képe, már csak kevesen foglalkoznak mezőgazdasággal, a többség a közeli városokba (Sellye, Galánta, Pozsony) jár dolgozni, s nagyobb részük gyárimunkás. A földterület nagysága 2 278 ha, ebből kb. 200 ha a falu beépített területe, a fennmaradó kb. 2 000 ha termőföld.

Történelmében jelentős nap 1849. június 20-a, amikor is a magyar szabadságharc honvédserege Görgey vezetésével Pered mellett megütközött a túlerőben lévő császári sereggel. A csata a magyar fél számára vereséggel végződött (*Görgey Artúr: Életem és működésem*).

A nemzetiségi összetételt tekintve Pered lakosságának 84,8%-a (3 350 fő) magyar, a lakosság fennmaradó 15,2%-a pedig szlovák (*Gyönyör József: Államalkotó nemzetiségek*, Pozsony, Madách Könyvkiadó, 1989, 51). Megközelítőleg így alakul a lakosság vallási összetétele is, ugyanis a magyar lakosság túlnyomórészt római katolikus, a szlovák lakosság pedig lutheránus.

Régi ünnepi szokások

(– Meg szeretném kérdezni, hogy régen milyenek voltak a téli szokások, és hogyan zajlottak le ezek a téli szokások, ünnepi szokások?)

– Hát ugyi összē mikor má megvót a betákarítás a hátárbo, akkor má othom más ojan munkát nem tuttunk csinányi mind gyütt a tolfosztás. Össziütünk asszonyok, akkor egész este mēnt a mindēnfēle beszid, a viccēk, a plētykák. Akkor, hā ugyi nem monhatom, hogy inekōtünk, mer akkor a tollat mind elfūjta vóna a szél. De bizom mikor asz hogy egész este má megvót a tolfosztás, ojan ēfélīg szoktuk tartanyi a tolfosztást, utānno mindīg vót ēty kis pālinka vaty kávé vagy valami útyhogy evvē fejezōdōtt be a tolfosztásnok a ...no szēzonnya. És āsztām má, rátērēk inkább a mikulási ünnepjire, ez gyütt utānno, mer a dēcembēri hónap a Mikulássó kezdōdōtt, ugyi akkor vótak ijen legínyēk, akik fōlötōsztek Mikulásnok, ēmēntek a lányoshászho, fōleg akinek szeretője vót, ajándíkot is kapott, akinek nem vót, az is, ahho is ēmēntek, útyhogy nē lēgyēn ēty sē meksértōdve, és hā nagyon jókot neveltünk, viccōtünk ēgymássó, persze fitünk túlük, mer nem tuttuk, hoty kik vótak azok.

Ugyanúgy mēnt a Luca-nap. A Luca-napkor is mindēnfēle gēdáknok fō vótak ōtōszkōdve, akkor is ősszikormosztat bennünkōt, ugyi sikongattunk, láncó

gyűttek őrdögök, mindenfélénk fő vótak ötöszködve. Hát ásztám má kezdöttek a ünnepi napok, má kezdődött a disznóvágás, má kárácsony előtt úgy ęty héttę, szoktag disznókot metényi, má akinek mijen vót, kisseb-nagyobb, de abba az időbe igen nagy ilmíny vót a disznóvágás, mer ugyi szómávó pörzsöttek, és hát ugyi má este kiszölöttünk hozzá, vót a hajmapuculás, nę köljön hónap ręggę hįjmát pucónyi, mer má mink mind körúatuk a disznót, mer ugyi vót a pörzsölis, akkor ugyi ąpám mindig aszonta, "No męjjiuknek kő gyűrő (nevetés), akkor gyertęk ide, hogy lęz gyűrő", tudod akkor bele köllöt szúrnyi a (nevetés), de hát ugyi nyerítęttünk, hogy ęgynek sę. De vót ojan helęnn is, ahun a disznót mikor má letákárták szómávó, meg'gyűjtották, bizony föl is ugrott. Uty futottak utánno, hį eszt hát így má hallottam męg minálunk nem törtint meg, de hallottam, hogy vót ijen, hoty fejszévę köllött agyoncsapnyi. Ugyi nagyob vót a reklám mindęnek, hát ijen rigifęle mesemondó, de így vót ez azęr. Hát ugyi a disznóvágás nįpján asztám megvót a pörzsölis, akkor levákárták, leszęttik a körmeit, akkor ez megvót, azelött nem vót ręggeli, csak má mikor bevittik a disznót a hász közepire, má akkor kęrésztęt tęttek ide a tokáro, akkor utánno megvót a ręggeli, hum mi vót elékiszítve, mikor ez megvót ugyi pąlinkákat öntöttek mindęnkinek, hogy igyunk ęty krázlivā, és a jóisten aggya mek, hogy jövőre legálabb ijen lęgyęn a disznó, ha má nagyob nem is, de legálabb ijen lęgyęn.

Hát ugyi akkor megvót ez a kocintás, megvót a ręggeli, utánno nękifoktak, főbontották a disznót, ugyi a firfiak evvę dógosztak, asszonyok pedig a hurkávó. Hį minálunk mindig a nagynémęm vót ęhiva, és az fejttę szítt a hurkát, ęm pedig vótam a öntöző, mostuk ki a hurka belit. Mindig gondútam, hogy ijen piszkos hurkát kimosnyi, ásztán ebbe tőccsük meg, és eszt fogjuk ęnnyi (nevetés) kóbászt, hurkát, mindęn, mer akkor nem vęttek ijen mętęrbelet vaty mit tudom ęn, akkor csak amennyi vót a disznónak, abbú vót a kóbász, abbú vót a hurka, abbú vót a mindęn. Ugyi akkor kimostuk a hurkát, utánno ęgy nękifogot zsirt sütnyi, akkor a firfijak a hússā dógosztak, a kóbásszó dógosztak, tőtöttik má bent a kóbászt, szortiroszták a húst szíjję, akkor dilutám má ot forgolöttünk a asztā körú, hum mi csinánok ugyi, má dilután fősztik ki a hurkát, a disznósajtot, akkor pręszbursnak hítuk, ugyi akkor má kiszítęttük a natykosaragba a szómát, abba vót a hurka rakva, nem úgy, mim mámo, hogy minnyā dęszkákro męg mit tudom ęn mire rakjuk, hát akkor úgy vót, av vót a divat. Hát ugyi ásztán ez mind megvót, akkor ásztám má estęre főt a kásó, takarítottunk, mindęn rendbe vót, megvót a vacsora, természetęssen sütöttünk hurkát, kását, męg levest szokott a ąnyám föznyi, és ev vót a vacsora. Hát ugyi ity kiszölöttünk a kárácsonyi ünnepijhę, és ásztám má gyűttek utánno való napogba ja sütisęk. Sütötte ja ąnyám a aprósütemint, sütött mindig dijósabát a asztāra, mink męg diszitęttük má a kárácsony bőttyin a kárácsonyfát, ugyi nagyon örütünk, hogy má elęgyütt ez a nap, hogy

má diszítthessük, énnyi nem ettünk, hát mindent nekiszentőtünk a munkának, mer hát ugyi tartottuk a bótót. Vód díre túróstészta, dödülle, savanyóleves szíavó, és ásztám má évis nem vót, csak éfél után, mikor hazagyüttünk éféli misérü. Ugyi díszítettük még a kárácsonfát, anyám még hát ugyi takaridgátott, apám hozot le mindéféle gabonát a szakajtóba ja asztál alá, hogy a jóisten aggya meg a termíst jövöre is mindémbü, légyem benne búza, árpa, kukorica, hagyma, díj, abba mindéféle vót, ami köll égy gazdaságbo. Ugyi ásztán mink még csomagótuk a díjót, szúrtung bele gyufát, és ezüstpapírrá beköttötük, és föl a fáro, és álmát, annak is ojat, aminek vót száro, és ha nem, abba is szúrtung gyufát, és aszt is föl a fáro. És ugyi szípen földízítettük a fát, és annak örüttünk, mer ugyi akkor csomagot nem kaptunk égyátoján, akkor más ájándík nem vót, csak a kárácsonfa, utánno pedig mikor má évígészttük a naggya munkát, meg vót, rendbe vót mindén, le vót terítve ja asztā, akkor nekifoktunk, elévütte apám a imakönyvet, és emontuk a miátyánkot, és nekifogott inekönyi, az összes kárácsonyi inek mind szípenn ē vót ineköve. És ez vót a kárácsony estéje. Mikor ez megvót, mégim befejeszte imáccságó, utánno eméhettünk a szomszídogba megníznyi a kárácsonfákat kinek, mijen, ennek örüttünk, és ásztám pedig eméntünk éfélímésére. Mikor éfélímésérü hazagyüttünk, akkor pedig ehettünk megin csak vagy díznósajtot vagy | tőpörtyút vaty hurkát vagy íjesfélét, mer mondom azon a böjti napon nem vót szabat semmit énnyi. Hát így fejeződöd be ja kárácsony.

– És karácsonykor ha jól tudom szoktak lenni bálók is régebben.

– Hát ígēn szoktak lennyi, de csak Szent Istvánkor, ásztán vót szilvesztērkor, vót Kata - no a Kataliny az má mongyuk ósszē, kárácsony, szilvesztēr, búcsúkor, akkor vót szüreti bál, és még mi vót? Há mázs bál nem is vót. Ojan nígy-öd bál vót. Nem vót ez a mindēnnapi díszkó, még mindéféle kutyafüleē, akkor csak vót az a nígy-öd bál, aminek örüttünk. Például a szüreti bál az annyira jó vót, hogy má előre eméntünk segíttényi földízíttényi, mer szoktak csinányi íjen fágbü, íjen fő vót díszítve, és utánno pedik szöllők lóktak rajta. Akkor a lányok mindíg incselkettek, ugyi lopták a szöllöt, a legínyek pedig mindíg aki lopott, annak ütöttek a üllepire jót a vesszövē, még meg is fokták ötet, mer nem vót szabad, az ojan csöszfogás vót. Az nagyon szíp vót az a szüreti bál.

(– És karácsonykor milyen bálók szoktak lenni, így általában?)

– Hát kárácsonkor mondom ez vót a szentistváni-bál és a szilvesztēri, ez a kettő, ev vót mindíg.

(– Maguk is szoktak járni?)

– Hát ígēn. ē szoktunk mēnnyi, csak még akkor ojan sūdó lán vótam, hogy nem nagyon engettek ē, csak há mivē vótag bátyáim hát így elengettek, éty-kettőt pērdütem, évitt mindéggyik táncónyi még a báráttyuk is, utánno pedik haza köllöt má kilenc-tíz óra felé mēnnyi, nem vót szabad ki tuggya

meddig ot lènnyi. Szilveszterkor èty kicsit tovább, de hát akkor is, má tizenètykor haza köllöd gyünni. Òk ugyi ot marattak, azér a új èvet megvárták, amèjjiknek má vót, például udvarót valakinek, az má kísöbbed gyütt haza, amèjjiknek nem az még éfél utám má ègy óra, két óra felé az is hazagyütt.

(– És a karácsonyi ünnepekre mit szoktak főzni, mit szoktak tenni az ünnepi asztalra?)

– Hát ugyi akkor vót a disznóvágás, hát könnyű vót kiszíttényi, mer mindig vót vagy pècsénye, ugyi vót jó torosleves, vagy tötökápuszta az okvetlen vót mindig, vaty toroskápuszta ez ki nem marathatott, és ásztám mégin vót sütis, ijen aprósüteményék, amibe má én is tuttam segítkeznyi, mer az embèr akkor úgy tanút meg a annya mellett, nem pedig úgy, mim mámo, hoty ha fírhè mènnek is, nos nem tuggyák még as së, hoty hugyan köll a rántotlevest mekszinányi. Akkor mektanúta az a gyèrèk vagy az a lánko a annya mellet szipem má kiskorátú, má annya mellet mindènt meksütöt - mekfözött, hisz csak én is tisz- tizènkétéves lánko vótam, má kënyeret köllöd dagasztanom. Szègíny ànyám mënt a ílet után, és amikor gyüt haza mindig meg vót főzve. Sokszor as së monta mek, hoty mit főzzek. Vót úty, hoty leváktom nígy-ös csibét, as së tuttam, hoty mennyit vágjak le hordáskor vaty csípliskor, èastom a ganéjba a csibéknek a fejeit, hoty në tuggya mek, hoty mennyit váktom le. Mindèn embèrre számítottam fél csibét, úty, hoty akkor díre is légyèn nèkik, még estére is. Há bizon fő köllöt kötnöm jól a gátyámat, hoty è tuggyak mindènt intíznyi ojan fíjatalon. De mikor hazagyütt: "No lányom föszté valamit?" "Fösztém bizon, váktom le csibét." "Há mennyit?" Hát, èccèr aszontam nígyet vaty hármot. "Ès még ennyi vam belülle?" "Van." "Akkor igèn jó van - aszongya jóll elintíszted." Mer úty csinátom, akkor nem tutták, hoty mennyi csibe van vaty mennyi kácso van, kikèt még a ganaj szilinn is a csibe, ki tuggya, hán ráto vót. Csag gyüttek elé, nos vótak. Kácso is vót, ki tuggya mennyi. Ugyi libát aszt nem léhetèt levágnyi, asztot è köllött annyí, mer abbú vót a píz. De ja kácso még a csibe, tyúk ezèk mim mëntek a kosztra, ezègbú át a koszt, akkor nemigèn jártok së hentèshè, së ide, së oda, hanem ami vót a hász körú, hát mindig abbú vót a főzís.

No utánno mégin gyüttek a szürke hétköznapok, akkor má más kitalálmány nem vót, mind összigyüttek a asszonyok, nèkifoktak egyik varnyi, a másik fonnyi, tudod akkor vótak a kendèr, a kendèrbú fonták a aszt a hugyan mongyam nèkèd, aszt a (csattanás, nevetés) fonalat, vót ötös, vót nyócas, és vót tizènkettes, attú fígg, hoty ki mire fonyott. Ha zsákot akard belülle, akkor vastagabra fonta, ha lepedõre, akkor víkonyabra, és aki abroszra vagy ijen konyharuháro, az még vót a legvíkonyabb. Hát ugyi akkor ásztán egísz nap mënt a fonyás, nyāták a kockacukrot, hoty jobban légyèn zsírozva, mer avvā kentík eszt a fonalat, és így mënt a beszízetís és a várás még mindèn.

(– És ha még mondana valamit a húsvéti szokásokról.)

– Hát a husviti szokások ugyi azok mindig nagybõttē kezdõttek, és azelõtt a nagybõttõ nagyon szigorúan betartottuk, édésápám mindig vit kendérmagot olajnak présõnyi vagy napraforgót, és ásztán egisz bödbe avvā fõsztünk. Vótak jó olajos rítésékét süttõttünk, akkor olajos lapítottat, görhönt, a világom mindént, amit lehetett olajjā kiszítenyi, akkor avvā vót kiszítve. Mer nagyon szigorúam be köllõt tartanyi a bõttõ. És a másik eledel pedig vót a kötís. A kötís, nem tudom, ismerted?

(– Nem, nem.)

– Hát az ijen gabonábú vót csírosztatva, ijen búza, rozs, ezek csírasztko ojan nyóc-tíz napig, és amikor kicsírzott, akkor le vót dárávó, és az ojan idéskés vót, és ha nem vót ölig idēs, akkor pedik tetteg bele ēty kevés cukrot, de sõt aszt nem szabad vót, asz tudom, és asztán ebbū csinátok ijen, behabárták lisztē még dárávó, útyhogy mekkóstúták, hogy jó idēs lēgyen, akkor mikor ez ēkiszõt, akkor beletették cserépszálbo vagy ijen lábosogba, és raktag bele ijen nıgy vagy öt aszt a nátpácát, aminek a közepe lukas vót, és az avval ēgyüt sūt meg. Termízetessen kemencébe süttõttik, mindig össziát ojan nıgy vagy öt asszony, és akkor süttõttik eszt a kötúst. Hát ezek vótak a legböjtiesebb eledelék, útyhogy ezekre nagyon vissza tudok emlíkēzni, és hát ezek nagyon jók is vótak.

Ugyi akkor mikor má ēmút ez a nagybõtt, hát nem is ippen hogy ēmút, mikor gyütt a virágvásárnap, akkor mindik szokot lēnnyi a naggyúnás, akkor természetessen mindēgyikünk ēmēnt gyúnnyi, akor, mikor má odaírtünk hogy vót a natypinték, akkor így mink iskolások, mind ki vótunk osztájozva, hoty tíz vagy nyódz gyerék mindig örösztük a Jézuskát, akkorábo én nem tudom, igēn, ojan nyár vót, vagy_én magam sē tudom hoty hugyan, hoty fehér ruhábo vótunk mindig, akkor melegebbek vótak ity tavasszā, mint most, hisz most kábátot kó vēnni, akkor mēk tudom, hogy fehér ruhábo föl vótunk sorakozva, és örösztük a Jézuska sírját. Mindēn órábo más-más osztáj, be vótunk szípen osztva. Ugyi ásztán, anyám akkor má mindik süttõtt othon, süttõttik a kēnyeret, kētkálácsot, a aprósütemínt, mindēnt akkor má ēkiszítettek pintēken, és akkor pintēken dilutám megvót a Jézuskacsókulás, térgyēn ávo köllõtt odamēnni, meksókútuk a Jézuskát. Hát áasztán természetessen gyütt a natyszombat. Szombaton aktuálisam mindig kocsonyafõzís vót. Akkor meg vót fõzve ja kocsonya, lehetett ojan ēgy óra vaty kettõ, akkor kirakta ja anyám a kocsonyát, csinátuk a búgatyúkot, mer annak örütünk a búgatyúknak és hát áasztán ez vót a...

(– És micsoda az a búgattyú?)

– Ez ijen körmõgbū való csontok. Ezek, amit kiszettek a körmõgbū csontokot, aszt össziraktuk, és ojan búgatyúkot csinátung belülle. Ugyi ém mektanútam, mer a gyerékēktū, ugyi vót nıgy gyeréktestvírēm, hát ém

mektanútam tőlük eszt a búgatyúcsinállást. Ásztán ugyi mikor má ez megvót, akkor kiszőlöttünk estére a föltámodásro, mer szombaton estére hat óraker mindíg vót a föltámodás, az egy ojan gyönyörű nagy ünnepe vót, a tavasznak ez vót a lekszebb ünnepe. Akinek vót új fécipő vagy új ruha vagy bármi, az mindénki fölvette, és a babakocsitú kezdve ja öregit, kicsintú nagyig az mind ment föltámodásro. Ugyi akkor elméntünk, akkor mént a körmenet, elméntünk egísszen a Szent Jánosig, ott, ahun a artézikút van, ot vót a Szent János szobra, asziszēm, hogy még most is ot van, vagy nincs ot má? És ottam mekfordútunk, onnaj visszagyüttünk, mikor mék kiméntünk a templombú, mék fekete borította ja oltárná ja kípet, mire visszagyüttünk, akkorra má ez le vót eresztve, és gyönyörűen kivirágozva, és akkor ēkesztünk inekőnyi, hoty, "feltámadott az úr, feltámadott az úr, örvendezzünk." Hát nagyon szíp vót ez a föltámodás. És utanno ugyi áasztán vót a husvít napja. Husvít napján sēmmit nem vót szabacs csinánunk, csak ippen a főzist, még a cipőköt sē vót szabat kipucónyi. Aszt má mint szombaton ē köllöt kiszíttényi. Ugyi akkor áasztám megvót a husvít napja, akkor husvithétfőn, akkor mégim méntünk templomba, de réggē ugyi gyüttek a öntözők, akkor má öntöszkölőttek, akkor ugyi vízzē, még má itt-ot vót azér ijen kölniviz is, de nagyon kevés. Hát kinek mijen vót, csinátok ojan szappannā vagy mit tudom ém mivē eszt a illatosab vizet, és avvā öntösztek. Még vízzē. És asztán így ētētek a ünnepek.

Elmondta: Borsányi Gabriella, 57 éves

Pered, 1993. március 20.

Gyűjtötte és lejegyezte: Pálinkás László II. éves

magyar-történelem szakos hallgató

Borkészítés

(– Szeretném, ha mondana valamit a szőlő feldolgozásáról, a szüret előtti előkészületeiről, a szőlőt hogyan készítik elő a szürethez?)

– Hát a szürethē a szőlő előkiszíttisít uty kő előkiszíttieni, hogy | természetesen jó, beirēt szöllőbú érdemēzs bort csinányi, hotyha aszt akarunk, vagy levet venni valamijen ivásro, má attú függetlenū, hogy mi lēz belülle főhásznavo, borba. De a szüretné nagyon kő vigyáznyi āara, hogy a fűrtök tiszták, rothattmētē..., rothatt szőlő nē lēgyēm benne egyátoján, mer az, az, az, az roncsa a minősigit a ifānak, bármire hásznavjāk föl aszt a levet. Aközbe előzőleg még a pincēt tökiletessen (kőhögēs) kitiszíttieni, mindēt, akinek pincēje van, vagy bármijen hejsigbe, ahol eszt a szüreti munkát, vagyis a vígzēt munkát mekcsinájjo, ot mindík tisztán kő tartanyi mindēt. Előzőleg

má kitakarítottanyi, fertőtlenítényi, a úgy a a edínyékét, balonokot, hordót, akinek hordója van, mind a hejsigét. Utyhogy mindénki tisztaságra többet aggyon, mind, mind ahugyan szokják etypáron, összemaszatónak mindént (nevetés). Hát a szüretné, a bor kízítettisiné má, má nem vót rúla szó, de hát azér nagyon fontos, hogy a anyak kellő hőmírsigledbe lëgyën leszëdve, a meleksige meglëgyën, má csak azér is jó, mer nem kő külön ënërgiát fõhásznanýi rájo, ëre a melegidgetnyi mëg össze-vissza lötyögetnyi mëk forgatnyi asztot a bort, vagyis aszt a bornak való cefrét vagy bármit, legjop hogyha szároz meleg idõbe szëdik, szüretõnek.

(– És most szeretném, hogyha mëg beszélne konkrétan a szüretről, hogy hogyan is zajlott le a szüret?)

– Hát a müt évi szüret úgy zajlot le, hogy mëg meg van hagyva (nevetés) ëty-két litër öreg bor, és hã persze hogy az is van idva, mëg a must, amit amit mustnak hoty fõhásznaállunk, aszt is kóstúgassuk. Lemírjük, mijen cukorfoka van nekije. Van sokféle szõllõ, vannak jó minõsígú szõllõk, vannag gyëngëb minõsígúek, a bõtermõbbek gyëngëb minõsígúek. Amëjik kevesebbet terëm, az, annak erõsep cukorfoka van nekije. Vannak ojan szõllõk, amibe ténleg nem köl sëmmiféle cukor, má ezën a területën, utyhoty ki lëhet termënyi, de kevesebbet ad. Mongyuk ëty kilóbú hotyha ad hat és fé dëci levet, vaty héd dëcit, má ëty kiló szõllõ, tehát öríjási külõmpsig, ës van ojan, amëllik csak huszonõt százolíkát veszti ë má a kilónak, má huszonöd dëkát, vaty hugyan mongyam (nevetés).

Sokfélënn alapszik a bornak mëg a szõllõnek a munkájo, mer tulajdonkíppen it valamikor aszt monták, hogy nem lëhet it szõllõt termënyi, de minëkünk má rígen vót szõllõ, vót ëty kiskert, és ottan állondóan vót szõllõnk, nem sok hejën vót a faluba, valami két-három hejën vót szõllõ. Próbakosztak kint a hátárbo is szõllõt termënyi, vót ëgy-két kis parcella a diáki fõdek felé, ahol van a diáki urodalom vót, ára níztek íty hosszábo fõdek, és ot próbakosztak szõllõvë, utánno ásztán csak a kezelis, vagy nem tudom mi, vagy a nem tókiletës munkát vígesztek a ütetiskor, mëg a kezelisivë, és áasztán ki, kiestek azok a kis szõllõk, amik vót valami két vaty három darabon ottan, úty hiták aszt a riszt, hogy Mocsolafõd, hã it vót közë a falunak. Utánno áasztán ëkezdõdött, ëggyik is tët szõllõt, másik is, én is munkábo ëmënetelkor onné szaporítottam be a anyagot. Sima vesszõrú van az õsszes. Nincs. Ètypárot ójtottam, azok erõ...erõtéljesebbek növekëdízsbë, termízsbë is, de a jéerdé (termelõszövetkezet - megjegyzés) is akkor ütette, mikor én. De én sima vesszõt ütettem mëg nekëm mindig megvan. A jéerdé má kiszántotta aszt a bizonyos területët, amikor én ütettem. Ènyim mëg mindig megaggya aszt a bizonyos termist, ami, ami, mindën évënn átlagossat. Nem sok bor van, de ësó szüretkor vót mindõssze öt litër bor, vagy (nevetés), útyhogy sëmmi többet. Amennyi vót a tiszta lé, abbú vöd bor csinávo, azóta

ém mindig csak annyi bort csinállok, amennyi lé van, és ahhoz ásztán muszaj hoty há rákínyszérüll az embër, muszaj hozzáannyi árányossan aszt a bizonyos mennyiségű cukrot. Anékü, anékü nálunk, hotyha nem asztot a kimagosló fajtájú szőlőköt termelik, ha sokat akar kis hejën, mer nincs naty hej sënkinék së a faluba, csak kis zig-zugok, ahol termënek szőlöt, és hát emijatt, emijatt mindëнки a többet terëmjen, nagyop fürtök, persze van naty fürtü szőlő is, a csemegék, de hát am mëg má nem jó bornak, mer nagyon húsos csemegezőllők.

Hát ijen, ijen má ismeret...ismeretileg, ahugyan én ismerëm a szőlőfajtákat, lehet, hogy nem biztos, hogy az a fajta, csak lehet, hogy rámongyuk, hogy ez rizling, ez ez, ez amaz, amaz a fajta, vaty szürkebárát, vaty kikfrankos vagy de azër némileg árány..., áránylok körübelü aba ja stádiumba vagyunk, hoty talán ismerjük is tökëllessen eszt a fajtákat, mer van vërtëlin, pirosvërtëlin, van fehvërtëlin, vagyis a, no, csaszla is van, ami nem ítkezési szőlő, piroszsa is mëg, vagyis rózsaszínbe mëk fehérbe, császlák, má faluba láttok, nálom nincsen csak fehérbe van majnem mind. Èggyetlenëty tőke van otëlló. Fekete tőke. Vagyis fekete szőlő. Asztot mindig csak így ënyyi hásznájjuk fő, mer nagyon ojam pëzsgős íze van nekije, útyhogy az ëvisre alkalmas. Há bort nem csinállok, mer nincs is mibü csinányi. Ásztán vam portugál szőlő. Hát ezëgbü, ezëk, ezëk alkossák, mëg asztán van há most nem tudom, hogy a klëvnër vagy a travin, valamëjjig bizonyos, hogy a szürkebárátnok a valamëjjike, nem tudom pontossam mëjjiknek a neve. Vagy a másik fajta is van ugyanojan, csak ëty kicsit vázossabb az a fajta, ojam mind a szürkebárát, az nem ojan sugaras, mind a rizling, a szürkebárát ojasféle formájo van neki, mind a rizlingnek, hëngëralakú. Amasz pediglen, amaz a ëty kicsit vállosab, de ugyanojan rövit fürtök és ojan szürkés színü a böre (köhögés), nem fehvë szőlő, de fehvë bora van nekije. Ès nagyon jó, erös minősügü, uty hogy a cukorfoka is nagyom mekfelell, nem mondom, hoty keveset ad ez a fajta.

A bor kizsittisiné mëg, mikor má az embër aszt akarja, hogy ebbü a mennyiségbü bort kizsittëk, akkor abba bizonyos, amijen ediny, tárolóediny, vagy úgy bele akarja az embër tenni aba ja bizonyos háromnëgyed riszibe a, tötti meg asztot a edint, de a, föltitlenül szokung beletënni esztët a dëritont, má úgy lët hozatva máshunnëd vagy ithon is szoknak má árúnyi ezëkët a, má itt is szoknak árü..., árúnyi eszt a fertőtlenitëo anyagokat mek tisztitëo anyagokat. Ezëgbü, ezëgbü mindig a anyakho röktöm bele van tíve ëccërre, mikor a mustot má ë van kizsitve, bele van tíve a balonogba vagy a hordóba, és abba bizonyos mennyiségët kő beletënni a fertőtlenyittishë mëg a tisztulásáná, há nem is tudom, hogy mirü van szó, mer tulajdonkipp annyit tudok, hogy a kënnë mikor tisztitottam a bort, nem vót akkor së sëmmi baja a bornak. Há mos má ez van ez a újabb, útyhogy nem tudom akkor kinnë ottam

bajlónnyi lent a fűszdbe, má a pincéné, ha akarja az embër a (köhögés) a bort, mikorra kifor még mindën hãt a fertõtleníttenyi, vagyis tisztán tartanyi asztot a hejisíget még a balonokot még mindënt, ha elõtte be, bekinézi az embër, én szoktam vele várnyi, hoty üllepéggyën le benne, de azér aszt tapasztátam, mikor kénszelettë csinátom, hoty, hoty a bor nehoty túl erősen légyën kinézve, mer akkor fejfájó bor, utyhogy mindënre kő azér vigyáznyi.

Ha nem is sokat, valamit csak hãgattunk má töpfélekíppen, munkahejën dógosztam ojanokkã, akik szõllõtermelõk vótak valamikor, ásztánn ëvëttik a szõllõjükkõt, attak öt árt mindënkinek, azon a ríszen, ahol akikkë dógosztam. Azoktú ëty-két információt tuttam szëreznyi abba a idõbe, hatvanas évegbe, akkor, mikor telepítëttünk szõllõt. Azok akik átták énnëkkëm a sóprõnek valót, mikor gyüttem haza busszã, azok a bizonyos munkatársok, csúfótak a buzba, hoty (nevetés) viszëd a sóprõnek valót haza. Hoty mi lëssz ebbü? Kitõvesztettem, és a szászkettõbü szász megíllëtt. Hã mos má annyi vam belülle ebbü, hoty az embër bármikor, ha vendíg gyün, vagy valamijen névnap vagy valami, valaki idegyünë, akármijen szëmíj, ha viletlenü beszígetünk vagy valami, akkor elévëszëm asztot a ifãt, és hãt ketten vagyunk, vagy idegën is van, akkor beszígetnyi jobban léhet ëcs csëb bor mellett. Nem ojan ki tuggya mijen erös a bor, útyhogy bármikor iható ákárki ríszire. És még aszt hozzá szeretním füznyi, hoty vannak ojam borok is a faluba, hoty ha mëgy a másík embër a ház elõtt ë, lebukik, hoty be në híjják, mer annyira nagy bukëja van a boránok. Annyira bukós a bor, hoty lebukik, hoty be në híjják még ëccër mekkínányi, mer ojan roz bor. Hã ojan is van. Mindënféle.

Elmondta: Varga Béla, 65 éves

Pered, 1993. szeptember 1.

Gyűjtötte és lejegyezte: Pálinkás László II. éves

magyar-történelem szakos hallgató

A régi parasztházak

(– Meg szeretném kérdezni, hoty ... szeretném, ha beszélne arról, hoty régen milyenek vótak a parasztházak.)

– Hãt, elõ..., akkor beszënék a natyszüleimnek a házáról, a édesapámnek a szüleci, mijen volt a háza. Ára tunnák emlë..., legjobban emlékezni vissza. Elõször is vót a lakóterület, azután vótak a istállók, tehénistálló, lóistálló, kocsiszín, és a apró baromfiaknak vótak azután épületek, a túsó ódalon, vótak a ólak, de elõtte régën a istállók is valamikor azon az oldalon vótak. Elõször is a, vót az ësõház. Vót a ësõház. Abba ahugyann belíptünk, ot vót jobb ódãrú

két ómárium, és hosszábo vótak a ágyok, az vót főmagosítva, vótak benne hat vagy nyóc vánkus, élle kirakva, má szilinn ódárú húsz centi szilés csipkék ojan vertcsipkeszerű dógok vótak, alatta vagy rózsa..., rúzsaszín, vagy kik színés anyag, nagyon szípem mutattak ezek a vánkusok, ezek vótak a lányoknak a stafirungja, ekiszítve. A sarogba a padok vótak mind a két ódárú, egyik főru vót három méter hosszú, másíkrú nígy méter, udvar ódálárú, tulipános padok vótak, elé vót a tíve a nagyaszta, székék. Hát ez a esóház, ez ez ojan ünnepi ház vót. Ebbe csak akkor mēnteg be, amikor vendígek vótak, vaty pedig ha valaki mekhāt, ot ravataloszták fő. Még a tükör is ot vót a falon fōnt, fōlakasztot tükör vót, ha valaki mekhāt, akkor asz beborították fekete anyaggā. És még a aszta fōlöt vót lógós pētrólēumlámpa. Aszt mindēn nap, ha kollöt cilindert pucúnyi, kanótot levágnyi, ez vót a napi dolog (nevetés) rēggē, etetis után. Asztán gyütt a pitar. Hát rígem bizon a pitarba, hát nem vót ojan naty fōszerelís, nyitot kímíny vót, kéthārmádát a konyhānok ēvette ez a nyitot kímíny. Eggyik ódárú is, másíkrú is vótak ojam patkaszerű dógok ípitve, hát abba vót beleípítve a rakot polhēt még a katlan, amibe asztán fő..., kotlā...beletēttik, fōsztek valamit. És a elejim bévű ot vót ēty télāzsi, abba rákták a, āra rákták a edínyeket. Hát rígemn ugyē csak ēccēr ēty hétēn sūtōttek, kōbort nemīgēn hāsznāták, azēr mekfeēt a rakott polhēt, sárbu vót ípitve, mer mindík siskōba sūtōttek kēnyerekēt ēty hétre, mēk kēlkālācsokot, ész bizon ebbe vót aszāva a szíva is, még vót nekünk igēn jó fajta fēcskekōrti, aszt megāszták, ojan íze vót, mind a fūgének. És aszt télen hāsznātuk. Nagyon jó vót, nyersenn is lehetētt ēnni, még mikor mekfōsztik, kompót lett | belülle. A elejinn annak a ētyharmad rísze konyhānok az vót ojan, no hát asz szíp meszēt vót, ot vót a falra rakva ojan díszēs tányérok, még ojan díszēssep tejesfazikak, és a bejárōti ajtō vót az a télēnn hasznāták csak a ajtōt, a nyārom még a elejin vót a sarogla, ojan fele beípí..., beípítēd dēszkābú kifaragott | dolog vót no. És még fōseje még ojan leces vót, de ojan szíb díszēsre ki vót faragva. A hátúsóház, ja hogy még ē nē felejcsēm, még a konyhābo vót ez a pāllásfōjárō alatti riz beípítve, hát eszt hiták a eggyik szurdíknak, a másik tejluknak, oda ráktág be ja tejekēt, tejesfazikakot. Asztán vót ez a hátúsō ház. Hát az a hátúsóházot jóformānn āra hāsznāták, hogy ott alunnyi még ēnni, mer az tele vót íggyō. Ott aluttak egísz, a valamikor mind az egísz csālād eggyütt ít. A fíjaik, mēnyeik, lányok mind, no hát egísz a öregēkkē mind eggyütt vótak, ēty konyhān ítek. Hā ot vótak a ágyok, mēk sarogba szintēn ot vótak a őregep padok má, még a aszta. És a hát valamikor a nekēm a dēszüleimnek mutogāták othon, hogy ezek a tulipános lādák még asztán azok a naty tulipános padog bizon a vót ēnnekem a dēdnāgymāmāmnok a stafirungja. Utānno vót a kamara, hát abba vót hāmbār, abba tartōtták a gabonād, búzāt. Asztán ojan kissep szēgletēs ríszék vótak, abba vót a liszt, aszt mēk szuszāknok hiták. Abbā, asztām mondom vótak a istállók, esō vót a

tehenistálló, ásztán a lóistálló meg a pëlvas, kocsiszín, ebbe vótak a kocsik, hogy nē ázzom meg, mēg a dobogó, amibe kiszelētík a gabonát, kitisztították, bármijet, ami vót termís. Asztán ódāra vót a ganaj, körű vód bētonnā. Hátráb vót a kazā, és a kazā mellet vót szintém mēgin ēty ojan, gugyinak híták, láb... falábokon át, és a ódalai mēg ijem botokká, vesszőkkē vód befonva. Hát ebbe vót a nyáronn a zōd levágo a teheneknek, mēg a pëlva ot vót vagy a here a má hoztak szítterítve.

És mēg a idēsányámnok a szülői házáról is szeretnég beszényi, ha az is hasonló föli..., beosztású vót, csupán a túsó ódalon vót ēty családi pince, gazdasági pince, fölötte vót kamara, kocsiszín. Hát eszt a házot a mēg énnékēm a dédnagyapám ípitette, a Barci dédnagyapám. Hát itt ēty kis légēndát ēmondok, amit a ányámnok szokot mesényi a dédnagyapa. Hát ez a nagyapa, ez ojan nagyon vállásos és jómódú embēr vót, esz szokta a papokot fogannyi a házná, ott aluttak, gyüttek a ēty hétre a papok a misiósök, ēty hétig prédikátok mēg gyúntattak, oktátták a nípet, áldosztattak. Hát ezek ojan szípen kifestētík a ēső házot, mind a templomot vagy a kápolnát szokják, egész fönt a plafonrú le a sarkakon ívētek azok a csíkok, gyönyörű futó rúzsák vótág benne, de nem vót ēgy négyzetmētēr, centimētēr se benne, ami nem lét vóna kifestve, aszt nem lehet ēmondanyi, mijeň gyönyörűen ki vót festve, az, asz ki tuggya hány esztendeig úgy vót. Útyhogy mikor mēg a ányámnok a testvírjeit kitelepítētík Magyaroszágro, mēg akkor is megvót, utánno a szlovákok mēg azok is sokáig mekhátták, nem meszētíg be. Hát ēsőházo palós vót, konyha vagy a pítar, hát úgy, min rígem monták pítar az vót köves, hátúsóház asz csak fōdes vót, min áltolábo mindēnhun annak idejin. Hát ez a dédnagyapám meséte, hogy mikor kizs gyērēk vót nagyapja, vagyis a apja emēnt háborúba a két lóvā a négyvennyócas szabáccságharc idejin, ő othom maratt, hát nem tudom mér, nem beszíte, hoty hun vót a annya vaty testvírjei, csak hogy od gubbasztott a siskó mellett, hoty kezibe szorongatta a cipót, és hogy begyüt lóháton a kozák, és hogy valami szorongyal-ē vagy, vagy lándzsával-ē, csak hogy beledőföt nēki a cipóba, és hogy bizon ēvētte túle, és mindíg aszt emlégette, hogy aszt a ēggyetlenēty kincse, ami vót a cipó, mēg aszt is evētte túle a kozák, és emēnt vele. Hát akkor vótak ijen esetek, mer például a kántornak is a felesígít leszúrta a kozák, pedig má ott át, hogy má mekszül, meg is hāt a asszony, és a kicsiny is meghāt. Hát annak a kērēsztye mēg nem ríg pár évvē ezelōtt is megvót a temetőbe. Asztám mēg aszt is mindíg emlégette a dédnagyapa ányámnok, hogy nígyen vótak testvírēk valamēllik előggyük, és hoty há káломista vagy réformátusok vótak, én nem tudom, hogy ēggy az mind a kettő ugyanaz-ē, csak hogy nem akartak áttērnyi a katolikus hitre, csak ēty tért átt, és bizony annak a háromnak ē köllōt mēnnyi a falubú, elüldōsztik ōköt, mer nem akartak áttērnyi a katolikus hitre. Hat ez akkor lehetēt, mikor vót a dúllás, az a vállásháború Pázmám Pētēr

idejében. És ez igaz is. Ęmĕntek ásztán valahova délre, de ez igaz is vót, mer a mi falugba csak színkatolikus níp lakott. A szomszíd falugba vótak úgy Zsigárdon min Diákin más vallásúak is, kálomisták, rĕformátusok, de minálunk színkatolikus vót a falu, csak kísőbb, ha begyűttek, mongyuk vótak a zsidók, ásztám persze ezĕk a szlovákok, akik ĕvangĕlikusok vótak.

Hát ennyire emlíkszĕk vissza. Hát hogy majd a maji fiatalok mire fognak emlékezni, mirű fognak minkĕt megemlégetni. Hát ez az ílet sora, állunk, elműllunk, elfelejteneĕ bennűnköt.

Elmondta: Varga Magdolna, 61 éves

Pered, 1993. szeptember 2.

Gyűjtötte és lejegyezte: Pálinkás László, II. éves

magyar-történelem szakos hallgató

Ėlménybeszámoló a katonaĕletről

(– Szeretnĕm, ha mondana valamit azokról az időkről, amikor maga volt katona.)

– Hát igĕm minkĕt, elvitteg bennűnköt januvar hatodikán negyvenödbĕ, odaírtűnk, mĕntűnk Pĕrĕdĕn kĕrszű, gyalog mĕntűnk Sejĕre, Diákin kĕrszű, odaírtűnk, vót ojan kilenc óra este, ot váraĕosztűnk, többijĕk asztĕn ĕtypáron ĕszőĕtek, mink ot marattűnk ojan harmincann, no asztĕn vártűnk, vártűnk csak vártűnk még begyűt a tehĕrvonat, bemĕnűnk, behurcókottűnk asztĕn, be-rakottűnk. No má tizĕneggy óra, áasztán elindűt a tehĕrvonat vélűnk, de őlíg be-írtűnk máris viszĕtĕtt a izĕnk, ódalűnk tisz pĕrcire, de má asztĕn odaírtűnk, má főkĕtűnk rĕggĕ, há nízűnk ki, mijen állomás, há nízűnk, Szered. Ėj esz tut-tuk vóna, vissza is szőkhettűnk vóna, rĕggĕ hajnába ĕmĕhettűnk vóna onnaj. Közbe asztĕm megindűt a vonat má fél hat felĕ, irány Trĕncsin, Trĕncsimbe megátűnk, ot kaptűnk rĕggelit, valami arpasrót vód benne, kis hagyma, kis só vód benne ĕty kevés, no asztĕm mĕntűnk egisz íjjĕ, két nap, két íjjĕ mĕgyűnk, asztĕn odaírtűnk a drĕzdai állomásro, alig be sĕ írtűnk, máris furt a szirĕnák szótak, ojan dudállás, ki ĕre, ki āra futott. No meddik fok tartanyi ĕcs csak, no asztĕn nagy nehezen lefűjták a rijadót, ukĕr vissza a vagomba, kijábátok a izĕk: "Gyerűnk, gyerűnk, mer minnyá indulűnk!" No beírtűnk asztĕn a drĕz-dai állomásro, onné mĕgin csak, no asztĕm mĕre fogűnk tartanyi? Irán Chĕb. Chĕbbe nem fogattag bennűnköt, asztĕn elmĕntűnk vissza, be a Dĕcsimbe, Dĕcsimbű asztĕn átt a nímĕt határonn. Odaírtűnk, ĕccĕr csak nízűnk a izĕt, sorakozó van. Besorakosztűnk az izĕbe, asztĕn, hát asztĕnn odagyűttek a

níměték, minnyá levetkösztünk, be a kászárnyábo, vótunk ojan negyvenöten, vótak Mácsédru is, Tornoc, séjjeiek, diákiak vótak vélünk, no asztěn levetköszteteg bennünköt, attak cip...izét, katonaruhát. A bakancsok nem vótak jók, eggyik kicsin vót, a másik nagy vót. No hát asztěn, akkor levetköszteteg ben..., leizétünk, kopaszra lenyírtag bennünköt, fölötöszköttünk, leméntünk a udvarba, no asztěn sorba átunk, ásztán fölóvásták a nevekét, ott-ē vagyunk mind, no asztěn ebíd pontossan tizēnkettőkor vót, de asztěn, eméntünk réggē asztěn kávéér hármonn, hosztuk a kávé, no asztēnn leütünk ennyi, no há mi lēssz ecs csak, kóstúgassuk, jájá hol a cukor ebbű, hogy nincsen cukor, kejnē cukor, niksz. Hát aszt úgy mekszoktuk, hogy mek sē ittuk vóna cukorrā, ojan jó kávé vót. No ez mēnt egisz januvár, fēbruvár, márcijus vígjijg. Gyakorlatra jártunk mindēn, nyóckor sorakozó, kilenckor mēntünk a gyakorlatra ki. Kimēgyünk, há asztēm mēnt a izé, mektanútuk, monták nímētű, tómaés vót, linksz az balra, jobra rēksz. Hátro arc. Há ásztán valahogy belegyüttünk. No asztěn ēccēr rágyüttünk, hoty há éhēssek vótunk mindíg, há mi vót ott a, húz dēka kényér vót csak, öd dēka vaj, kis míz mindēn réggē, díbe vót krump...főtkrumpli vót kis szaftos hússā, no ez mēnt. No közbe asztěn elégyütt a április huszadikáro, gyütttek a ní...izé a oroszok nyomták a nímětékét. Éccēr csak asztěn sorakozó van, no irány, mēntünk a mēnekűtünk a oroszok elű. Hát mēntünk ojan két hétig. Ęső íjē mēgin..., elmēntünk hatkor, mēntünk réggē fél őtig. Odaírunk, má éfékor asztěn kijabáll a nímēt, hoty pihenő lēssz, ho leütünk a árogba, ki it, ki ot szundikát. Hát ētypáron ē is marattak, no hát őlig bírtunk főkēnyi. Főkēllünk, mēgyünk asztěn, továb mongya nímēt. Hát mēgyünk, mēgyünk, ēccēr csak nízük, ja vótak kösztünk Magya... izé anyaországiak is. Hát azok asztěn dalótak, ínekótek. Vót ot kösztük ēty harmónikás, jácott ojan éfélík körűbelű. Éfé után kettőkor kērdik ēgymástű: "Jóska, há hol a izé, a havēr? "Hát nem tudom hova lētt, még előb muzsikát" - aszongya. "Nem űt fő valahova?" Mer gyütttek a níměték is, mēnekűtek ugyi nagy árú vót, vittik a izé, nem - ē űt fő avutóra. A havēr. Főlűt, há bisztos főlűt a avutóra. Mēgyünk, mēgyünk ēccēr csak kiábál, vótunk má ojan izé háromszázon, kiábá a nímēt: "Halt, halt!" (Állj, állj - megjegyzés). Fu it má baj van. Hát mēgyünk oda, hát ojan vót a szēgín Jóska, csak a dērka vót meg, a feje szillē vót izéve avutóvā, szillē gyúrta ja fejit nekije. Sájnatuk. Aszongya a nímēt, no eggy it marad véle, eltemeti, asztán utánnung gyűjjön, hát láttuk mink, nem izs gyűtt asz többet utánnunk a izé havērja, aki ētemettík. No mēgyünk, mēgyünk. Hát ēccēr csak em má vót ēty hétig mēntünk körűbelű, mēgyünk, há asztēm mēgin kettő emēnt tülünk. Nízi, kereste eggy, vót két testvír. Hát asztán keresi a havērja is a testvírt. Hol van? Mēgyünk, ēccēr csak a nímēt tiszt, eszesz hadnagy vót, elővotte a pisztojt és puff, ot agyonlőtte a izét, krumplit sūtöttek a erdőbe. Hát a bátyto it vót a kösztünk a sorba, hát szēgín

hijábo vót, nem mertünk sémmit csinányi mi nímétekkē. Ugyan nem vót fegyverünk sē, mer ha fegyver lét vóna, akkor agyon is lóttük vóna a tisztēt. De hát az, körübelü mind ē mēntünk vóna belülle, ha agyonlóttük vóna a nímētēt. Jó van, majd valahoty csak lēssz. Maj csak meksegitt a jó isten bennünköt. Valahol találszunk a esszesszē. No asztēm mēntünk, mēntünk. Má két hete körübelü mēntünk. Bemēntünk egy udvarba, naty pajta vót, gazda ot vót, odagyütt, adot nekünk ennyi, krumplit, kényeret evvē kínát, no asztēm mási ijē mēgin csak fölkēltünk, irány, újbú mēnekúnyi. Mēntünk, mēntünk. Hát körübelü asztēn, ja vótunk ēty faluba, ott asztēm mēgin há ehések vótunk. Egy anyaországi kimēnt a izé krumplit szēnyi. Hát megmonta a tolmács, hogy nē mēnnyetek ki, mer a öreg lezs bennünköt, a eszesz. Tudott is jól lónnyi. Hát, ēccēr csak egy órájaro gyün a izé, a tolmács: "Nem montam, nē mēnnyetek ki? Mer a örök kint jár." Szēgin gyerek átlípte, vót ojan kis árok ott a föld víginn, ugorta átt, akkor a nímēt puff, éppen fejbe lótte. Ęn el is mēntem megníznyi. Níztem szēgint, hálántígba vót löve, összehúszta a lábojit szēgin gyerek, hát sájnágottuk, odagyütt a testvírje, hát mi csinájunk, hát nem mertünk, nem csináhottunk sémmit sē, mer tuttuk, hogy a nímētēk mi csinánok, agyonlónnek, ha valakit, nímētēt megbántunk, agyonlónnek, akkor az egíz banda mind ēmēnt vóna. Hát hattuk, maj gyün a sors rájo. No mēgin csak mēndégētünk, mēgyünk, mēgyünk negyedik ijēre, hat asztēm má mēntünk ēty homoksivatagon, vót ojan negyven cēntis homok, alig bírtunk mēnnyi, má ki vótunk, három kilométerre mēntünk kērészű erdōn. Csak mēgyünk, csak mēgyünk, hát má ehések is vótunk. Níha kaptunk rēggē ēty kis levest, de kevés vót, díbe kis, attak kis húst, ojan öd dēkát, kényeret, no asztēn na ugyi május másodikám má csak nízskēlédünk mink a, nem is tom mijen város vót, haljuk mink naty hurá, ej mi e cigányog gyünnek, ej de mijen hurávó, nízük, lovak futkosnak, piros sipka fejükön, ezēg bisztos, má valaki monta ot, vót ott egy oroz gyerek vélünk, hogy ezek ruszinok lēszneg bisztos, vaty kozákok na. Hát azok is vótak. No asztēm másodikán, május másodikán estünk fokságbo.

No há bemēntünk ēty pájtábo, mēgyüng be oda, ot vót a pajta, támosztva egy nagy létra, disznó kétfelé vót vágvo, ná hát es sēnkinek sē nem köll a hús, hát úgy láccik nem kō. Ęccēr csag gyün ki a asszon, hogy mik vagyunk. Há mongyuk magyarok, hoty hány évesek, kērdi a nímēt asszon. Tizēnöt, tizēnnígy. Sajnád bennünköt szēginy asszon. Ęccēr csag gyün ki a istállóbú ēty hadnagy, nímēt hadnagy. Mongya, hogy no mi újság, mi? Mongyuk, hoty "cvej kilomēter rus" (Két kilométerre oroszok- megjegyzés). Úgy eltűnt a embēr, mēg májig sē láttuk. Hát asztēm bemēntünk a pájtábo, vót ojan igazolványunk, átták a katunáságná, aszt eldoptuk, mindēnki ētakarta. Hát ēccēr csak megáll a tang, ám ül, ám elősször leūtünk, mēg nem vótunk fokságbo, leūtünk oda gyün a orosz, megál tangā, begyün asztēn kinyissa a

uccajtot. Na értett a orosz hadnagy, tudot nímétű perfekt, bekijábát, hogy aggyuk magunkot meg, no asszon kimént asztén, mongya it vannak a ungar, ungaré, fircig ungaré (negyven magyar - megjegyzés) it van, leventék, kérdik, hát kolko rokov? (hány évesek? - megjegyzés). Mongyuk strnászt, pátnáct (tizennég, tizenöt - megjegyzés), sájnát a oroz bennünköt. De ety korom vót szégín orosz, hát, no aszongya a orosz, hogy éhéssek vagyunk, há bizon éhéssek. Mongya nímét asszonnak, no hogy valami izé. Van tej, aszongya, van it harminc tehén. Hozot nagy izébe tejet, kannábo. Mertük poros sájkánkó. Nem számít ha poros vót, lemént azér. Má éhéssek vótunk. No akkor megvót, megittuk a tejet. No hogy dohánzunk? Persze hogy dohánzunk. No aszongya akkor, hogy "zakúri!" (gyújts rá! - megjegyzés) mongya a orosz, hoty pistoj nincs, mongyuk nincsen pistoj minékünk. Hogy biztos? Megnizzük. Tessik, meg lehet níznyi. No aszongya, akkor gyerünk kifelé, aszongya. Sorbáátunk. Mégyünk ki oda, ahun elősször leütünk, még nem vótunk el... fokságbo, nízünk a másik fére, ott is éggy avutó ki vót tibe, de bizon nem mént oda éggy orosz sē, nem mertig bántonyi a izét, a autót. Na asztén csak várokozunk, má egy, nízünk, gyün egy olaj izés, magyar katuna vót, de úgy láttom, hogy izé őrmestēr vagy mi vót. Maguk magyarok? Há. Mijen ruhábo vannak? Há minkēt ēhosztak a nyilasok még januvárbo negyvenödbe. Ha hunné valók? Á mongyuk Pěréd, éggyig diáki, másik sēllei, mácsédijak vótak vé...vót ottan. Na asztēm megvót. No asztén akkor mēntek a tangok. Úgy mēntek előttünk, ahogy leütünk ott a izébe, annyi tang ēmēt. A órák ēdobávo a útonn, annyi óra, de há nem mertünk lehajúnnyí fővénnyí, mer ha lehajútunk vóna isten veled, röktön ē...mekhātunk vóna. Tang ēvágot vóna bennünköt. No ēccēr csak várokozunk, no egy gyün ety tábornok, lássuk a piros nadrág rajta van, csikos, no aszongya hogy, de el nem felejtēm, amennyi oroz gyüt, minnek av vót a szava: Rusz? Né. Magyar. Na hát na gyün asztén tábornok. No kolko rokov? Mondom strnáct, pátnáct. Sájnád bennünköt a tábornok. Gyütt asztēm másik, a is mekkérdészte. E nē felejcem, vót vélünk tizēnnig ruszin gyerék, azok it vótak, mer negyvenkettőbe kigyüttek ugyi Ukrajnábú, mikor a nímētek ugyi ēfogláták Ukrájnat, Kijevēt, más nagy városokot. Hát asztēnn odagyütt éggy orosz hadnaty kérđi, beszí vélük, hogy, júj ēccēr csak főtētük a autóra aszt a tizēnnig ruszin gyerékēt, lēhettek azok is ojan tizennity-tizēnöt, a vezetőjük lēhetett ojan körübelú huszonöt esztendős. Bevittik a erdőbe ökö, ēccēr csak haljuk, hoty tö-tö-tö-cő, na ezek elintisztik. Kár, mekszólaták, hogy ruszinok. Ha meg nem szólaták vóna, hogy ruszinok, még májig is ínínek. Hat hijábo, mindēn van. No asztán akkor megvót, sorba átunk, elmēntek a tangok, kozákok, gyüttek má vótak ojan kullogók minnyá egynek, a pisztoj nálo vót, és csak nyújtogatta a pisztojt, má aszittük, hogy belénk lő. Asztám meglátto a hadnagy, igyi, igyi mongya neki, tēdd a pisztojt, el is tētte asztēn, de be vót rúgva. Csak

megyünk, csak megyünk. Nã asztēm má, fölöttünk közbe a röpüllők még mindig egymást támották a nímettékē a oroszok ottan,löttik a izé gíppuskávó egymást fönt a levegőbe. No asztēm bemēntünk ēggy íjīere, odaírtünk, há vótunk ásztānn ojan ezērőtszāzonn. Mēgyünk a faluvīginn, lássuk, hogy hát ēgy barak ot vót, rajta piros kērēszt ki vót tīve fehír zászlóba, bele vót írva. Ęccēr csak odament a orosz, beverte a aalakot, hát mi van itten. Hád gyűttek a szēgín nímētēk, sebēsűttek vótak, ojan osētrovnya (rendelő - megjegyzés) vót, ásztān csak pattogátták puskatussā, vertik ōköt, hū szēgín nímētēk, ígyi, ígyi, csak mēntek, nã asztēm beírtünk, mekhátunk ásztān ēgy ōrek pajta vót, benne vót a fogas, taliga, benne vótunk ojan nēgyvenōten. Lēhetētt az a hejsig ojan nícčēr ōt nīgyzetmētēr. No má alig vártuk lēgyen rēggē, össze vótunk zsgorodva. No asztēm má rēggē főkētünk, de csak ēhessek vótunk. Hát úgy mēgyünk ki udvarra, ot vótak a kozákok a lovakkā, kocsigba, nízēk én a kocsiiba, hát itt ojan szīb disznóláb, szalonna, no ez biztos Magyarországrú van. Át sē mēntünk aszongya ēgy, no gyűtt a orosz: Kudá, kudá? (Hova, hova? - megjegyzés). Mít akarok? Há látto, hogy ēhessek vagyunk, no aszongya, kezem mekfokta: Ígyi, ígyi! Bevitt a istállóba, odatta nekem a kaparót, hogy ēccsēpēt pucújjam meg a lovat, asztēm majd jēszyt, jēszt (enni, enni - megjegyzés), hogy lēs majd ēnnyivaló. Hát úgy is levakartam a két csikót, na asztēn, ígyi! Odamēntünk kocsiho, elővēt ēty két kiló szalonna, nagy darab vót. Há mi csináll, mos má vótunk ojan nyócam pērēdiek, elosztottuk nyócfelē, még adott ēgy ēgisz kēnyeret. No aszongya, hoty kírjūng, de nē lopjunk. Nã asztēn ez megvót, akkor mēgin sorakozó vót. Tovább. Mēgin mēgyünk, mēgyünk. Hát asztēn fokságbo estünk, asztēn ēggyik lágērbú másik lágērba mēntünk, beírtünk ēty faluba, nízünk ēggy embēr kint áll szēgín, várto a bātyát, felesige is kint vót a embērnek. Hát asztēn ēccēr csag mēgyünk, lássuk a asszon ēmaratt hátro, megismerte a urát. No asztēn a ura is kiát a sorbú. Aszongya a kozákknok: "Ętypār pērcre beszīhet a felesīgivē, de sokat nem, aszongya, mer mēnni kōl tovābb." Utānnuk kōl mēnnyi, el ne maraggyunk. Jó van, asztēm beszīt szēgīny embēr a ura...izé a asszony....a felesīgivē, no asztēn ēmēnt szēgīny. Mēntünk tovābb, csak mēgyünk, csak mēgyünk. Ęccēr csak mēgyünk, hát másik faluba, nem is tudom mījen város vót a, ja mēntünk kērēsztú, Kōln város vót. Mēntünk kērēsztú. Já ē nem felejtēm, a vót asztēn ēty kocsi, azon vótak két ōreg mēk két gyērēk, mácsēdi, lēhettek ojan tizēnnīggy ēvesek, azok īs evíttek szēgīnyēk. No akkor asztēn ēccēr csak kiírunk a város szīlibú, lássuk mink ēty tiszt csak izé húzódik, húzódik, marat hátro, elbújt a rozsba, de hát a szēgín orosz mek sē látto, hogy eltűnt, csak kéd gyērēk meglátto, és elárúták. Minnyā a orosz, hogy ájj, ájj. No hát ēs, de asztēn utānno mēntek a szēgīny nímēt után, mekfokták, kivēttik a rozsbú, jó megvertik. Sājnátuk szēgīny gyērēkēt. No asztēm megvót, utānna föl, mēntünk tovābb. Má akkor lēhetünk ojan, furt

csatlakoztak hozzánk románok, jugoszlávok. No asztém méntünk tovább. Csak mégyünk, csak mégyünk, elő mént égy orosz lóháton, ódalt is, hátú is, hát uram isten, nízünk, és gyüttek éty kocsvá a nigy öreg, lehettek ojan ötven-hatvan esztendőssek, meg vótak pakóva, ojan kizs batyú vót, hústák. Odamégy a orosz elejbük, mekszólfá: Kudá? Mekszóllátak oroszú, elé a ustort. Úgy összeverte szégín orosz a katonákat a orosz ruszinokat. Imátkoztak, né bánco őket. Há hijábo vót. Kocsit mekfokta, fölfordította. Méntünk tovább. Hát mégyünk, mégyünk. Ęccér csak, má ez vót május kilenc-tizedike körű, két hétig méntünk körülélű. Hát asztém má, beírünk égy nagy vározsba, nem is tudom mijen város vót, má nem tudom, ělfelejtettem. Há má gyüttek szembe nekünk is. Eszesz katunák vótak, tiszték sorba ávo. Nízük, és közbe asztém megismertük a izét, aszt a nímétét, eszeszt, aki agyonlőtte a gyereket, krumplisütésér. Hát má asztém méntünk a román gyerek tudott oroszú, montuk neki, itt az öreg agyonlőtte ennek izéjit-ě, a öccsit. Ez az? Ez. Ásztám minnyá mént a ruszin gyerek a kapitán után, hogy ez a hejzet, hogy ez agyonlőtte ennek a öccsit-ě krumplijér, sütötte a krumplit a erdőbe. No jó, aszongya akkor, hat hogy mek kő éggyeznyi, aszongya, maj valahogy ěszámolunk no. Közbe asztén odavitt, mongya a másik tisztnek, ez a embér bűnös, agyonlőtt két magyar gyereket, leventékét. No jó van, aszongya. Akkor odattaě, cserétek, adot hejét másik embért, bevittik a udvarba szégín eszeszt, és mént égy gyerek véle, lehetett ojan tizenhét esztendőš. Ęccér csak odatétik a falho, csak hallottuk, hogy a gíppisztoj vígikhúsza szégín eszeszt. Ęs hát szégín nímét ěre nem is számót, hogy mék fogunk tálakoznyi. No asztém megvót, há mégint má vót hetedik lágër, no asztém beméntünk éty, Studgardba égy lágërba, ot vótunk ojan harmincezrën. No ottan vót mindën, magyar, román, szlovák, cse, nímét. No ott asztén ěszállásótag bennünköt, vótak ojan öreg izék, házok, de nem vót ojan egíssígës. No aszt ot vótunk egísz āgusztus huszonötödikéig, onnan asztén gyütt a parancs, hogy mégyünk haza, de há mink nem akartuk ěhinnyi, má töpször kiméntünk a lágërkapun, hogy mégyünk haza. De nem vód belülle sëmmi, mégin vissza a lágërba. Hát aszténn, hát jártunk ki dógoznyi, csak azér méntünk ki, hogy éhëssek vótunk, valamit tálányi, ěnnyivalót. Hát tálátunk is. De vót úgy is, hogy a szajrét hoztuk magunkā, és akiné ami vót nálo, ha zsír vót, ha liszt, ha krumpliliszt is vót, a orosz mektáláto, mek köllött ěnnyi. Hát vót, aki két hétig is ölig beteg vód benne.

Elmondta: Balázs Lénárd, 65 éves

Pered, 1994. február 2.

Gyűjtötte és lejegyezte: Pálinkás László II. éves
magyar-történelem szakos hallgató